

Sosiaalinen pääoma ja nuorisoseurat 1897–1912

Anu Järveläinen

Helsingin Yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Talous- ja sosiaalhistoria

Pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2021

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Yhteiskunnallisen muutoksen maisteriohjelma	
Tekijä – Författare – Author Anu Järveläinen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Sosiaalinen pääoma ja nuorisoseurat 1897–1912			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Talous- ja sosiaalhistoria			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2021	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 62 + liitteet
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
Opinnäytteessä tarkastelen, miten nuorisoseurat loivat sosiaalista pääomaa 1900-luvun alussa. Aineistona on Ikaalisten, Muuramen ja Villikkalan nuorisoseurojen pöytäkirja-aineistot seurojen toiminnan alkuvuosilta 1897–1912. Järjestöillä on Suomessa ollut keskeinen vaikutus kansalaisyhteiskunnan kehittymiseen. Järjestökenttä alkoi laajeta 1900-luvun alussa, jolloin nuorisoseuraliike alkoi levitä voimakkaasti maaseutupaikoihin. Nuorisoseuraliike loi ensimmäisenä yhdistystoimijana valtakunnallisen maaseutualueilla toimineen yhdistysverkon, joka oli kaikille avoin. Seurat olivat monille aikalaisille ensimmäinen kosketus yhdistystoimintaan ja organisoituun toiminnallisuuteen. Nuorisoseuraliike syntyi kansallisen herätyksen seurauksena osana kansanvalistusliikettä. Seurojen tavoitteena oli lisätä sivistystä, kansalaisuustaitoja ja itsekasvatuksen mahdollisuuksia alemmille kansanluokille. Tavoitteet ja toiminta perustuivat näkemyksiin kansalaisten yhdenvertaisuudesta ja sivistysharrastusten elämänlaatua kohentavista vaikutuksista. Yhteiskuntatieteissä sosiaalisen pääoman käsitteeseen useimmiten liitetään kolmenlaisia tekijöitä: verkostot ja niiden organisoinnin tavat, luottamus sekä normatiiviset säännöt ja vastavuoroiset odotukset. Yhteisöjen ja yksilöiden välinen vuorovaikutus ja verkostot luovat ja välittävät sosiaalista pääomaa, ja toimivat verkostot näyttävät yleensä edistävän yhteisön hyvinvointia. Yhtenä sosiaalisen pääoman elementtinä nähdään sosiaalinen osallistuminen. Sosiaalisen pääoman ytimessä ovat resurssit, joita saadaan käyttöön vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Sosiaalisen pääoman kognitiivinen ulottuvuus liittyy toimijoiden jakamiin merkityksiin ja tavoitteisiin. Käsittelin pöytäkirja-aineistoa teoreettisesti orientoituneen lähiluvun avulla. Nuorisoseurojen toiminnan keskiössä olivat erilaiset kokoukset ja illamat, joihin seuran jäsenet valmistivat ohjelmaa. Ohjelmistossa oli usein puheita, väittelyitä, kirjojen selostamista, runojen, satujen ja kertomusten kerrontaa sekä näytelmiä. Seurat julkaisivat omia seuralahtiä, joita kirjoitettiin yhteisöllisesti. Keskusteluissa ja kokouksissa kehitettiin keskustelu- ja vuorovaikutustaitoja sekä opittiin kokoustekniikkaa ja kansalaisuustaitoja. Seurat järjestivät myös opintopiirejä. Keskeinen osa seurojen sivistystoimintaa oli lukutupien ja kirjastojen perustaminen ja ylläpito. Seurat lisäsivät mahdollisuuksia päästä tiedon pariin aikana, jolloin kunnallinen kirjastoverkko oli vielä kehittymättä, eikä maaseudun väestöllä ollut välttämättä muuta pääsyä lehtien ja kirjallisuuden pariin. Nuorisoseurat lisäsivät merkittävästi tiedon saantia myös tuomalla yhteisöihin laajemmat sosiaaliset verkostot, jotka ulottuivat seuraliikkeen toiminnan välityksellä muiden alueiden nuorisoseuroihin ja seuraliikkeen valtakunnalliseen verkkoon. Nuorisoseuraliikkeen myötä maaseutupaikoihin kasvoi taloverkosto, joka mahdollisti seurojen toiminnan ja yhteisöllisyyden kehittymistä. Nuorisoseurat tekivät usein yhteistyötä alueen muiden yhdistysten ja toimijoiden kanssa sekä tukivat yhteisöä erilaisilla konkreettisilla toimilla. Pöytäkirja-aineistoista välittyi luottamusta ja yhteisöllisyyttä tukevia elementtejä. Keskusteluissa luotiin ilmapiiriä, normeja ja ilmaistiin arvoja. Villikkalan nuorisoseurassa keskusteltiin laajasti erilaisista yhteisöllisistä ja yhteiskunnallisista haasteista ja ilmiöistä, joiden käsittelytavoissa korostui tasavertaisuus ja yhteisöllisyys. Jäseniä pyrittiin osallistamaan toimintaan aktiivisesti ja positiivisella tavalla. Keskustelut ja huomiot kirjattiin pöytäkirjoihin, jotka luettiin kokouksissa ääneen.			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords sosiaalinen pääoma, nuorisoseuraliike, sivistys, kirjastot, yhteistoiminnallisuus, kirjallistuminen			
Ohjaaja tai ohjaajat – Handledare – Supervisor or supervisors Jaana Laine			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Helsingin yliopiston kirjasto, Helsingfors universitets bibliotek, Helsinki University Library			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

1. Johdanto	1
2. Tutkimuskysymys, aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus, menetelmä ja aineisto	2
2.1 Tutkimuskysymys ja teoreettisesti informoitu lähiluku.....	2
2.2 Aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus	4
2.3 Ikaalisten, Muuramen ja Villikkalan arkistoaineistot.....	5
3. Sosiaalinen pääoma tutkimuksen kehiksenä	10
3.1 Käsitteen historiaa ja tutkimusta.....	10
3.2 Sosiaalisen pääoman käsite	11
4. Kylät 1900-luvun alussa: elämisen ehtoja ja yhdistyshistoriaa.....	16
4.1 Ajankohdan muutosvoimia	16
4.2 Villikkala, Muurame ja Ikaalinen vuonna 1901	17
4.3 Yhdistystoiminnan kehittyminen Suomessa 1880–1907	19
4.4 Yhdistystoiminta Ikaalisten, Muuramen ja Villikkalan alueella.....	21
5. Nuorisoseurojen toiminta ja rakenteet.....	25
5.1 Talot toiminnan ytimessä: yhdessä rakennetut	25
5.2 Toiminta	29
5.3 Kokoukset ja keskustelukokoukset	35
6. Tiedon jakaminen ja sivistyspyrkimykset	39
6.1 Keskusseura	39
6.2 Kirjastot, lukutuvat ja lukemisharrastus.....	40
6.2.1 Ikaalisten nuorisoseuran sivistystyö.....	42
6.2.2 Muuramen nuorisoseura ja lukutuvan toiminta	44
6.2.3 Villikkalan lukuasiat.....	48
6.2.4 Nuorisoseurojen kirjastojen kehitys ja muut kansankirjastot	49
7. Tulokset ja pohdinta	52
Lähteet ja kirjallisuus.....	58
Liite 1. Villikkalan nuorisoseuran keskustelukokousten aiheet vuosina 1902 – 1911.....	63
Liite 2. Kolmen nuorisoseuran toimintaa vuosittain sekä kokousten määrät.....	65

1. Johdanto

Järjestöillä on Suomessa ollut keskeinen vaikutus hyvinvointi- ja kansalaisyhteiskunnan kehittymiseen.¹ Järjestökenttä alkoi laajeta 1900-luvun vaihteessa yleisen kehityksen myötä. Tuolloin maaseudulla levinneet nuorisoseurat toivat monille ensimmäisen kosketuksen yhdistystoimintaan ja järjestettyyn yhteistoiminnallisuuteen. Nuorisoseuraliike oli Suomessa ensimmäinen toimija, joka loi maan kattavan ja kaikille avoimen yhdistysverkoston. Seuroihin sai liittyä ilman aatetta ja luokkataustaa, ja ne tarjosivat mahdollisuuden erilaisten taitojen oppimiseen sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen tavalla, joka oli usein maaseudun väestölle uutta 1900-luvun vaihteessa.

Nuorisoseuraliikkeen tavoitteet ja toiminta perustuivat näkemykseen kansalaisten tasavertaisuudesta. Sivistys ja oppi nähtiin tarpeelliseksi maaseudun nuorison elämänlaadun kohentamiseksi, ajankohdan sivistys- ja suomalaistamisideologian mukaisesti. Seurat loivat yhteisöisään uusia normeja, käytäntöjä, toimintoja ja puitteita. Kyliin rakennettiin talkootöillä seurantalaja, jotka mahdollistivat yhteisöllistä toimintaa. Nuorisoseurat ovat voineet kehittää yhteisön toimivuutta laajentamalla mahdollisuuksia sosiaaliseen toimintaan, kehittämällä toiminnan struktuuria sekä laajentamalla verkostoitumisen mahdollisuuksia.

Yhdistystoiminta on nähty sosiaalisen pääoman teorioissa ja tutkimuksissa merkittävänä tekijänä sosiaalisen pääoman synnyssä ja kehittämisessä. Tarkastelen sosiaalista pääomaa kolmen nuorisoseuran asiakirja-aineiston pohjalta: miten seurat loivat sosiaalista pääomaa 1900-luvun alkuvuosina. Kartoitan seurojen sosiaalista pääomaa mahdollistavia tekijöitä seuroissa käydyistä keskusteluista, tavoista edistää sivistystavoitteita ja yhteisöllisyyttä.

Kirjastot ja lukutuvat olivat oleellisia tekijöitä sivistystavoitteisiin pyrkiessä, ja liittyvät keskeisesti sosiaalisen pääoman mahdollistamiseen. Nuorisoseurojen ja muiden kansankirjastojen yhteiskunnallista vaikuttavuutta on tutkittu vain vähän. Nuorisoseurojen perustamat kirjastot olivat 1900-luvun alun maaseudulla kuitenkin tärkeä tiedon välittäjä ennen yhteiskunnan ylläpitämän kirjastoverkon leviämistä kaikkien ulottuville.

¹ Alapuro, Risto ja Stenius, Henrik: *Kansanliikkeet loivat kansakunnan*. Teoksessa Alapuro, Risto, Liikanen, Ilkka, Smeds, Kerstin ja Stenius, Henrik (toim.): *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Vaasa 1987, 32.

2. Tutkimuskysymys, aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus, menetelmä ja aineisto

2.1 Tutkimuskysymys ja teoreettisesti informoitu lähiluku

Tutkimukseni tarkastelee nuorisoseurojen toimintaa sosiaalisen pääoman näkökulmasta: miten nuorisoseurat loivat sosiaalista pääomaa. Selvitän aineiston pohjalta nuorisoseurojen toimintojen laajuutta ja kehitystä sekä toiminnan tarjoamia ulottuvuuksia. Tekstien sisällön osalta tarkastelen, miten seurojen arvot ja tavoitteet heijastuvat kirjatuihin keskusteluihin. Etsin toiminnasta viitteitä sosiaalista pääomaa mahdollistavista ja luovista tekijöistä.

Tutkimuksen aineistona on Ikaalisten, Muuramen ja Villikkalan nuorisoseurojen pöytäkirjat erilaisista kokouksista ajanjaksolla 1897-1912. Useampi aineisto tarjoaa laajemman kuvan ja mahdollistaa jossain määrin myös vertailua. Rajasin tutkimusaineistoksi seurojen alkuvuodet. Tällöin seuratoiminta oli useimmille aikalaisille uutta, sivistyseetos vaikutti vahvasti toiminnassa eikä työväenliike vielä kilpaillut jäsenistä. Päätän tarkastelun ennen ensimmäisen maailmansodan alkamista. Seuratoiminta hiipui sodan aikana, joten tarkastelu on luontevaa lopettaa ennen sodan alkua. Lisäksi materiaalia oli toiminnan ajalta runsaasti, joten rajausta oli riittävä tutkimuksen tarkoitus huomioiden.

Käsittelin aineiston lähiluvun avulla. Koska näkökulmanani on sosiaalinen pääoma ja sen pohjalta tehty valinnat ja tulkinnot, voidaan puhua teoreettisesti informoidusta lähiluvusta.² Teoreettisesti informoitu lähiluku tarkoittaa tekstin piirteiden rekisteröintiä teoreettisen näkökulman kautta, joka tässä työssä on sosiaalinen pääoma. Lähiluvun avulla seulotun aineiston analyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn.

Lähiluku tarkoittaa intensiivistä ja yksityiskohtaista lukemisen menetelmää, jolla kartoittaa kirjoitetun tekstin temaattisia aineksia. Käsitteen juuret ovat uskriittisessä kirjallisuudentutkimuksessa, jolle on ominaista tekstin tarkka lukeminen, ”close reading”.³ Lähiluvun kehityksestä ja käytöstä humanistisessa ja kulttuurintutkimuksessa on kirjoittanut muun muassa John Richardson.⁴ Lähilukua Suomessa kehittänyt Jyrki Pöysä linkittää lähilukemisen hermeneuttiseen tekstintulkintatraditioon, mutta hän asemoi lähiluvun ensisijaisesti konkreettiseksi

² Pöysä, Jyrki: *Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina*. Teoksessa Pöysä, Jyrki Järviluoma, Helmiä ja Vakimo, Sinikka (toim.): *Vaeltavat metodit*. Kultaneito VIII. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu 2010, 334.

³ Pöysä 2010, 344.

⁴ Richardson, John: *Musiikin ekologinen lähiluku digitaalisessa kulttuurissa: pohdintoja musiikin kokemuspohjaisen kulttuurianalyysin lähtökohdista*. Etnomusikologian Vuosikirja 29, 1-33, 2017. <https://doi.org/10.23985/evk.60949>. Viitattu 1.10.2021.

tutkimukselliseksi välineeksi.⁵ Yksi lähiluvun lähtökohdista on tulkinta ajallisena prosessina, jossa useat lukukerrat kehittävät tulkintaa.⁶ Tekstiä luetaan joka lukukerralla eri näkökulmista, tarkastellen kokonaisuutena sekä keskittyen merkityksiä tuottaviin yksityiskohtiin. Oleellista on huomioida tekstin keskeiset piirteet. Prosessiin kuuluu havaintojen aktiivinen kirjaaminen, jotka ovat osa kehittyvää analyysiä.⁷

Käsittelyssäni olennaista on huomioida kontekstisidonnaisuus: sen lisäksi että aineisto on syntynyt tietynlaisesta toiminnasta ja sen tarkoitus on ollut selostaa kokouksen kulku, tekstit kirjoitettiin myös luettaviksi seuran jäsenille. Tekstiaineisto on kulttuurisidonnaista.

Käsittelin aineistoja useassa erässä. Ensin editoin aineistot tekstitiedostoksi, jolloin aineiston tutkiminen oli selkeämpää. Alkuperäisaineisto oli tutkimuksen ajan myös käytössä. Editoinnin jälkeen järjestelin aineiston kahteen osioon perustuen sisältöihin. Ensin poimin yhdistysten toimintaan liittyvät tiedot. Tämän jälkeen jatkoin tarkastelua tekstin muihin sisältöihin, kuten ilmaisiin, jotka liittyivät toiminnan arvoihin ja tavoitteisiin.

Toimintaan liittyvä materiaali on yhdistetty kolmen seuran osalta taulukkoon (liite 2). Erittelin jokaisen seuran osalta erikseen iltamat, johtokunnan kokoukset, kuukausikokoukset, huviretket, poikkeukset toiminnassa sekä yhdistysten jäsenmäärä vuosittain. Iltamat olivat keskeinen osa toimintaa, ja niiden määrä kuvastaa toiminnan aktiivisuutta. Johtokuntien kokouksissa suunniteltiin yhdistysten toimintaa. Kuukausikokoukset olivat avoimia kaikille jäsenille, ja niissä toteutettiin yhdistysdemokratiaa. Huvimatkat (vierailut naapurikylän yhdistyksessä, hiihtokilpailut jne.) järjestettiin usein toisen seuran kanssa, niihin kutsuttiin muita yhdistyksiä tai ne pidettiin avoimina koko kylälle tai seutukunnalle. Iltamien lisäksi ne olivat konkreettinen tapa laajentaa verkostoja ja yhteyksiä.

Editoitu tekstitiedosto koostui toisessa vaiheessa pöytäkirjoissa ja muissa teksteissä esiintyvistä, mielipiteistä, huomioista, erityisistä päätöksistä ja keskustelujen kirjauksista, mitkä eivät varsinaisesti liittyneet toiminnan organisointiin tai yhdistystekniikkaan. Poimin kokonaisuudesta osia lähitarkasteluun sisällöllisten seikkojen perusteella, joita olivat yhteistoimintaan, oppimiseen ja sivistykseen liittyvät kohdat. Etsin aineistosta nuorisoseurojen arvoihin ja tavoitteisiin liittyviä ilmaisuja. Tarkastelin, miten käydyissä keskusteluissa edistettiin yhteisöllisyyttä ja

⁵ Pöysä, Jyrki: *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Vantaa 2015, 26.

⁶ Pöysä 2015, 86.

⁷ Pöysä 2010, 340.

tasavertaisuutta, ja millaista ilmapiiriä keskustelut välittivät. Tulkitsin sosiaaliseen pääomaa mahdollistavia ja ilmapiiriä kehittäviä ilmaisuja ja puheenvuoroja sen pohjalta, loivatko tai vähensivätkö ne tasa-arvoa, osallistiko toiminta ja keskustelut jäseniä, loiko toiminta yhteisöllisyyttä tukevaa vai vähentävää ilmapiiriä, ja miten oppimista, sivistystä sekä tiedonsaamista tuettiin.

2.2 Aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus

Nuorisoseuraliikettä sivutaan lähinnä 1900-luvun alun kehitykseen liittyvässä tutkimuskirjallisuudessa, jolloin sitä tarkastellaan osana suurempaa muutosliikehdintää ja järjestäytymistä. Kattava katsaus aiheesta on Risto Alapuron, Ilkka Liikasen, Kerstin Smedsin ja Henrik Steniusin toimittama ”Kansa liikkeessä” -julkaisu.⁸ Kirjan artikkeleissa käsitellään kansallisen liikkeen ja yhteiskunnan vaikutusta toisiinsa: liikkeet loivat kansakuntaa. Sosiaalisen pääoman teoriaa on hyödynnetty historiallisessa tutkimuksessa Jarkko Keskisen ja Kari Teräksen toimittamassa teoksessa ”Luottamus, sosiaalinen pääoma, historia”.⁹

Sosiaalista pääomaa Pohjoismaiden yhdistyskentässä ovat tutkineet esimerkiksi Sören Holmberg ja Bo Rothstein artikkelissa ”Social Trust – the Nordic gold?”¹⁰. Marc Hooghe ja Dietling Stolle käsittelevät sosiaalisen pääoman kehittymistä kansalaisyhteiskunnan ja instituutioiden välityksellä.¹¹ Nuorisoseuroista kirjoitetusta kirjallisuudesta keskeinen ja kattavin on Jaakko Nummisen viisiosainen nuorisoseuraliikkeen historia.¹²

Tutkimusajankohdan nuorisoseurojen keskeiset tavoitteet liittyivät jäsenten sivistämiseen ja tiedon saatavuuden parantamiseen. Nuorisoseurojen ja muiden kansankirjastojen sosiaalista ja yhteiskunnallista merkitystä on tutkittu hyvin vähän.¹³ Nuorisoseurojen sivistystoiminta kirjastojen osalta ei ole mielestäni saanut ansaitsemaansa huomiota.

Sofia Kotilaisen tutkimus kirjaston käyttäjistä ja lukutaidosta vuosina 1860–1920 kertoo, miten lukeminen ja kirjastot kerryttivät sosiaalista, inhimillistä, kulttuurista ja osaamis-pääomaa, ja

⁸ Alapuro, Risto ja Stenius, Henrik: *Kansanliikkeet loivat kansakunnan*. Teoksessa Alapuro, Risto, Liikasen, Ilkka, Smeds, Kerstin ja Stenius, Henrik (toim.): *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Vaasa 1987.

⁹ Jarkko Keskinen & Kari Teräs (toim.): *Luottamus, sosiaalinen pääoma, historia*. Historia mirabilis 5, Turun Historiallinen yhdistys ry. Jyväskylä 2008.

¹⁰ Holmberg, Sören ja Rothstein, Bo: *Social Trust – the Nordic gold?* QoG Working Paper 1. University of Gothenburg, April 2020.

¹¹ Hooghe, Marc ja Stolle, Dietling (toim.): *Generating Social Capital. Civil society and institutions in comparative perspective*. Palmgrave Macmillan, 2003.

¹² Numminen, Jaakko: *Yhteisön voima 1. Synty ja kasvu. Nuorisoseuraliikkeen historia 1881–1905*. Suomen Nuorisoseurojen Liitto ry, Helsinki 2011.

¹³ Luukkanen, Tarja-Liisa: *Mitä maalaiskansa luki. Kirjasto, kirjat ja kirjoja lukeva yhteisö Karstulassa 1861-1918*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2016, 466.

millaisena lukuharrastus näyttäytyi aikalaisille arkistojen valossa.¹⁴ Tarja Heikkilä-Nurmilahden artikkeli ”Nuorisoseuraliike kirjallisuusharrastuksen ja kirjastoasian edistäjänä 1881–1917” esittelee artikkelissaan kirjastotoiminnan ja lukuharrastuksen taustoja ja merkitystä liikkeelle.¹⁵ Andreas Vårheimin artikkeleissa pohditaan yleisemmin kirjastojen yhteyttä sosiaalisen pääoman syntyyn.¹⁶ Kirsti Salmi-Niklander on tutkinut yhteisöllistä kirjoittamista ja kirjoittamisen ja lukemisen merkitystä muun muassa 1900-luvun vaihteen ihmisille. Hän on tutkinut käsinkirjoitettujen tarinoiden ja lehtien sekä yhteisöllisen kirjoittamisen merkitystä yhteisöissä.¹⁷ Lea Laitinen on tutkinut kirjallistumisen vaiheita ja sen merkitystä Suomessa.¹⁸

2.3 Ikaalisten, Muuramen ja Villikkalan arkistoaineistot

Kansallisarkiston Astia-verkkopalveluhausta löytyy ajanjaksolla 1800–1920 yhdeksän aineistokokoelmaa nuorisoseuraliitoilta (ent. keskusseura) ja 11 eri nuorisoseuran jäämistöä. Aineistot ovat pääosin hajanaisia. Nuorisoseuraliittojen arkistoissa monen seuran aineisto kattaa vain lyhyitä jaksoja, joten kyseessä voi olla esimerkiksi seuran jäsenanomus tai sääntöjen vahvistamispyyntö. Aineisto saattaa sisältää vain luetteloita, tili- ja kassakirjoja, keräysluetteloita, kirjastoluetteloita, kirjeitä ja muuta sekalaista jäämistöä. Jos aineistoa onkin laajemmin säilynyt joltain seuralta, se on usein katkonaista. Tutkimukseni kannalta kiinnostavin ja oleellisin aineisto on eri nuorisoseurojen kuukausi- sekä johtokunnan kokousten pöytäkirjat sekä kirjastoluettelot. Nuorisoseuroissa pidettiin erillisiä pöytäkirjoja keskustelukokouksista ja erityisaiheista. Näiden lisäksi saatettiin kirjoittaa ilmapöytäkirjoja, joihin valittiin erilliset kirjoittajat. Ilmapöytäkirjat ovat humoristisia ja parodisia versioita kokousten kulusta.¹⁹ Ilmapöytäkirjat olivat kirjoittajille turvallinen tapa ilmaista mielipiteitään ja ajatuksiaan nuorisoseurasta ja sen toimijoista.²⁰ Nämä

¹⁴ Kotilainen, Sofia: *Literacy Skills as Local Intangible Capital. The History of a Rural Lending Library c. 1860–1920*. Studia Fennica Historica 21, Finnish Literature Society, 2016.

¹⁵ Heikkilä-Nurmilahti 1991.

¹⁶ Vårheim, Andreas: *Trust in Libraries and Trust in Most People: Social Capital Creation in the Public Library*. Library Quarterly: Information, Community, Policy. vol. 84, no. 3, 258–277, 2014

¹⁷ Salmi-Niklander, Kirsti: *Käsinkirjoitetut lehdet. Yhteisöllisen kirjoittamisen ensiaskeleita*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati: *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomalaisen kirjallisuuden Seuran toimituksia 1370. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Vantaa 2013.

¹⁸ mm. Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati: *Mielen ja kielen muutoksia*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati (toim.): *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1370, Helsinki 2013.

¹⁹ Salmi-Niklander, Kirsti: *Käsinkirjoitetut lehdet. Yhteisöllisen kirjoittamisen ensiaskeleita*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati: *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomalaisen kirjallisuuden Seuran toimituksia 1370. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Vantaa 2013, 405.

²⁰ Salmi-Niklander, Kirsti: *Lennart ja Fanny Lemmenlaaksossa. Tekstien mikrohistoriaa*. Teoksessa Rahikainen, Marjatta (toim.): *Matkoja moderniin: lähikuvia suomalaisten elämästä*. Historiallinen arkisto 107. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1996, 125.

pöytäkirjat olisivat olleet mielenkiintoinen näkökulma seuran toimintaan, mutta niitä ei ollut arkistoaineistossa.

Yleisesti kaikkien seurojen pöytäkirjoissa esiintyvien käsialojen perusteella lähes kaikki kirjoittajat olivat harjaantuneita kirjoittajia. Kirjoitustaito ei ollut täysin arkipäiväistä vielä 1900-luvun alussa. Arkistoaineisto on kirjoittajien valintoja tilanteiden ja tapahtumien tallentamisen suhteen. Dokumenteissa voi esiintyä esiinty tahattomia vääristymiä ja virheitä, mutta myös tahallisia puutteita ja harkittua vaitiota. Tavoitteena ei välttämättä ole ollut täsmällinen ja totuudenmukainen dokumentointi.²¹ Nuorisoseurojen kokouksissa luettiin vuosi-, keskustelu- ja kuukausikokousten pöytäkirjat ääneen. Tämän vuoksi voi olettaa, että niitä kirjoitettaessa on haluttu painottaa seikkoja, jotka liittyvät toimijoiden tavoitteisiin, ja valittiin ilmaisutyylit, joilla haluttiin vaikuttaa kuulijoihin. Nuorisoseurojen pöytäkirjat edustavat osaltaan julkista, yhteisöllistä valtaa, jolla oli mahdollisuus häpäistä, nostaa tai latistaa henkilöitä, toimijoita, tapahtumia ja yhteisöjä.

Aineistoksi valikoitui määrällisesti ja ajallisesti melko yhtenäiset Villikkalan ja Muuramen nuorisoseurojen arkistot, sekä Ikaalisten nuorisoseuran johtokunnan- ja kuukausikokousten pöytäkirjat seurojen alkuvuosilta (taulukko 1). Tarkastelussa olevien seurojen arkistot koostuvat pöytäkirjavihkoista, joihin tapahtumat on kirjattu useimmiten kronologisesti. Erilaisia kokouksia on ollut vuosi- ja johtokuntien pöytäkirjojen mukaan useammin, kuin mitä tilaisuuksista on säilynyt (tai kirjoitettu) aineistoa. Suurin osa eri toiminnoista syntyneistä pöytäkirjoista on kirjoitettu samaan vihkoon.

Jäsenluettelot olivat osin puutteellisia, eikä niiden pohjalta voinut esimerkiksi selvittää kaikkien seurojen sosiaalista rakennetta.

²¹ Rajavuori, Anna: *Esityksen politiikka. Sosialistinen agitaatio keskisuomalaisella maaseudulla 1906–1908*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Turenki 2017, 38.

Taulukko 1: arkistoaineisto

pöytäkirjat	Ikaalinen, n. 40 s	Muurame, 315 s	Villikkala, 610 s
johtokunta	1905–1907	1898–1912	1902–1912 (vuoteen 1912: 190 s)
yleis/ kuukausikokoukset	1905–1907	1898–1912	1902–1912 (vuoteen 1912: 210 s)
vuosikertomukset	1905–1907	1898, 1900–03, 1907–08	1902–1912 (54 s)
vuosikokoukset		1899–1912	1903–1912
keskustelukokoukset			1907–1912
jäsenluettelot		1897–1909	1902–1914
tili/kassakirjat	1905–1907		1904–1912
huvitoimikunta hiihtokilpailutoimikunta		1899–1907 1899, 1908	
urakkahuutokauppa rakennustoimikunta		1907 1907, 1909	
arpajaiset		1898–1913	
sääntökomitea		1913	
säännöt			1902
kiertokirjeet			1903–
seuran lehti			1910–

Ikaalisten aineisto kattaa johtokunnan sekä kuukausikokousten pöytäkirjat, vuosikertomukset ja tilikirjat vuosilta 1905-1907. Alkuvuosien asiakirja-aineisto on tuhoutunut tulipalossa ja ensimmäiset säilyneet pöytäkirjat alkavat vuodesta 1905. Ikaalisten nuorisoseuran aineisto on määrällisesti vähäinen, ja kattaa vain muutaman vuoden ajalta 1905–1907. Seuralla ei ollut enää aktiivista toimintaa kuin satunnaisesti vuoden 1907 jälkeen.

Ikaalisten nuorisoseura perustettiin vuonna 1893. Säännöt hyväksyttiin vuonna 1895, ja niitä olivat laatimassa kärjäkirjuri, kansakoulunopettaja, muutamia neitejä sekä poliisikonstaapeli. Jäsenet tulivat vuosisadan alussa kauppalan ja kirkonkylän käsityöläis- virkamies-, kauppiaas- ja talollisperheistä.²² Yhdistys lopetettiin vasta vuonna 1936, jolloin lopettamiskokoukseen saatiin riittävästi osallistujia. Teksteissä kuvataan yleisimmin sosiaalisia tilanteita ja toimintojen sujumista. Vuosikertomusten ja kokousten pöytäkirjojen välinen ainoa ristiriita koskee iltamia: niistä

²² Nallimaa-Luoto 2007, 246.

ei löydy aina merkintää. Osa iltamista on saattanut olla illanviettoja kokousten yhteydessä, joista ei erikseen ole tehty mainintaa tai merkintää. Aikalaisille iltamien pito on voinut tarkoittaa laajasti erilaisia illanviettoja.

Muuramen aineisto sisältää huvitoimikunnan kokousten pöytäkirjat (1899–1907), jäsenluettelot (1897–1909), johtokunnan kokousten pöytäkirjat (1898–1912) sekä vuosikokousten pöytäkirjat (1899–1912), yhteensä 315 sivua. Muuramen nuorisoseuran aineisto on kohtuullisen yhtenäinen ja laaja. Kokousten määrä vuosikertomuksessa vastaa pöytäkirja-aineistoa, eli vaikuttaa siltä, että lähes kaikki aineisto on kronologisesti säilynyt. Jäsenluettelot sisältävät nimen ja kuittauksen maksetusta jäsenmaksusta. Osa aineistosta on pöytäkirjoja tai luetteloita yksittäisistä tapahtumista (esim. hiihtokilpailut).

Seura perustettiin 21.11.1897, ja perustamiskokouksessa pidettiin esitelmä sekä luettiin ja vahvistettiin säännöt. Paikalla oli ”koko joukko Muuramen kylän nuorisoa, sekä miehiä että naisia”²³. Kokouspöytäkirjojen sisällön määrä vaihtelee, ensimmäisenä toimintavuotena kirjaukset ovat keskimäärin pidempiä kuin myöhemmin. Tekstit ovat sisällöltään hyvin lyhyitä ja asiapitoisia, kuvailevia osuuksia on vain vähän. Yleisiä keskusteluja tai mielipiteitä on kirjattu vain poikkeustapauksissa, jolloin käsiteltävänä ollut asia on ollut erityisen ristiriitainen tai uhannut seuran vakautta (esim. vuonna 1898 jäsenen erottamisasia). Varsinaisia erillisiä keskustelupöytäkirjoja ei ole, mutta välillä keskustelukokouksen kulku on kuvattu elävästi kokouspöytäkirjaan. Tekstin sisältöä hallitsevat toistuvien kokousrutiinien kirjausten lisäksi iltamien ja kokousten ohjelmista sopimiset sekä erillisenä asiana lukutuvan ylläpito. Määrällisesti paljon kokouksia ja pöytäkirjoja pidettiin talon rakennuttamiseen ja siihen liittyvän kiistan tiimoilta. Seuran toiminta toistui melko lailla samanlaisena vuodesta toiseen, mikä kertoo toiminnan vakiintuneisuudesta ja aktiivisuudesta. Ensimmäisinä vuosina toimintaa häytti luottamushenkilöiden puute.

Villikkalan nuorisoseuran arkistoaineistosta tarkastelun alla ovat kuukausi- ja vuosikokousten ja johtokunnan pöytäkirjat vuosilta 1902–1912, sekä keskustelupöytäkirjat vuosilta 1907–1912. Jäsenluettelot vuosilta 1902–1914, sekä tilikirjat vuosilta 1902–1912, yhteensä noin 610 s. Villikkalan Nuorisoseuran arkistoaineistoa on monipuolisesti seuran alkuvuosilta, ja se on yhtenäistä. Viimeisin seuran vuosikertomus arkistossa on vuodelta 2001. Kuukausi- ja johtokunnan kokousten määrät vastaavat vuosikertomuksiin koottuja tapahtumia.

²³ Muuramen nuorisoseuran perustamiskokous 21.11.1897.

Villikkalan nuorisoseura perustettiin 14.2.1902. Ensimmäiseen johtokuntaan valittiin talollisen poikia ja talollisia sekä neitejä. Pöytäkirjoissa ei tämän jälkeen mainita jäsenten ja toimijoiden yhteiskunnallista asemaa tai oppiarvoa, mutta jäsenluetteloihin on kirjattu asema sekä jäsenyyden kesto. Joidenkin jäsenten kohdalla löytyy merkintä poismuutosta tai kuolinvuosi sekä menehtymisen syy, jos se on ollut poikkeuksellinen, kuten kansalaissodan aikana.

Seuran toiminta oli säännöllistä ja kokouksia oli usein, muutamia vähemmän aktiivisia vuosia lukuun ottamatta. Seurantaloa alettiin suunnitella heti saman kuun aikana yhdistyksen perustamisen jälkeen. Talon suunnittelukomiteaan valittiin talollisia, mylläri ja itsellisiä. Jäsenten todettiin olevan työläisväkeä.²⁴ Pääseuran lähettämät kiertokirjeet mainitaan usein, ja vuorovaikutus pääseuran kanssa nähtiin tärkeäksi. Vuosikertomuksissa oli tarkasteluajankohtana kolme eri kirjoittajaa, mutta kirjoitusten tyyli säilyi silti kaikissa yllättävän samankaltaisena, kuvailevana ja jopa runollisena.

²⁴ Villikkalan nuorisoseuran vuosikertomus vuodelta 1904.

3. Sosiaalinen pääoma tutkimuksen kehyksenä

3.1 Käsitteen historiaa ja tutkimusta.

Alexis de Toquevillen 1800-luvun alkuvuosikymmeninä julkaistu klassikkoteos ”*Demokratia Amerikassa*” (suom. 2006)²⁵ loi pohjaa sosiologisille teorioille, joissa yhdistykset nähdään välittävinä tekijöinä valtion ja yksilöiden välillä. Toqueville näki, että poliittinen passivoituminen, sosiaalisen elämän eriytyminen ja yleinen yksityistyminen olivat uhka kansalaisyhteiskunnan ja demokratian toimivuudelle. Yhdistystoiminnassa on demokratialle ja kansakunnan kehittymiselle olennaisia elementtejä: ihminen tarvitsee suurempia yhteisöjä, joissa tavoitella yhteisiä päämääriä sekä oppia välttämättömiä, demokratiassa tarvittavia taitoja. Toquevilläläisessä traditiossa yhdistykset toimivat sosiaalista pääomaa luovina tekijöinä. Paikallisyhteisöillä on tärkeä rooli yhteiskunnan kehittämisessä ja demokratian ylläpidossa. Toquevillen ajatukset tasa-arvosta ja edustuksellisesta demokratiasta ovat ajankohtaisia myös tällä vuosisadalla.²⁶

Sosiaalinen pääoma -käsite on satunnaisesti esiintynyt taloustieteellisessä keskustelussa terminä 1800-luvulta lähtien, jolloin sen merkitys on ollut eri kuin nykyisin. Yhteiskunnallisessa keskustelussa termiä on käytetty 1900-luvun alusta.²⁷ Ennen käsitteen syntyä sosiaaliseen pääomaan nykyisin liitettäviä asioita, kuten työnjakoa, solidaarisuutta, yhteiskunnan toimivuutta ja verkostoitumista, ovat pohtineet muun muassa Adam Smith, Karl Marx, John Locke ja Georg Simmel. Adam Smithin ajatukset työnjaosta ovat siirtyneet taloustieteen ja sosiologian klassikoihin, jotka vaikuttivat Marxin huomioihin taloudelliseen toimintaan liittyvistä sosiaalisista sidoksista. Marx näki, että rakenteellisesti heikommissa oloissa olevien on mahdollista kohentaa olojaan vain solidaarisuuden ja luottamuksen avulla. Georg Simmel kiinnitti huomiota vuorovaikutuksen reiluuteen ja vastavuoroisuuteen nimenomaan luottamuksen mahdollistajana.²⁸ Yhteiskuntatieteiden parissa sosiaalisen pääoman termi yleistyi 1980-luvulla, jolloin sillä alettiin viitata ”sosiaalisen rakenteen aineettomiin ominaisuuksiin”²⁹. 2000-luvulla sosiaaliseen pääomaan liittyvässä keskustelussa huomiota kiinnitetään luottamuksen ja vastavuoroisuuden sosiaalisiin

²⁵ Tocqueville, Alexis Clérel de: *Demokratia Amerikassa*. (De la démocratie en Amérique I–II, 1835/1840.) Helsinki. Gaudeamus, 2006.

²⁶ Kankainen, Tomi: *Toqueville, Alexis de*. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän Yliopisto.

²⁷ Ruuskanen, Petri: *Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntauksia ja mekanismit*. VATT-tutkimuksia 81. Valtion Taloudellinen Tutkimuskeskus, Helsinki 2001, 1.

²⁸ Mm. Ruuskanen 2001 ja Ilmonen, Kaj (toim): *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi, Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä 2000, 14.

²⁹ Ruuskanen 2001, 2.

edellytyksiin.³⁰ Tutkimuksessa keskeisiä teemoja ovat olleet muun muassa taloudellisen toimintakyvyn ja sosiaalisen pääoman välinen suhde, suhdeverkostot, instituutiot ja yhdistystoiminta.

Sosiaalisen pääoman käsitettä ja teoriaa on käytetty pyrittäessä selvittämään ja ymmärtämään kansantalouksien ja aluetalouksien kasvueroja, yhteisöjen ja yritysten toimintakykyä tai sosiaalisen osallistumisen ja syrjäytymisen prosesseja. Käsite on tarjonnut talous- ja sosiaalitieteilijöille viitekehystä, jonka avulla ymmärtää paikallisten verkkojen sekä sosiaalisten rakenteiden merkitystä.³¹ Historiantutkimuksessa käsitettä on hyödynnetty eri ilmiöiden tutkimisessa. Sosiaalisten verkostojen, luottamuksen, ihmisten ja ihmisryhmien sekä organisaatioiden välisten suhteiden kehityksen tutkimiseksi on teorian antama näkökulma kiinnostava. Pääoma kertyy ja periytyy sosiaalisissa rakenteissa, jolloin historiallisessa tutkimuksessa voidaan tarkastella pääomaa muun muassa yhteisöjen ja organisaatioiden muuttuvana ominaisuutena.

3.2 Sosiaalisen pääoman käsite

Keskeiset sosiaalisen pääoman käsitettä ovat kehittäneet Pierre Bourdieu, James Coleman ja Robert Putnam. Lähtökohdiltaan tulkinnat ovat erilaisia, mutta yhteistä niissä on näkemys sosiaalisten verkostojen ja sosiaalisen pääoman kiinteästä yhteydestä. Määritelmiä yhdistää myös käsitys siitä, että sosiaalinen pääoma on sidoksissa toimijoihin ja heidän välisiin suhteisiinsa, eikä sitä synny rakenteessa itsessään. Sosiaalisen pääoman tutkimussuuntauksissa on nähtävillä kaksi valtavirtaa, jotka ovat muotoutuneet edellä mainittujen tutkijoiden näkemysten pohjalta. Suuntauksia erottaa näkemys siitä, kertyykö pääoman tuotto yksilöille vai yhteisöille.³²

Bourdieu otti sosiaalisen pääoman käsitteen käyttöön taloudellisen ja kulttuurisen pääoman käsitteiden rinnalle tutkiessaan kilpailua yhteiskunnan sosiaalisilla kentillä.³³ James Coleman alkoi systematisoida käsitettä 1980-luvun lopulla. 1990-luvulla käsite levisi verkostanalyysin parissa: suhdeverkoista alettiin puhua sosiaalisena pääomana.³⁴

Robert E. Putnam toi teoksillaan *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* (1993) ja *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (2000) käsitteen suuren yleisön tietoisuuteen. Putnamin teorian ytimenä voidaan nähdä yhteisesti hyväksyttyihin arvoihin perustuvan yleistyneen luottamuksen. Yhteiskunnallinen hyvinvointi syntyy luottamuksen kehästä, jossa vapaaehtoiset vuorovaikutussuhteet ja sosiaaliset verkostot synnyttävät

³⁰ Ruuskanen 2001,4.

³¹ Ruuskanen 2001, 3.

³² Keskinen ja Teräs. 2008, 11.

³³ mm. Bourdieu 1986, Ruuskanen 2001.

³⁴ Ruuskanen 2001,3.

uutta luottamusta.³⁵ Ilmonen kuvaa Putnamin teorian keskeiseksi ajatukseksi sen, että yhteiskunnan toimivuus edellyttää korkeaa sivilisoitumisen astetta ja vahvaa kansalaisyhteiskuntaa. Sivilisoituneen yhteisön ominaisuuksia ovat vastavuoroisuus ja luottamuksen sosiaaliset verkostot, mikä tarkoittaa muun muassa erilaisia keskinäisen avun yhdistyksiä.³⁶ Putnamin tulkin-
nassa alueellisten erojen taustalla on institutionalisoitunut sosiaalinen pääoma.³⁷

Yhteiskuntatieteissä sosiaalisen pääoman käsitteeseen useimmiten liitetään kolmenlaisia tekijöitä: verkostot ja niiden organisoitumisen tavat, luottamus sekä normatiiviset säännöt ja vastavuoroiset odotukset.³⁸ Yhteisöjen ja yksilöiden välinen vuorovaikutus ja verkostot luovat ja välittävät sosiaalista pääomaa, ja toimivat verkostot näyttävät yleensä edistävän yhteisön hyvinvointia. Sosiaalisen pääoman ytimessä ovat resurssit, joita saadaan käyttöön vuorovaikutuksessa toisten kanssa.³⁹

Verkosto mahdollistaa yhteistyötä sen eri jäsenten välillä, vaikka suoraa kontaktia ei olisi, ja tämä yhteistyö ja sen tuomat mahdollisuudet ovat käyttäjälleen sosiaalista pääomaa. Luottamuksen ansiosta yksilöt voivat hyödyntää sosiaalisen vuorovaikutuksen ja verkostojen tarjoamia resursseja.⁴⁰ Jäsenten keskinäinen luottamus taas mahdollistaa viime kädessä sosiaalisen verkoston koossa pysymisen.⁴¹ Verkostot voivat erota toisistaan kiinteyden tai eri määrittäjien osalta, ja verkostot voivat perustua sitoviin tai ryhmiä yhdistäviin ominaisuuksiin. Sosiaalisen pääoman yhdistävät ominaisuudet tarkoittavat toimijoiden kykyä olla laajemmassa vuorovaikutuksessa oman verkoston ulkopuolisten toimijoiden kanssa.⁴² Sosiaalinen osallistuminen nähdään kirjallisuudessa perustavanlaatuisena sosiaalisen pääoman elementtinä.⁴³

Yhteisötasolla sosiaalista pääomaa voi hahmottaa ryhmän tavasta luoda ja ylläpitää sitä, sekä tarkastella miten aikaansaatu resurssi tai sen puute vaikuttaa ryhmän jäsenten toimintaan.⁴⁴ Yhteisön sosiaalista pääomaa voi olla luottamus. Osapuolten luottamus toisiinsa heijastuu

³⁵ Ruuskanen 2001.,11.

³⁶ Ilmonen, Kaj: *Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus*. Teoksessa Ilmonen, Kaj (toim.): *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi, Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä 2000, 20.

³⁷ Ruuskanen 2001, 2.

³⁸ Ilmonen 2000, 10.

³⁹ Keskinen, Jarkko ja Teräs, Kari: *Sosiaalinen pääoma ja luottamus – miten tehdä näkymätön voimavara näkyväksi?* Teoksessa Jarkko Keskinen & Kari Teräs (toim.): *Luottamus, sosiaalinen pääoma, historia*. Historia mirabilis 5, Turun Historiallinen yhdistys ry. Jyväskylä 2008, 10.

⁴⁰ Keskinen ja Teräs 2008, 12.

⁴¹ Ilmonen 2000, 7.

⁴² Keskinen ja Teräs 2008, 15.

⁴³ Guillen, Laura; Coromina, Lluis ja Saris, Willem. E.: *Measurement of Social Participation and its Place in Social Capital Theory*. Social Indicators Research, 2011, 100:331–350.

⁴⁴ Keskinen ja Teräs 2008, 10.

asioiden sujuvuutena, mikä koskee yhtä lailla niin yksilöitä, yhteisöjä kuin instituutioita. Yksilötasolla sosiaalinen pääoma voidaan nähdä inhimillisen pääoman jatkeena. Sosiaalisesta pääomaan liittyy myös sen negatiiviset ilmentymät, joissa luottamuksen tiivistyminen erilaisiin suvaitsemattomiin ryhmiin voi lisätä yhteiskunnassa esiintyvää epäjärjestystä ja aiheuttaa konflikteja.⁴⁵ On todettu, että ulkopuoliset kontaktit ovat tärkeitä tiiviiden ja pienten ryhmien edistymiselle ja elinvoimaisuudelle.⁴⁶

Petri Ruuskanen mukaan sosiaalinen pääoma olisi mielekästä jakaa sen lähteisiin, tuotoksiin ja näitä välittäviin mekanismeihin. Esimerkkeinä lähteistä hän mainitsee muun muassa yhteisönylläpitämät normit, sosiaaliset verkostot ja vuorovaikutuksen tuottaman ryhmäidentiteetin. Tuotoksina voidaan nähdä esimerkiksi vapaamatkustajaongelmien pieneneminen ja tiedon kulun tehostuminen. Luottamus ja kommunikaatio ovat sosiaalisia mekanismeja, jotka välittävät edellä mainittuja lähteitä ja tuotoksia. Erilaiset sosiaaliset rakenteet tukevat eri tavoin luottamuksen ja kommunikaation muodostumista.⁴⁷ Kommunikaatiota voi tarkastella myös kognitiivisen sosiaalisen pääoman tulkinnan avulla. Nahapiet ja Ghoshali ovat määritelleet sosiaalisen pääoman ulottuvuuksia kolmeen osaan: rakenteellinen, relationaalinen ja kognitiivinen. Rakenteellinen ulottuvuus liittyy sosiaalisten suhteiden rakenteellisiin ominaisuuksiin, ja relationaalinen ulottuvuus suhteiden vaihteleviin sisältöihin. Kognitiivinen ulottuvuus yhdistyy ”toimijoiden jakamiin merkityksiin, tavoitteisiin ja ajatusmalleihin, joissa voi nähdä sekä universaaleja että kontingenttejä ilmentymiä”.⁴⁸ Sosiaalisen pääoman rakenteellista puolta ovat siis esimerkiksi erilaiset yhteiset tapahtumat ja sosiaalisen osallistumisen määrä, jonka voi operationalisoida esimerkiksi talkooaktiivisuutena. Kognitiivinen ulottuvuus voidaan operationalisoida esimerkiksi talkoohenkenä.⁴⁹

Yhdistyksen jäsenyys voi tuottaa sosiaalista pääomaa lisäämällä jäsenen vakuuttavuutta yhteisössä. Jäsenyyteen liitetään institutionaalista osaamista ja taitoja, kuten luotettavuus, sosiaaliset taidot, kollegiaalisuus, lojaalisuus, halu noudattaa sääntöjä ja suorittaa tehtäviä. Näin yhdistysjäsenyys voi olla sijoitus tuottaen sosioekonomista ”valuuttaa”. Yhdistykset ja verkostot mahdollistavat pääsyn teknisiin ja institutionaalisiin taitoihin.⁵⁰ Kasvuteoriassa sosiaalinen pääoma

⁴⁵ Ruuskanen 2001, 40.

⁴⁶ Guillen, Cormina ja Saris 2011, 332.

⁴⁷ Ruuskanen 2001, 46, 51.

⁴⁸ Pirttilä, Ilkka, Janhonen, Minna, Johanson, Jan-Erik ja Nikkilä, Riku: *Sujuuko yhteistyö? Sosiaalinen pääoma ja organisaation toimivuus*. Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 1/2009, 7.

⁴⁹ Hyypä, Markku T.: *Elinvoimaa yhteisöstä*. Tieteessä tapahtuu, 29 (8), 2011. <https://journal.fi/tt/article/view/4639>. Viitattu 15.10.2021.

⁵⁰ Lin, Nan: *Social Capital. A Theory of Social Structure and action*. Structural analysis in the social sciences 19. Cambridge University Press, 2001, 193.

on inhimillistä pääomaa, joka kertyy oppimisen tuloksena, koulutuksen ja kokemuksen kautta. Institutionaalisessa teoriasuuntauksessa sosiaalisen pääoman nähdään kertyvän kansalaiskasvatuksen ja yhteisöllisyyden edistämisen avulla.⁵¹ On todettu, että vapaaehtoisyhdistyksissä opitaan itsekunnioitusta, ryhmäidentiteettiä ja puhetaitoja.⁵² Kouluttautuminen ja osaamistason nosto tuo sosiaalista pääomaa, mikä mahdollistaa sekä aineettomien että aineellisten hyötyjen hankkimista vuorovaikutusverkostossa.⁵³

Kaikissa lähestymistavoissa painottuvat sosiaalisten suhteiden luonteet: verkostojen synnyttäjä ryhmäkuntainen sitoutuminen ja toisaalta informaation välittäminen, eli yhdistävät ja sitouttavat mekanismit liittyvät sosiaaliseen pääomaan.⁵⁴ Monet empiiriset tutkimukset pohjaavat Putnamin tutkimuksiin. Yleisesti yhdistysjäsenyys ja vastavuoroisuuden normit vaikuttavat kuitenkin olevan keskeisiä ja yleisimmin käytettyjä. Eri tasoilla (yksilö – ryhmä - yhteiskunta) sosiaalinen pääoma käsitteellistetään eri tavoin.

Luottamusta pidetään yleisesti yhtenä sosiaalisen pääoman edellytyksenä sekä keskeisenä osana sosiaalista pääomaa.⁵⁵ Luottamus voidaan tiivistää käsitykseksi siitä, etteivät muut tarkoituksella yritä vahingoittaa toista henkilöä, tai jopa pyrkivät toimimaan toisen hyväksi.⁵⁶ Luottamus organisaatioihin ja instituutioihin (myös luottavaisuus tai systeeminen luottamus) kuvaa taipumusta luottaa pitkän ajan kuluessa kehittyneisiin ja toiminnaltaan ennustettaviin yhteiskunnan osiin, kuten laki tai valtio. Epäsuoria ja välittyneitä suhteita voi kuvata henkilöiden välillä luottavaisuudeksi. Luottamusta ja luottavaisuutta on vaikea erottaa toisistaan, koska henkilö voi luottaa instituutioon, mutta ei sen edustajaan.⁵⁷

Näyttöä erilaisten määritelmien toimivuudesta on kertynyt esimerkiksi sosiaalisen ja poliittisen luottamuksen yhteydestä sekä luottamuksesta liittyen vapaaehtoisjärjestöjen jäsenyyteen. Käsitteiden paikkansapitävyyttä ja totuudellisuutta on todennettu sekä kansallisella tasolla että

⁵¹ Poikela, Esa: *Vapaa sivistystyö sosiaalisen pääoman rakentajana*. Aikuiskasvatus 4, 2012, 288-297.

⁵² Stolle, Dietling: *The Sources of Social Capital*. Teoksessa Hooghe, Marc ja Stolle, Dietling (toim.): *Generating Social Capital. Civil society and Institutions in Comparative Perspective*. Palmgrave Macmillan, 2003, 24.

⁵³ Jokinen, Jyrki, Poikela, Esa ja Sihvonen, Juha: *Sivistyshyöty ja sosiaalinen pääoma vapaassa sivistystyössä*. Vapaan Sivistystyön Yhteisjärjestö r.y 2012, 37.

⁵⁴ Ruuskanen 2001, 37.

⁵⁵ Ruuskanen 2001, 40.

⁵⁶ Newton, Kenneth: *Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy*. International Political Science review vol 22. No 2, 201–214. International Political Science Association. SAGE Publications, London, Thousand Oaks, CA ja New Delhi 2011,202. <https://www.jstor.org/stable/1601186>. Viitattu 15.6.2021.

⁵⁷ Keskinen ja Teräs, 2008,13.

pienemmässä mittakaavassa. Yhteisiä näkökulmia löytäneiden teoreetikoiden mukaan vapaaehtoisorganisaation jäsenyyden tuomat hyödyt hyödyttävät koko yhteisöä.⁵⁸

Perinteisesti sosiaalista osallistumista on mitattu lähinnä sosiaalisten kontaktien määrällä. Kyselytutkimuksessa on käytetty muun muassa seuraavaa kysymystä: "Compared to other people of your age, how often would you say you take part in social activities?". Sosiaalista osallistumista voidaan tarkastella erilaisten toimintojen kautta, kuten osallistuminen vapaaehtoistyöhön, sosiaaliset tapaamiset, toisten auttaminen, poliittinen osallistuminen ja poliittiset protestit. Osallistumista voidaan hahmottaa kahden erilaisen osallistumistavan kautta: virallinen ja epävirallinen. Virallinen osallistuminen kattaa osallistumiset vakiintuneiden järjestöjen toimintaan. Epäviralliseen sosiaaliseen aktiivisuuteen taas voidaan lukea erilaiset kohtaamiset sukulaisten, ystävien ja työtovereiden kanssa.⁵⁹ On huomattu, että ihmisten välillä voi olla hyvin vahvat siteet tapaamiskerroista huolimatta. Tapaamisten tiheys ei siis välttämättä lisää ihmisten halua esimerkiksi auttaa toisiaan.⁶⁰

Onnellisuustutkimuksissa on havaittu, että toisten hyväksi toimiminen lisää onnellisuutta.⁶¹ Onnellisuus voi korreloida terveyden ja yhteistyökyvyn kanssa. Vapaaehtoistyö on myös vastuun ottamista yhteisöstä ja sen hyvinvoinnista. Vapaaehtoistyö vaikuttaa välillisesti myös niihin, jotka eivät osallistu toimintaan.⁶²

⁵⁸ emt., 9 – 10.

⁵⁹ Guillen, Coromina ja Saris 2011, 335.

⁶⁰ Guillen, Coromina ja Saris 2011, 345.

⁶¹ Mm. Tanskanen, Antti o. ja Danielsbacka, Mirkka: *Ovatko vapaaehtoistyö ja hyväntekeväisyys yhteydessä onnellisuuteen?* Yhteiskuntapolitiikka 80;5. 2015.

⁶² Hooghe, Marc ja Stolle, Dietling: *Introduction: Generating social capital*. Teoksessa Hooghe, Marc ja Stolle, Dietling (toim.): *Generating Social Capital. Civil society and institutions in comparative perspective*. Palmgrave Macmillan, 2003, 14.

4. Kylät 1900-luvun alussa: elämisen ehtoja ja yhdistyshistoriaa

4.1 Ajankohdan muutosvoimia

Vuosisadan vaihteen tienoilla aikuistunut sukupolvi kohtasi monenlaisia muutoksia. 1900-luvun vaihteessa useat merkittävät instituutioita ja yhteisöjä muokkaavat kehitysprosessit alkoivat vaikuttaa yhteiskunnassa. Järjestäytymispyrkimykset 1800-luvun lopulla maaseudulla olivat merkkejä säätyrajojen murtumisesta ja talonpoikaiston yhteiskunnallisesta noususta.⁶³

Vuonna 1900 Suomen väkiluku oli noin 2,7 miljoonaa henkeä. Maaseudulla asui yli 87 % väestöstä.⁶⁴ Väestö kasvoi voimakkaasti varsinkin maaseudulla, jossa väkimäärä kasvoi 450 000 hengellä vuosien 1880 ja 1900 välillä. Vuonna 1900 väestöstä noin 26 % oli 15–25-vuotiaita⁶⁵. Väestön merkittävä enemmistö (85 %) oli maatyöväkeä ja talonpoikia. 1900-luvun alussa joka kolmas nuori oli talollisen jälkeläinen, ja hieman yli kolmas torpparien ja maatyöväen jälkipolvea.⁶⁶ Vuosisadan vaihteen jälkeen tilattomien ja työntekijöiden asema alkoi hiljalleen parantua, ja sosiaalinen liikkuvuus lisääntyi. Vaikka maansaantimahdollisuudet heikentyivät 1800-luvun lopulla, elinkeinorakenteen monipuolistumisen myötä alkoi syntyä uusia mahdollisuuksia toimeentuloon.⁶⁷ Maatalousammattien rinnalle kasvoivat palvelujen, kaupan, teollisuuden ja hallinnon tehtävät. Maaseudun työväestön osuus kasvoi voimakkaasti, ja talollisten määrä hieman laski. Säätykiertoa tapahtui sekä ylös- että alaspäin, ja rakenteiden muuttumisen myötä myös sosiaalisen aseman määrittäminen alkoi muuttua.⁶⁸ Voimakkaimmillaan tämä muutos koski ikäryhmää, joka siirtyi työelämään 1900-luvun vaihteessa.

Irtautuminen omasta perheestä ja avioituminen on konkreettinen siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen. Tämä tapahtui viime vuosisadan vaihteessa yleisimmin miesten ollessa 21–25 ja naisten 19–23-vuotiaita. Avioliitolla oli agraariyhteisössä suuri merkitys institutionaalisena järjestelmänä, minkä kautta toteutettiin erilaisia tärkeitä suhteiden ja siteiden vahvistamisia, ja säädeltiin talouteen ja valtaan liittyviä toimia. Yhteisöt, suvut, valtio ja kirkko asettivat omia normeja ja sääntöjä. Rakenteelliset, luokkaperustaiset ja institutionaaliset käytännöt ja rakenteet alkoivat

⁶³ Liikanen, Ilkka: *Fennomania ja kansa. Joukkojärjestäytymisen läpimurto ja Suomalaisen puolueen synty. Historiallisia tutkimuksia* 191. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1995, 211.

⁶⁴ Pelttonen, Matti: *Talolliset ja torpparit. Vuosisadan vaihteen maatalouskysymys Suomessa*. Historiallisia Tutkimuksia 164, Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1992, 267.

⁶⁵ Katsaus Suomen väkilukuun joulukuun 31. päivänä 1900 ynnä tietoja edellisistä yleisistä väenlaskuista maassa. Tilastollinen päätoimisto 1905.

⁶⁶ Haapala, Pertti: *Nuoriso numeroina*. Teoksessa Aapola, Sirkka ja Kaarninen, Mervi (toim.): *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2003, 74–75.

⁶⁷ Haatanen, Pekka: *Suomen maalaisköyhälistö*. Näköispainos vuonna 1968 ilmestyneestä teoksesta (WSOY). Into Kustannus, Riika 2017, 141.

⁶⁸ Häkkinen 2018, 131–135.

muuttua, mikä osin perustui 1800-luvulla alkaneeseen epidemiologiseen transitoon. Puolisoita alettiin hakea muualtakin kuin omasta kylästä, mikä kertoo alueellisen liikkuvuuden lisääntymisestä.⁶⁹ Nuorisoseurat toimintoihin tarjosivat alustoja suhteiden luomiselle.

Vuosisadan vaihteen muuttoliike oli voimakas, mutta se oli pienintä Uudenmaan, Mikkelin ja Hämeen läänien maaseudulla (vuosien 1893–1902 kokonaismuutto), eikä se vaikuttanut tilastojen pohjalta voimakkaasti tutkimuksen kohteina olleisiin nuorisoseurojen paikkakuntiin.

Yhteiskunnalliset muutokset ovat voineet olla luomassa pohjaa sille, että nuorisoseuratoiminnan kaltainen yhteistoiminnallisuus oli tullut ajankohtaiseksi. Väestönkasvu ja nuorison määrällinen lisääntyminen loivat osaltaan mahdollisuuksia sekä paineita sosiaaliselle toiminnalle.

4.2 Villikkala, Muurame ja Ikaalinen vuonna 1901

Tarkastelemani kolme nuorisoseuraa sijaitsevat Suomen etelä- ja keskiosassa (kartta 1). Tutkimuksen kohteena olevat yhdistykset ovat toimineet sellaisilla maantieteellisillä alueilla, joilla modernisaatio ja teollistuminen eivät ole vaikuttaneet vielä voimakkaasti alueiden asukkaiden arkeen. Paikkakunnat ovat riittävän etäällä lähimmistä suurista kaupungeista, jolloin kaupunkien tarjoamat palvelut ja toiminnot eivät merkittävästi vielä muokanneet kyläläisten elämää, mutta eivät myöskään sijainneet periferiassa tai reuna-alueilla.

Kartta 1. Villikkalan, Ikaalisten ja Muuramen sijainti

1 = Villikkala, 2 = Ikaalinen, 3 = Muurame

⁶⁹ Häkkinen, Antti: Elämänkulku esiteollisessa yhteiskunnassa 1700–1900. Teoksessa Pertti Haapala (toim.): *Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen 1400–2000*. Vastapaino. Tampere 2018, 124–125.

Villikkalan kylä sijaitsee Päijät-Hämeessä Artjärven kunnassa, joka perustettiin vuonna 1866. Lähimmät suurimmat kaupungit ovat Lahti ja Porvoo. Villikkalan asukasmäärä vuonna 1898 oli 393 henkilöä.⁷⁰ Suurin osa alueen väestöstä oli ajankohdalle tyypillisesti vähävaraista (taulukko 2).

Taulukko 2: Artjärven kunnallislautakunnan vuosikertomus vuodelta 1901, väestö- ja elinkeinorakenne. Taulukossa on luokiteltu veroja maksava väestönosa.

Ammattiasema	lukumäärä
julkisissa viroissa olevia henkilöitä	11
sotilashenkilöitä	3
rälssi- ja perintötilojen omistajia	120
torppareita ja manttaaliin pannun maan maanvuokraajia	37, 33
eläkeläisiä	30
itsellisiä, palvelijoita ja muita	302
kauppiaita, käsityöläisiä	5, 26
työntekijöitä, muita (muurarit, kirvesmiehet ym.)	2, 54
koroillaan eläjiä	3
teollisuusyhtiöitä	4
muita yhtiöitä	1
Henkilöluku yhteensä	631

Muurame sijaitsee Keski-Suomen maakunnassa. Lähin suurempi keskus on Jyväskylä. Ensimmäiset tilat seudulle perustettiin 1500-luvulla. Vuonna 1901 väestöä oli noin 2 300 henkeä.⁷¹ Muuramessa asui tuolloin vain muutamia virkamiehiä. Kylän eliittiin kuului lähinnä opettajien lisäksi sahanomistaja, työnjohtajat ja kauppiat. Talollisia perheineen asukkaista oli lähes neljännes.⁷² Karjatalous oli tärkein maatalouden tuotantosuunta, mitä tuki kohtuullinen kuljetusmatka Jyväskylään. Päijänteen kautta oli hyvät yhteydet Lahteen ja satamakaupunkeihin saakka, mutta rautatieyhteyden ollessa huono, teollisuuden kehittymisen edellytykset eivät olleet hyvät vuosisadan vaihteessa. Teollisuustyöpaikkoja kuitenkin alueelle syntyi, kun Huonekalutehtaan tuotanto alkoi kehittyä vuonna 1905, jolloin työntekijöitä oli 11 henkeä, ja vuonna 1910 131 kpl.⁷³

⁷⁰ Mäkelä 2012, 109, 179.

⁷¹ Ruuskanen, Pekka: *Muuramen kirja*. 89,124.

⁷² Hujanen Erkki: *Muuramelainen yhteiskunta*. Teoksessa Ruuskanen, Pekka (toim.): *Muuramen kirja*. JYY:n kotiseutusarja n:o 27. Muuramen kunta, Jyväskylä 1989, 124–125.

⁷³ Kempainen, Juha ja Ruuskanen, Pekka: *Käsityö ja teollisuus*. Teoksessa Teoksessa Ruuskanen, Pekka (toim.): *Muuramen kirja*. JYY:n kotiseutusarja n:o 27. Muuramen kunta, Jyväskylä 1989, 229, 239.

Ikaalisten väestö alkoi kasvaa 1880-luvulta alkaen. 1890 vuoteen 1900 väkilisäys oli 1 340 henkeä, jolloin väestön määrä oli 11 170. Kirkonkylä ja kauppalan alue olivat Ikaalisten herrasväen keskus, joita säädyn lisäksi muista asukkaista erotti ruotsinkielisyys. Ikaalisten alueen asukkaat on jaettavissa kolmeen ryhmään: kauppalan herrasväki, varakkaat talolliset ja muut, eli suurin osa talollisista, käsityöläiset ja tilaton väestö (taulukko 3). Isäntäväen kanssa työskentelevät palkollisten asema oli lähellä perheenjäsenen asemaa. Isommissa taloissa isäntäväki oli palvelusväestä erillään, ja palkka maksettiin rahapalkkana. Vuosisadan vaihteessa puolet maatalousväestöstä oli tilattomia, ja heistä merkittävä osa oli itsellisiä ja mäkitupalaisia. Pientorpparit muodostivat suurimman osan maatyöväestöstä. Alueen itsenäisten torppien määrä kasvoi vuosisadan vaihteen 364 torpasta kymmenessä vuodessa 537 torppaan.

Taulukko 3: Ikaalisten väestörakenne vuonna 1902⁷⁴

ammattiasema	lukumäärä
renkejä ja piikoja eli vuosipalkolliset	407
muonarenkejä	19
tilaton maatyöväestö (itselliset ja mäkitupalaiset)	ei tietoa
pientorpparit	423 ruokakuntaa (2052 henkeä)
ruotsinkielisiä	95

4.3 Yhdistystoiminnan kehittyminen Suomessa 1880–1907

1880-luvulla alkoi laajempi organisoituminen alempien yhteiskuntakerrosten keskuudessa, ja uudet liikkeet alkoivat murtaa säätyrajoja. Tähän saakka maalaisväestön alimmat kerrokset eivät olleet olleet yhdistyksissä ja vapaapalokunnissa tasavertaisia jäseniä sivistysrientoja organisoineiden talollisten ja säätyläisten kanssa, Vaikka talollisten, säätyläisten ja virkamiesten ote pysyi tiukkana, mahdollistivat raittius- ja nuorisoseurat tasavertaisemman osallistumisen myös maattomille, palkollisille ja muille vähävaraisille.⁷⁵ Tätä helpottivat luku- ja kirjoitustaidon yleistyminen sekä kulku- ja viestintäyhteyksien kehittyminen. Yhdistysten lukumäärä kasvoi 1880-luvulla nopeasti, jolloin yhdistyslupien myöntämisoikeuksia siirrettiin läänien kuvernööreille.

⁷⁴ Nallimaa-Luoto, Terhi: *Ikaalisten entisen emäpitäjän historia IV. Nälkämaasta kylpyläkaupungiksi 1853–2000*. Ikaalisten kaupunki, Gummerus. Jyväskylä 2007, 37–39.

⁷⁵ Liikanen 1995, 237.

Kuitenkin jo vuonna 1899 määrättiin, että jatkossa yhdistykset voi hyväksyä vain keisari. Vanhemmat yhdistykset saivat kuitenkin perustaa alaosastoja.⁷⁶

Yhdistykset alkoivat vaatia yhteiskunnallisia uudistuksia, joista esimerkkinä raittiusyhdistysten toiminta niiden vaatiessa alkoholin käytön aiheuttamien epäkohtien poistamista lainsäädännöllä.⁷⁷ Tuolloin nähtiin mahdolliseksi vaikuttaa yhteiskuntaan muokkaamalla yleistä mielipidettä yhdistysten välityksellä. Maaseudun maailmankuva muuttui, kun sapatin sijaan kokoonnuttiin maallisten asioiden ja ajatusten parissa.⁷⁸ Moderni yhdistyslaitos toi yhteiskuntaan uuden sosiaalisen instituution sivistyneistön arvoineen ja moraalikontrolleineen.⁷⁹

Nuorisoseuraliikkeen ideologia perustui ajan hengen mukaisiin tavoitteisiin ja liike syntyi näiden virtausten aiheuttamana. Suomessa nuorisoseura-ajatuksen kehittäjiksi on nimetty Juho Hieta-
nen ja Matti Sippola, jotka näkivät uuden sukupolven mahdollisuudeksi kehittyä sivistyksen avulla.⁸⁰ Ensimmäinen nuorisoseura, Kauhavan nuorisoyhtiö, perustettiin vuonna 1881, ja sen tavoitteena oli edistää kaikin keinoin nuorison sivistymistä. Kauhavan seura loi toimintamallin nuorisoseuraliikkeelle. 1890-luvun alussa nuorisoseuroja oli 30, joissa lähes puolessa esimiehenä toimi ”kansanmies, ja muutoin koulusivistystä enemmän saanut henkilö”.⁸¹ Seuran jäsenmäärä kasvoi lähelle 200 jäsentä 1880-luvun loppua kohden. Saman vuosikymmenen puolivälissä seurassa nähtiin tärkeänä, että toiminta levittyisi paikallisseurojen välityksellä koko maahan. Etelä-Pohjanmaan nuorisoseura muuttui keskusseuraksi 1890-luvulla. Jaakko Numminen mainitsee haaraosastojen hitaaseen syntyyn vaikuttaneen ”seurojen johtoon kykenevän aineksen” puute. Haara-osastoja kuitenkin syntyi vauhdilla, ja niitä oli vuonna 1898 jo 114 kpl. Haaraosastot saivat lähettää edustajansa keskusseuran vuosikokouksiin. Keskusseuran vuosikokoukset kasvoivatkin kaksipäiväisiksi satojen edustajien kokouksiksi, joiden keskeisinä sisältöinä olivat ideologiset keskustelut. Seuran toiminta alkoi kasvaa voimakkaasti Santeri Alkion tultua seuran johtoon 1880-luvun lopulla, jolloin seura alkoi ottaa kiinteämmin yhteyttä jäseniinsä, lähettäen kiertokirjeitä, tiedotuksia ja järjestäen esitelmäkiertueita.⁸² Kiertokirjeissä pyrittiin ohjaamaan seurojen toimintaa, ja ylläpitämään liikkeen sivistystavoitteita ja ideologiaa.

⁷⁶ Pulkkinen, Tuija: *Kansalaisyhteiskunta ja valtio*. Teoksessa Alapuro, Risto, Liikanen, Ilkka, Smeds, Kerstin ja Stenius, Henrik (toim.): *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Vaasa 1987, 69.

⁷⁷ Alapuro ja Stenius 1987, 144.

⁷⁸ Alapuro ja Stenius 1987, 34-35.

⁷⁹ Siisiäinen, Martti: *Nuorisjärjestöt itsenäisessä Suomessa*. Jyväskylän Yliopiston sosiologian laitoksen julkaisu nro 43/1988, 23.

⁸⁰ Numminen 2011 sekä Hästesko, F. A: Suomen nuorisoseuraliikkeen historia. Werner Söderström Oy, Helsinki 1931, 30, 44.

⁸¹ Hästesko 1931, 117.

⁸² Numminen 2011, 133-134.

Alkio näki nuorisoseurojen sivistystoiminnan kansakoulutusta vapaampana oppimismuotona, jossa nuorisoseurojen jäsenet ovat sekä opettajia että oppilaita.⁸³

Vapaapalokuntia, nuorisoseuroja, osuustoimintaliikettä ja urheilun piirissä tapahtunutta järjestäytymistä yhdisti samankaltainen yhdistyskulttuuri iltamineen, puheineen ja tansseineen. Vaikka yhdistymisvapautta rajoitettiin, kasvoi nuorisoseuraliikkeen, urheiluseurojen, nais- ja sivistysyhdistysten jäsenmäärät samalla kuin työväenliikkeenkin.⁸⁴ Myös kirkolliset liikkeet kehittivät joukkojärjestöiksi saman aikaisesti muun järjestökentän kanssa.⁸⁵ Kulttuurinen joukkojärjestäytyminen auttoi luomaan yhteyden maatyöläisten, torpparien ja teollisuustyöläisten välille.⁸⁶ Vuoden 1905 suurlakko oli koko kansan joukkoliike.⁸⁷ Yhdistyskenttä virkistyi, kun yhdistymis- ja kokoontumisvapaus säädettiin vuonna 1906 perustuslaillisiksi oikeuksiksi.⁸⁸ Yhdistysrekisteri perustettiin vuonna 1919.

Nuorisoseuraliike oli vastaamassa yhteiskunnassa muutosten myötä kasvaviin tarpeisiin. Liike tarjosi yhdistymiselle väylän ennen työväestön laajasti siirtymistä nopeasti kasvavien työväenyhdistysten pariin. Kun vuonna 1915 sosiaalidemokraattisessa nuorisojärjestössä oli jäseniä 4000 henkeä, nuorisoseuraliikkeellä jäseniä oli lähes 50 000. Vaikka yhteiskunnassa poliittinen liikehdintä kasvoi, nuorisoseuraliike pyrki pysymään epäpoliittisena tarjoten lähinnä sivistyksellisiä välineitä poliittiseen osallistumiseen.⁸⁹ Nuorisoseurat olivat ensimmäisiä organisoitumisväyliä huomattavalle osalle työläisnuorisoa.⁹⁰ Nuorisoseuraliike oli myös ensimmäinen valtakunnallinen yhdistystoimija, jonka tavoitteissa oli tasa-arvoisesti taata kaikille samat osallistumismahdollisuudet, ja joka tietoisesti rakensi maaseudun asukkaille mahdollisuuksia kehittää itseään ja luoda laajempia verkostoja yhdessä. Kansalaisuustaitojen kehittäminen seuroissa auttoi vastaanottamaan yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia, sekä osallistumaan niihin.

4.4 Yhdistystoiminta Ikaalisten, Muuramen ja Villikkalan alueella

Yleishyödyllinen huviliike laajeni 1870-luvulla maaseudun kansalaistoiminnaksi. Huvien järjestäminen siirtyi vakiintuneemmaksi toiminnaksi yhdistyksissä, paikallisyhteisön tilapäisen

⁸³ Holopainen, Tuure: *Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Santeri Alkion maailmankatsomus hänen tuotantonsa ilmentämänä*. Acta universitatis ouluensis, B Humaniora 171. Väitöskirja, Oulun Yliopisto, Oulu 2019, 17, 52.

⁸⁴ Alapuro ja Stenius 1987, 32, 38, 42-43.

⁸⁵ Heikkilä, Markku ja Seppo, Juha: *Uskonnollinen liike, esivalta ja "maailma"*. Teoksessa Alapuro, Risto, Liikanen, Ilkka, Smeds, Kerstin ja Stenius, Henrik (toim.): *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Helsinki 1987, 82.

⁸⁶ Alapuro ja Stenius 1987, 43.

⁸⁷ Alapuro ja Stenius 1987, 39.

⁸⁸ Nallinmaa-Luoto 2007, 265.

⁸⁹ Alapuro ja Stenius 1987, 36.

⁹⁰ Siisiäinen, , 29-30.

järjestäytymisen sijaan.⁹¹ Huveissa muodostui yhteysverkostoja, jotka edistivät yhdistyskentän ja varsinkin nuorisoseuraliikkeen kehittymistä. Yhdistystoimintaa ja yhdistysten perustamista vuosisadan vaihteessa hillitsi yhdistystoiminnan luvanvaraisuus, ja perustamiseen tarvittavan luvan saaminen oli hankalaa.

Ensimmäinen tiedossa oleva julkinen kansanjuhla Ikaalisissa oli vuonna 1878 kirkonkylän kansakoululla pidetyt urkuharmoni-iltamat. Ohjelmassa oli laulua, pianonsoittoa, esitelmä ja arpajaiset, ja lopuksi tanssittiin. Vallassäätyisille ja talonpojille oli erilliset tanssihuoneet. Ikaalisten varsinainen yhdistyselämä alkoi Ikaalisten kauppalan Wapaehtoisen Palosammutuskunnan perustamisen myötä vuonna 1883. Johtokunnassa toimi edustajia eri yhteiskuntaryhmistä, kauppalasta ja kirkonkylästä. Vapaapalokuntien toimintaan kuului samankaltainen kulttuuritoiminta kuin nuorisoseuroissa, ja VPK rakennuttikin yhdessä kauppalan kanssa seurahuoneen juhlia ja illanviettoja varten vuonna 1886. Samassa yhteydessä tiloihin avattiin sanomalehtien lukusali. VPK:n juhlien ohjelmaan kuului arpajaisia ja urheilukilpailuja paikallisen torvisoittokunnan esittämän musiikin lisäksi. 1880-luvun aikana perustettiin myös Ikaalisten Rouvasväen yhdistys, lähetysompeluseura ja Ikaalisten raittiusseurat, ja nuorisoseura vuonna 1893. Vuosisadan vaihteessa Rouvasväen yhdistyksen toiminta käsitti vaatteiden valmistamista varattomille kansakoululaisille. Yhteiskoulun ompeluseura perustettiin tukemaan yhteiskoulun toimintaa vuonna 1894. Pitäjässä toimi myös Ikaalisten Vapaaseurakunta (1892).⁹² Ensimmäinen Maamiesseura perustettiin vuonna 1896.⁹³

1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana perustettiin useita seuroja, kuten Ikaalisten NNKY, Ikaalisten naisyhdistys ja urheiluseura Tarmo. Naisyhdistyksen johtokunnan jäseniä toimi aktiivisesti myös nuorisoseurassa.⁹⁴ Ikaalisten Työväenyhdistys perustettiin vuonna 1905. Toimialueeksi määriteltiin kirkonkylä ja kauppalat, mitkä olivat nuorisoseuran keskeisiä toiminta-alueita. Työväenyhdistyksen säännöissä tavoitteena oli ”työväestön henkisen ja taloudellisen aseman parantaminen”.⁹⁵ Kokoontumiset ja illanvietot noudattivat samankaltaista rakennetta sekä nuorisoseurassa että työväenyhdistyksessä. Työväenyhdistys lisäsi myös muuta kulttuuritarjontaa, ja perusti jäsenilleen lainakirjaston sekä luku- ja puhujaseuran vuonna 1908. Tuolloin jäseniä yhdistyksellä oli 64. Ikaalisissa toimi yhdeksän työväenyhdistystä, joiden jäsenmäärä oli

⁹¹ Lehtonen, Eeva-Liisa: *Säätyläishuveista kansanhuveiksi, kansanhuveista kansalaishuveiksi. Maaseudun yleishyödyllinen huvitoiminta 1800-luvun alusta 1870-luvun loppuun*. Historiallisia tutkimuksia 184, Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1994, 12-15.

⁹² Nallimaa-Luoto, 242-245.

⁹³ Nallimaa-Luoto 2007, 88.

⁹⁴ Nallimaa-Luoto 2007, 246-250.

⁹⁵ Koskelo, Jaakko: *Ikaalisten kauppalat vuosisatamme alussa*. Ikaalinen-Seura, Ikaalinen 1985, 115.

suurimmillaan vuonna 1906, jolloin jäsenien määrä nousi yli tuhanteen, määrän pudotessa vuoden 1912 loppuun mennessä 128 jäseneen.⁹⁶

Muuramen alueella alkoi esiintyä yhteisöllistä toimintaa 1880-luvulla, kun Nuorisoseura alkoi järjestää näytelmä- ja lauluiltoja. Alueella toimi tuolloin myös raittiusseura Taimi IV. Ensimmäinen varsinainen yhdistys Muuramessa oli Isäntäyhdistys, mikä perustettiin vuonna 1890. Yhdistys toimi vain muutamia vuosia, mutta ehti vaikuttaa yhtiömeijerin perustamiseen. Nuorisoseura perustettiin vuonna 1898. Muuramen saha sekä vuonna 1905 toimintansa aloittanut Tuolitehdas synnyttivät paikkakunnalle tehdastyöläisten luokan, ja Muuramen Työväenyhdistys perustettiin vuonna 1905. Syksyn suurlakon myötä yhdistykseen liittyi vuoden loppuun mennessä yli 200 jäsentä. Yhdistys osti oman talon vuonna 1908, jonne perustettiin kirjasto ja lukutupa. Yhdistys järjesti myös puhujaseuroja, kuorotoimintaa, ja yleissivistäviä luentoja. Maalaisseura perustettiin vuonna 1910, ja sen tarkoitus oli edistää maataloutta.⁹⁷

Villikkalassa järjestettiin yhteistoiminnallisesti yleisiä juhlia jo ennen varsinaisen seura- ja yhdistystoiminnan alkamista. Vuonna 1899 Uusimaa-lehdessä ilmoitettiin iltahuveista köyhien kansakoululasten hyväksi⁹⁸, ja huveja järjestettiin myös seuraavana vuonna.⁹⁹ Vuonna 1900 toimikunta haki kuvernööriltä arpajaislupaa seurahuoneen perustamisen hyväksi.

Artjärven kunnan alueella toimi raittiusseura Kipinä III vuodesta 1891 lähtien, joka järjesti kesäjuhlia ja urheilukilpailuja. Artjärven maamiesseura perustettiin vuonna 1898 sen ollessa Maamiesseuran ensimmäisiä paikallisosastoja Suomessa. Perustamiskokouksessa ei kirjattu osallistujia Villikkalasta. Maamiesseurojen tavoitteena oli maatalouden kehittäminen, osuus- ja yhteistoiminnan lisääminen eri kansankerrostien kesken, kunnallisen itsehallintoon tutustuttaminen ja ammattitaidon kehittäminen siveellisen ja raittiin hengen edistämisen lisäksi. Maamiesseuraa ei mainita nuorisoseuran pöytäkirjoissa, mutta sen konsultit kiersivät tiloilla opettamassa maatalousasioita ja varsinkin lypsykarjan hoitoa. Seura järjesti karjanäyttelyitä ja välitti maatalouslehtiä jäsenille. Maamiesseura pyrki osaltaan kehittämään aluetta ehdottamalla osuuskassan ja sonniyhdistyksen perustamista, mitkä perustettiin vasta 1920-luvulla. Torpparit, palstatalliset ja mäkitupalaiset eivät yleensä liittyneet jäseniksi, ja seurojen yhteyteen yritettiin saada torppariosastoja. Torppareiden keskusjärjestöksi perustettiinkin vuonna 1906 Suomen

⁹⁶ Nallimaa-Luoto 2007, 265.

⁹⁷ Keränen, Leena ja Mehtola, Viljo: *Yhdistystoiminta*. Teoksessa Ruuskanen, Pekka: *Muuramen kirja. JYY:n kotiseutusarja n:o 27. Muuramen kunta, Jyväskylä 1989*, 471-473, 479-480.

⁹⁸ Uusimaa 27.1.1899.

⁹⁹ Uusimaa 23.2.1900.

Maanvuokraajain Liitto. Vuosien 1903–1910 aikana Artjärven alueelle eri kyliin perustettiin toinen nuorisoseura, urheiluosasto, lähetysompeluseura, sonniyhdistys ja puimakoneosuuskunta.¹⁰⁰ Työväenyhdistys perustettiin kylään vuonna 1906, ja VPK vasta 1920-luvulla.

Ikaalisissa konkretisoituu valtakunnallisissa jäsentilastoissa näkyvä muutos. Nuorisoseurojen jäsenmäärä laski hieman vuosina 1904 – 1906. Samaan aikaan työväenliikkeen jäsenmäärät alkoivat voimakkaasti kasvaa. Nuorisoseurojen jäsenmäärien lasku kesti vain muutamia vuosia. Jäsenmäärä alkoi kasvaa samanaikaisesti, kun työväenliikkeen jäsenmäärät alkoivat laskea vuoden 1907 jälkeen.¹⁰¹

Ikaalisten nuorisoseurasta todetaan Ikaalisten kauppala -kirjassa, että nuorisoseura oli avoin kaikille, arvoon ja asemaan kuulumatta. Johtokunnassa oli vuonna 1904 ylioppilas, kanttori, kauppalaivavouti, tohtorinna ja kelloseppä, sekä neitejä ja herroja. Ikaalisissa seuratoiminnalla oli jo pitkä historia nuorisoseuran perustamisen aikaan, ja se oli ollut lähinnä yläluokan organisoimaa omaa toimintaa. Vähäisen aineiston perusteella on vaikea sanoa, johtuiko nuorisoseuran huono menestys liian elitistisestä toiminnasta. Muuramessa yhdistystoimintaa oli ollut hyvin vähäisesti, ja Villikkalassa ei lainkaan, joten näillä paikkakunnilla nuorisoseurat perustettiin ilman vahvoja siteitä aiempiin toimijoihin ja yhdistyksiin. Näissä kahdessa seurassa johtokuntien jäsenet vastasivat väestön keskimääräistä sosiaalista jakaumaa Ikaalista paremmin. Villikkalassa jäsenistön todetaan olleen työläisväkeä.¹⁰²

¹⁰⁰ Antin, Antero: *Luonnollisesti Artjärvi*. Pitäjäkirja. Artjärven kunta, Jyväskylä 1997, 251, 256.

¹⁰¹ Alapuro ja Stenius 1987, 51, Numminen, Jaakko: *Yhteisön voima 2. Järjestö. Nuorisoseuraliikkeen historia 1906 – 1944*. Suomen Nuorisoseurojen Liitto ry, Helsinki 2011, 144.

¹⁰² Villikkalan nuorisoseuran vuosikertomus vuodelta 1904.

5. Nuorisoseurojen toiminta ja rakenteet

5.1 Talot toiminnan ytimessä: yhdessä rakennetut

Seurantalojen rakentaminen on alkanut aatteen voimin: on kerääntynyt yhteisen asian ympärille, järjestäytytty ja ryhdytty rakentamaan puitteita toiminnalle. Maalaiskylästä ei usein löytynyt paikkoja tansseille ja muille laajemmille kokoontumisille. Yhdistysten 1900-luvulla alkupuolella kehittyneellä taloverkostolla on ollut merkittävä rooli kulttuurisen ja poliittisen joukkojärjestäytymisen mahdollistajana. Talot ovat olleet osaltaan mahdollistamassa sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä. Seurojen talot ovat voineet muodostua tiedon välityksen osalta keskeisiksi tekijöiksi, ja ne ovat mahdollistaneet monenlaisen toiminnan kehittymistä. Seurat paransivat talojen avulla talouttaan, kun iltamia kyettiin järjestämään omassa kiinteistössä ilman vuokrakuluja. Talot olivat symboli kulttuurin muutoksesta, jossa papiston merkitys alkoi vähentyä ja uudet instituutiot astuivat luomaan normeja.¹⁰³ Nuorisoseurojen ja työväentalot koettiin kirkon puolesta kilpailijoiksi, mihin viittaa 1800-1900-lukujen vaihteessa niiden nimittely pirunkirkoiksi.¹⁰⁴

Muutamassa vuosikymmenessä Suomeen levisi kansansivistykselle, kulttuurille ja kansalaistoinnille avoin tilojen verkosto. Talot ovat osa vapaaehtoistyön perinnettä, ja yhteistyön tärkeitä muistomerkkejä. Erilaisten kansanliikkeiden rakentamia seurantaloja on tällä hetkellä arviolta 2 500 kpl. Vuonna 1939 taloja oli reilu 2 400 kpl, joista nuorisoseurat omistivat 861 kpl.¹⁰⁵ Kaupunkien taloverkostoa rakensivat pääasiassa vapaapalokunnat ja työväenliike, kun maaseudun taloverkko kohosi raittius-, maamies-, nuoriso- ja työväenyhdistysten voimin.¹⁰⁶ Seuran tai yhdistyksen resurssien mukaan taloihin saatettiin varata tiloja muun muassa voimailua, kuoroa ja kirjastoa varten. Pienten yhdistysten tilat saattoivat käsittää keittiön, kamarin ja salin. Taloja on ylläpidetty pääasiassa vapaaehtoistyön avulla. Vanhimmaksi seurantaloksi on nimetty Laitilassa sijaitseva raittiusseura Walon talo, joka valmistui vuonna 1886. Seuratalo on yhdistystoiminnan monien piirteiden ilmentymä: ”kollektiivisuuden, sosiaalisuuden, luottamuksen,

¹⁰³ Siisiäinen 1988, 27.

¹⁰⁴ Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati: *Mielen ja kielen muutoksia*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati (toim.): *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1370. Vantaa 2013, 426.

¹⁰⁵ Halme, Anna-Maija ja Pakkala, Leni: *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Euroopan rakennusperintöpäivät, Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:18, Suomen Kotiseutuliitto, Helsinki 2008, 11.

¹⁰⁶ Uusheimo, Tuomas: *Seurantalolla. Tuomas Uusheimon valokuvia*. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:36, Suomen Kotiseutuliitto, Helsinki 2017, 14.

yhdessä tuottamisen, kasvokkaisen kommunikaatiomallin, monitoimintaisuuden ja seurallisuuden sekä pitkäkestoisen sitoutumisen”¹⁰⁷.

Villikkalassa talon suunnittelu aloitettiin välittömästi seuran perustamisen jälkeen. Perustamiskokousta (2/1902) seuranneissa kokouksissa keskustelun aiheina olivat iltamien pito sekä seurahuoneen ja tanssipaikan perustamiset. Oman kokoontumispaikan saaminen oli seuran toiminnalle keskeistä. Nopeasti tehty päätös talon rakentamisesta sekä rakentamisen/rakennuttamisen sujuva edistyminen kertovat yhteisöstä, jossa oli erilaisia resursseja sekä sosiaalista pääomaa. Kylän toimijat tukivat seuraa, sillä tonttimaa saatiin edullisesti vuokralle, ja rakennusmateriaalitkin olivat kohtuuhintaisia. Vaikka seuran kassa oli pieni ja velkaa kertyi, kirjaston tukemiseen kuitenkin annettiin rahaa.¹⁰⁸

Talon rakennustalkoista ei ole kuvauksia. Talkoot lienevät olleet niin tavanomainen toimintamalli, ettei niistä erikseen aina kirjattu mainintoja pöytäkirjoihin. Muutamia mainintoja löytyy kuitenkin:

Päätettiin pitää talkoot seurahuoneen seinien tihtaamisesta ja välikaton täyttämisestä. Kukin kellä on, tuo pellavan rippeitä pekkuja ym. mukanaan.¹⁰⁹

Vuosi perustamisen jälkeen päätettiin hirsien hankintasuunnitelmasta,¹¹⁰ ja muutama kuukausi sen jälkeen jo päätettiin seurahuoneen lattian tekemisestä.¹¹¹ Seuraavina vuosina kokouspöytäkirjoissa on mainintoja liittyen talon sisustamiseen, puutalkoihin sekä sisälasien laittamiseen. Taloon liittyviä töitä tarjottiin urakalla tehtäväksi, eli täysin talkoovoimin taloa ei ylläpidetty. Taloon liittyvät asiat käsiteltiin aina kerrallaan yhden kokouksen aikana, eikä samoihin asioihin palattu myöhemmin. Vaikutelmaksi jää, että talon hoito on sujunut yhteisymmärryksessä, eikä sen ylläpito vaikuttanut negatiivisesti seuran toimintaan tai aiheuttanut taloudellisia vaikeuksia, kuten kävi Muuramen nuorisoseurassa. Villikkalan nuorisoseura vuokrasi tarvittaessa taloa muille toimijoille. Talon laajentaminen (alkuperäinen 180 m²) aloitettiin vuonna 1909, jota varten otettiin velkaa 1 000 mk¹¹². Samana vuonna tiloja ja kustannuksia päätettiin jakaa työväenyhdistyksen kanssa, ja talon puutalkoot tehtiin jatkossa vuosittain yhdessä.

¹⁰⁷ Siisiäinen, Martti: *Seurantalo – katoavaa yhdistysperinnettä?* Teoksessa *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantat.* Euroopan rakennusperintöpäivät, Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:18, Suomen Kotiseutuliitto, Helsinki 2008, 39.

¹⁰⁸ Villikkalan nuorisoseuran vuosikertomus 1902.

¹⁰⁹ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 31.11.1902.

¹¹⁰ Villikkalan nuorisoseuran johtokunnan kokouspöytäkirja 8.3.1903.

¹¹¹ Villikkalan nuorisoseuran johtokunnan kokouspöytäkirja 17.5.1903.

¹¹² Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokous 7.3.1909.

Muuramessa oman tilan puute rasitti seuran heikkoa taloutta, kun tiloja jouduttiin vuokraamaan toiminnan järjestämistä varten. Tilavuokra yhden illan osalta saattoi olla 10–20 mk, kun arpa-jaisillan tuotto saattoi olla vain 10–50 mk. Seura ylläpiti aktiivisesti lukutupaa yhdessä työväenyhdistyksen kanssa. Oman talon rakentamiseen päästiin vasta 10 vuotta nuorisoseuran perustamisen jälkeen. Vuonna 1907 järjestettiin ensimmäiset yhteiset iltamat työväenyhdistyksen kanssa, jonka jälkeen aloitettiin neuvottelut yhteisen talon hankkimisesta. Rakennuspiirustusten hyväksymisvaiheessa ilmaantuneet tukijat edellyttivät tuen myöntämisen ehdoksi, että rakennuksen tulee tulla yksinomaan nuorisoseuran käyttöön, minkä voi tulkita viittaukseksi yhteistyöhön työväenyhdistyksen kanssa.

Resursseja omaavat kyläläiset tukivat talon rakentamista, ja seura sai takauksen talon rakentamisen mahdollistaneelle lainalle. Huonon rakentamisen laadun vuoksi lainoja jouduttiin uusimaan toistuvasti, ja riitoja puitiin sovinto-oikeudessa saakka huonoin tuloksin. Lisäksi kylällä kiersi vahva huhu, jonka mukaan nuorisoseura olisi tarkoituksella maksanut liikaa rakennustarvikkeista niitä toimittaneelle. Juorun vuoksi talon rakentamista tukenut kylän vaikuttaja uhkasi katkaista yhteistyön. Talo kuitenkin valmistui vuonna 1910.¹¹³ Talon hankintaan ja ylläpitoon liittyvät ongelmat veivät seuran toimijoilta erilaisia resursseja, minkä voi nähdä jo asiaan liittyvien kokousten runsaasta määrästä ja keskusteluiden sisällöstä. Tämä oli pois muusta toiminnan kehittämisestä. Teksteistä on tulkittavissa, että kiistat söivät johtokunnan keskinäistä luottamusta, minkä on täytynyt heijastua myös muuhun toimintaan. Taloudellisia sotkuja ja epäluottamusta jouduttiin käsittelemään useita kertoja eri syistä johtuen.

Yhteistyö työväenyhdistyksen kanssa jatkui talon valmistuttua. Taloa vuokrattiin esimerkiksi lauluseuralle, mutta uskonnollisten yhteisöjen kohdalla asia jätettiin harkintaan. Kesällä taloa vuokrattiin huvimatkailejoille, mutta aineistosta ei käy ilmi, toivatko tulonhankintayritykset tuloksia. Vuokratuloille oli käyttöä, sillä talon lainojen yhteissumma oli tuhansia markkoja. Yhteisöä tuettiin kuitenkin lainaamalla taloa ilmaiseksi kansakoululaisten juhliin.¹¹⁴

Ikaalisten nuorisoseuran tuhoutuneiden pöytäkirjojen vuoksi talon rakennusajankohdasta tai muista yksityiskohdista ei ole tietoa. Talon puutteet asettivat toiminnalle haasteita. Talossa ei ollut lämmitystä eikä riittävää valaistusta, joten kirjasto jouduttiin sijoittamaan muualle, koska kosteassa talossa kirjat olisivat saattaneet vahingoittua ja talolta puuttui valaistus. Myös kouksia jouduttiin järjestämään vuokratiloissa. Seuran talolle pyydettiin lisävalaistusta, mihin

¹¹³ Muuramen nuorisoseuran johtokunnan ja kuukausikokousten pöytäkirjat 1907–1910.

¹¹⁴ Muuramen nuorisoseuran johtokunnan ja kuukausikokousten pöytäkirjat 1910–1911.

johtokunta ei suostunut, koska pimeällä vuodenajalla talon käyttö oli investointiin nähden johtokunnan tulkinnan mukaan vähäistä. Myös varojen puute hankaloitti talon kehittämistä, mutta tonttia kuitenkin huollettiin talkoilla.¹¹⁵ Seuran talon vuokraamista työväenyhdistykselle koettiin tärkeäksi varsinkin vuonna 1906:

Suurlakon jälkeen ilmennyt anarkistinen suunta työväenliikkeessä on nyt ainakin ulkonaisesti sammunut ja siitä sen yhteiskunnan olemassaoloa uhkaava käarki katkennut ja koska sosialistista liikettä on edistysliikkeenä kaikin tavoin autettava ja koska luultavaa on, että siinä ymmärrettävistä syistä ilmenevä hurjapäisyys yhä yltyy siinä, missä se haistaa edes jonkinlaista luokkavastustusta, niin ottaen huomioon yllämainitun, johtokunta vuokraukseen suostuu.¹¹⁶

Talossa järjestettiin iltamia varojen hankkimiseksi kirjastoa varten, mutta suurempia iltamia varten vuokrattiin isommat tilat Kauppalan seurahuoneelta.¹¹⁷ Talon merkitys seuralle jää kysymykseksi. Vaikutelmaksi jää, ettei talon mahdollisuuksia osattu tai haluttu hyödyntää, kuten valaistusesimerkki kertoo. Nuorisoseura mahdollisti osaltaan työväenyhdistyksen toimintaa ainakin sen alkuvaiheissa.

Yhdistysten talonrakennusprojektit veivät erilaisia resursseja, mutta ovat voineet myös vaikuttaa yhteisöllisyyden kehittymiseen. Talot olivat toiminnan kannalta olennainen tekijä seurojen toiminnoissa, ja ne mahdollistivat yhteistoimintaa alueen muiden yhdistysten kanssa. Kolmen edellä mainitun esimerkin valossa taloihin liittyvä toiminta kuvastaa yhdistysten toimintaa yleisemminkin. Villikkalassa talon rakentaminen lisäsi yhteistyötä työväenyhdistyksen kanssa. Muuramessa talon rakentaminen tapahtui 10 vuotta seuran perustamisen jälkeen, mikä johtui heikommista resursseista ja ympäristön vähäisestä tuesta. Talon rakentamista saattoi estää myös kunnan vastustus, mikä oli yleistä 1900-luvun alussa. Vastustus liittyi muun muassa käsityksiin seuroissa harrastetusta tanssista epäsideellisenä toimintana. Kun pappi oli yhteisöissä korkea auktoriteetti, vaikutti papin asenne varsinkin vanhempaan väestöön.¹¹⁸

Talot mahdollistivat muun muassa muun yhteisön tukemista, jäsenten osallistumista ja verkostoitumista. Talot liittyivät yhdistysten toimintaan keskeisesti, ja resurssina se määritteli

¹¹⁵ Ikaalisten nuorisoseuran johtokunnan ja kuukausikokousten pöytäkirjat 1905–1907.

¹¹⁶ Ikaalisten nuorisoseuran johtokunnan kokouksen pöytäkirja 13.8.1906.

¹¹⁷ Muuramen nuorisoseuran kokouksen pöytäkirja 28.12.1906.

¹¹⁸ Hästesko 1931, 114.

toiminnan kehittymistä ja menestymistä. Seurantaloon rakentaminen uudenlaista toimintaa varten kertoo yhteisössä jo olleista ja toimivista resursseista.

5.2 Toiminta

Iltamat ja juhlat olivat suosittuja yhteistilaisuuksia. Retket, opintopiirit, luennot, ompeluseurat, talkoot, näytelmäkerhot, rekiretket, ampumiskilpailut ja monet muut seuratoiminnan muodot saattoivat houkutella valikoidummin osanottajia, mutta iltamien monipuolinen ohjelma tansseineen oli osanottajien määrien perusteella seurojen vetovoimaisin toimintamuoto.

Iltamat ovat pääasiallisesti tarkoittaneet Nuorison sivistystä, iloa ja huvitusta niin kuin laulua, kertoelmia ja satuja ynnä isänmaallisia ja mielen ylentäviä puheita onpa joskus pidetty pienempiä näytelmä kappaleitakin wireillä kielen ja mielen sivistämiseksi sekä kuvaelmia ja historiallisia kertomuksia tavallisesti myöskin piiri tanssia ja joskus muutakin tanssia. Seuran jäsenten käytös on ylipäänsä ollut hyvä ainoastaan yksi on eroitettu seurasta huonomainaisuuten takia, muuten on seuran jäsenten käytös ollut kiitettävä.¹¹⁹

Nuorisoseurojen kokousten ja iltamien ohjelmat olivat samankaltaisia, ja ne toistuivat saman sisältöisinä vuodesta toiseen. Kuukausikokoukset olivat avoimia kaikille jäsenille, ja niiden tavoitteena oli jäsenistön sivistäminen ja yhteistoiminnallisuuden lisääminen. Ohjelmisto saattoi olla lähes samanlaista kuin iltamissa. Iltamien ohjelmistoon kuului vaihtelevasti kuvaelmat, näytöskappaleet, lukeminen, runonlausunta, monologi, sadun tai kertomuksen kertominen ja näissä kilpailu, kirjan selostaminen, puheet ja yksinpuhelut, väittelyt, esitelmät, ilveily, piirileikit, vuorokeskustelut, yhteislaulut, piirileikit ja karkelot.

Iltamia pidettiin yleensä kokousten yhteydessä, ja muutamia kertoja vuodessa järjestettiin isompi juhlatilaisuus rahanhankintaa varten (kts. liite 2). Vuoden isoin tapahtuma oli juhannusjuhla, joiden pitämistä suositeltiin nuorisoseuraliikkeenkin toimesta. Iltamia varten perustettiin huvitoimikuntia, joiden tehtävänä oli ohjelman suunnittelu ja sisällön hankkiminen. Jos kyseessä oli isommat juhlat, perustettiin lisäksi ohjelma-, koristelu- ja hankintatoimikuntia sekä värvättiin jäsenten joukosta emäntä ja järjestysmiehet. Kun seuramat toimivat aktiivisesti, saattoi huvitoimikunnissa olla jopa 20 henkilöä. Tämä on paljon 60 jäsenen yhdistyksessä, mutta kertoo jotain yhteistoiminnasta: toiminta ei ollut pelkästään johtokuntien varassa. Huvitoimikunta saattoi olla toiminnasta kiinnostuneille hyvä keino tutustua muihin jäseniin ja toimintaan, kuitenkin

¹¹⁹ Muuramen nuorisoseuran vuosikertomus 1898.

sitoutumatta syvällisemmin seuran tavoitteisiin. Johtokunnissa pyrittiin vaihtamaan vastuita jäsenten kesken, jotta toimikunnat olisivat tehokas väylä myös seuran muuhun toimintaan. Tämä edisti jäsenten verkostoitumista ja osaamispääoman kehittämistä.

Villikkalan nuorisoseuran työsuunnitelma vuoden 1907 toimikaudelle oli selkeä, ja sivistystavoite on myös esillä monella tavoin.

.. kokouksissa esitetään runoja, kertomuksia, näytelmäkappaleita (nuorten taitelijain kasvattamista varten), keskustellaan erilaisista kysymyksistä, joiden pöytäkirjat säilytetään ns. arkistossa, ns-seuran rahoilla hankitaan sopivia kirjoja, joiden sisällöstä tehdään selvää kukin vuoron perään. Samoin valtiopäivien aikana tehdään selvää valtiopäivien toiminnasta. Sanomalehteä toimitetaan edelleen ja esitetään siinä kilpikirjoituksia määrättyistä kysymyksistä. Parhaista vastauksista palkitaan kirjapalkinnoilla.¹²⁰

Keski-Suomen Nuorisoseuran vuoden 1904 vuosikokouksessa keskusteltiin nuorisoseurojen järjestämien tapahtumien rakenteista ja luonteista. Erityisesti tanssin osuus illanvietoista herätti keskustelua. Jotkut isännät eivät halunneet palvelusväen osallistuvan nuorisoseuran tilaisuuksiin niiden ollessa liian ”kevyitä ja sopimattomia”¹²¹. Tanssi nähtiin keskustelussa kuitenkin oleellisena osana illanviettoja, sillä jos iltamissa niitä ei järjestettäisi, hakisi nuoriso ”huvitusta nurkkatansseissa”¹²². Toivottiin että tanssi olisi ohjelman lopussa, jottei ”vakavampien henkilöiden tarvitsisi nähdä vasten mieltään tanssi-ohjelman suoritusta”.¹²³ Tanssi kuvattiin toisaalta tärkeänä tekijänä, jolla houkutella yleisöä ja jäseniä paikalle. Nuorison omatoimisesti ja organisoimattomasti järjestämät nurkka- ja siltatanssit koettiin paheellisiksi, ja pöytäkirjoissa tuli esiin aikaisten toive, että nuorten vapaa-ajan vietto ja tanssit tapahtuisivat organisoidusti ja sillanpieliä paremmissa puitteissa.

Villikkalan nuorisoseurassa pohdittiin keväällä 1908 ”minkä tähden tanssi vetää nuorisoa puoleensa”.¹²⁴ Tanssiin suhtauduttiin Villikkalassa käytännönläheisesti, se luokiteltiin liikunnaksi ja yhdistyksessä järjestettiin jopa tanssiharjoituksia. Tanssia haluttiin kuitenkin myös rajoittaa:

¹²⁰ Villikkalan nuorisoseuran johtokunnan kokous 1.9.1907.

¹²¹ Keski-Suomen Nuorisoseuran vuosi- ja keskustelukokous Jyväskylässä 30.–31.1.1904. Gummerus, 1904, 15.

¹²² Keski-Suomen Nuorisoseuran vuosi- ja keskustelukokous Jyväskylässä 30.–31.1.1904

¹²³ Keski-Suomen Nuorisoseuran vuosi- ja keskustelukokous Jyväskylässä 30.–31.1.1904.

¹²⁴ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 10.5.1908.

tilalle tuli saada ”henkistä, jalostavaa ja aatteellista ajanviettoa”.¹²⁵ Puheenjohtaja Kyöstilä näki tanssin mahdollisuudet seuran tavoitteiden kannalta positiivisina.

Koska nuoret eivät vanhempien ihmisten ennakkoluulojen tähden uskalla keskenään vapaasti seurustella, etsivät he siihen tilaisuutta tanssissa. Mutta nuorten tulee keskenään vapaasti seurustella ja vapautua vanhempien ihmisten ennakkoluuloista. Mitä enempi aatteellisuus voittaa alaa sitä mukaan tanssi häviää.¹²⁶

Ohjelmistot tilaisuuksiin tehtiin itse, tai näytelmäteksti ostettiin.¹²⁷ Suomenkielisiä näytelmäesityksiä on ollut säätyläisnaisten järjestämissä yleishyödyllisissä huvitilanteissa 1860-luvulta lähtien.¹²⁸ Näytelmiä, novelleja sekä kertomuksia kirjoitti pääasiassa koulutettu väestönosa, mutta niitä kirjoittivat myös kouluja käymättömät itseoppineet. Vuosisadan vaihteessa vain alle puolet suomalaisista oli kirjoitustaitoisia.¹²⁹

Iltamissa ja illanvietoissa esitettyjä erilaisia tekstejä saatettiin julkaista lehdissä tai kustantajien näytelmäsarjoissa.¹³⁰ Sisällöissä korostui vallitsevien asenteiden ja olojen kommentointi. Vuosisadan vaihteeseen mennessä valistukseen liittyvä sisältö lisääntyi, ja niissä näkyi nuorisoseurojen itsekasvatusihanteet, kansallisuusaate ja myös sukupuolten tasa-arvoon liittyvä pohdinta.¹³¹

Kokoontumisvapauden rajoitukset ja ensimmäisen sortokauden sensuuri vaikuttivat yhdistysten ja seurojen kommunikaatiotapoihin. Seurojen tilaisuuksia saatettiin vakoilla, tai santarmit tai poliisit saattoivat seurata tilaisuuksia. Joistain seuroista tehtiin ilmiantoja, joiden pohjalta virkavalta suoritti tutkimuksia.¹³² Tästä syystä puheiden sijaan esitettiin runoja ja kertomuksia, joiden avulla pystyi kiertämään varsinaista puheenpitokieltoa.¹³³ Tämä osaltaan selittäisi runojen

¹²⁵ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 2.10.1910.

¹²⁶ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 10.5.1908.

¹²⁷ Villikkalan nuorisoseura ry:n (Artjärvi) arkisto. Tiliasiakirjat, kassakirja 1904–1925.

¹²⁸ Laitinen, Lea: *Teatteriesitykset – näytelmän yhteisö*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati (toim.): *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1370. Suomalainen Kirjallisuuden Seura, Vantaa 2013, 299.

¹²⁹ Lång, Reija: *Kirjailijuus välitilassa. Mäkitupalaisen tytär 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kirjallisella kentällä*. Teoksessa Salmi-Niklander, Kirsti, Suodenjoki, Sami ja Uusitalo, Taina (toim.): *Lukeva ja kirjoittava työläinen*. Väki voimakas no 23. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Jyväskylä 2010, 80.

¹³⁰ Laitinen, Lea: *Näyttämölle kirjoitettu dialogi*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati (toim.): *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1370. Suomalainen Kirjallisuuden Seura, Vantaa 2013, 257–258.

¹³¹ Laitinen 2012, 268.

¹³² Numminen 2011, 374–375.

¹³³ Numminen 2012, 372.

suurta suosiota, sillä niitä esitettiin esimerkiksi Villikkalan nuorisoseuran jokaisessa kuukausi-kokouksessa.

Kirjallista ilmaisu harrastettiin nuorisoseuroissa siis monilla tavoin. Käsinkirjoitetut lehdet olivat suosittu ilmaisuväylä.¹³⁴ Lehtiä toimitettiin nuorisoseurojen lisäksi työväen- ja raittiusyhdistyksissä.¹³⁵ Lehdet olivat suosittu yhteisöllisen kirjoittamisen muoto myös perheissä, kouluissa ja osakunnissa.¹³⁶ Poliittisen sensuurin aikana lehdet olivat tärkeä vaihtoehtoinen julkaisufoorumi, vaikka joillain paikkakunnilla nimismies saattoi vaatia lehden esitarkastusta.¹³⁷ Käsikirjoituskulttuuri oli tärkeä linkki suullisen kulttuurin ja painettujen tekstien välillä. Nuorisoseurojen lehdet olivat monille ensimmäinen mahdollisuus harjoittaa kirjoittamistaitoja ja saada julkiseksi omia tekstejä. Lehtien tekemisen yksi tarkoitus oli tarjota mahdollisimman monille tilaisuus oppia tuottamaan tekstejä ja ilmaista ajatuksiaan.¹³⁸ Aihetta tutkinut Salmi-Niklander on todennut, että ”lehdet olivat kumouksellinen ilmiö paikallisyhteisöissä, sillä ne olivat käytännössä ensimmäinen kollektiivinen kirjallisen ilmaisun muoto, jonka niukasti koulutusta saanut maaseutuköyhälistö ja työväestö saattoi omaksua käyttöönsä.”¹³⁹

Lehdet olivat sisällöltään moniäänisiä ja -tasoisia aineistoja, jotka kertovat yhteisöjen ristiriidoista, niiden ratkaisuksista ja sisäisestä vuorovaikutuksesta.¹⁴⁰ Tekstillisinä keinoina kirjoittajat käyttivät tapahtumien etäännyttämistä sekä painetuista julkaisuista poimittujen aiheiden muokkaamista. Teksteissä käsiteltiin parodisesti muun muassa retkiä, iltamia ja kokouksia, ja niitä saatettiin kirjoittaa nimimerkin turvin.¹⁴¹ Kaikki tarkastelussa olleet seurakunnat julkaisivat omaa lehteä. Lehtien suullinen esitys on ollut osa julkaisuprosessia, johon on kuulunut myös kuulijoilta annetut kommentit. Vuorovaikutuskertomukset mahdollistivat identiteettien kokeilua ja kehittivät yhteisöllistä tietoisuutta.¹⁴²

Myös näytelmien kirjoittaminen on kommunikaatiota ja näkyväksi tekemistä. Itsekirjoitetuissa näytelmissä on voitu käsitellä kirjoittajien kokemuspöytä asioita ja tunteita, joille muuten ei ehkä löytynyt ilmaisukanavia. Villikkalan, Muuramen ja Ikaalisten nuorisoseuroissa esitettiin

¹³⁴ Salmi-Niklander, Kirsti: *Pienet kertomukset, suuret merkitykset. Kerronta, identiteetti ja vuorovaikutus käsikirjoitetuissa lehdissä*. Kasvatus & Aika 1 (3) 2009, 7-23.

¹³⁵ Salmi-Niklander, Kirsti: *Lennart ja Fanny Lemmenlaaksossa. Tekstien mikrohistoriaa*. Teoksessa Rahikainen, Marjatta (toim.): *Matkoja moderniin: lähikuvia suomalaisten elämästä*. Historiallinen arkisto 107. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1996, 119.

¹³⁶ Salmi-Niklander 2013, 385.

¹³⁷ Numminen 2011, 373-374.

¹³⁸ Salmi-Niklander 2013, 385.

¹³⁹ Salmi-Niklander 1996, 121.

¹⁴⁰ Salmi-Niklander 2009, 8.

¹⁴¹ Salmi-Niklander 2013, 394-404.

¹⁴² Salmi-Niklander 2009, 8-9.

kuvaelmia ja näytelmiä ahkerasti. Todennäköisesti valtaosa näytelmistä tehtiin itse, sillä niitä esitettiin useimmissa iltamissa eikä näytelmätekstejä saanut ilmaiseksi. Näytelmien nimiä mainittiin ajoittain ja kirjailijakin silloin, kun kyseessä oli toimijoiden mielestä erityinen teos. Villikkalassa haluttiin järjestää iltamat ”arvokkaammalla ohjelmalla”, ja tuolloin näytelmäkappaleeksi valittiin Teuvo Pakkalan ”Tukkijoella”.¹⁴³

Näytelmiä kirjoitettiin Lea Laitisen mukaan tietoisesti standardikielellä.¹⁴⁴ Tämä on voinut toimia katsojille konkreettisenä johdantona omaa murretta laajempaan kielenkäyttöön. Kirjakielen oppiminen on voinut edistää muuta suoriutumista yhteisössä. Esiintyminen ja esiintymisen seuraaminen on voinut lähentää jäseniä toisiinsa ja purkaa mahdollisia ennakkoluuloja. Esiintyjä altistuu katseelle ja arvostelulle, ja voi roolihenkilönsä kautta tuoda esiin piilossa olevia ominaisuuksiaan. Alttiiksi asettuminen ja näin haavoittuvuuden osoittaminen voi kertoa luottamuksesta, mutta se voi myös synnyttää sitä.¹⁴⁵ Jäsenillä oli konkreettisia ja eri tasoisia mahdollisuuksia osallistumiseen, itseilmaisuun ja ajatusten julkituomiseen. Harjaantuminen kirjoittamiseen on voinut avata jollekin väylän uusiin työtehtäviin, ja monet saivat rohkaisua avustajan tai toimittajan uralle.¹⁴⁶ Lehtien itse tekeminen oli vallankäyttöä ja matalan kynnyksen toimijuutta.¹⁴⁷

Näytelmien toteuttamiseksi tarvittiin erilaisia taitoja omaavia tai oppimaan haluavia ihmisiä. Puuvustuksen, lavastuksen ja kulissien rakentamista on voitu oppia yhdessä. Tehtäviä oli tarjolla vahtimestareista ohjaajiin, salin somistajiin ja naulakon hoitajiin, joten jonkinlainen rooli on varmasti löytynyt jokaiselle, taidoista ja osaamisesta riippumatta. Villikkalassa huomioitiin jäsenten erilaista osaamista: ”Wielä päätettiin esittää kokouksissa pienempiä näytelmäkappaleita, jotta nuoremmat seuran jäsenet saisivat tilaisuuden harjaantua näyttelemiseen.”¹⁴⁸ Toimintaa siis mukautettiin jäsenten tarpeiden pohjalta.

Vaikka näytelmien tekoon osallistui useita ihmisiä, saattoi johtokunnalla olla toteuttamisessa kuitenkin merkittävä rooli. Roolit jaettiin toisinaan Villikkalassa johtokunnan kokouksessa etukäteen, Muuramessa taas huvitoimikunta päätti näyttelijöistä. Otteessa mainittu sakko oli humoristinen keino alleviivata velvoitetta osallistua.

¹⁴³ Villikkalan nuorisoseuran johtokunnan kokous 31.10.1909.

¹⁴⁴ Laitinen 2012, 276.

¹⁴⁵ Harisalo, Risto ja Miettinen, Ensio: *Luottamus. Pääomien pääoma*. Tampereen Yliopistopaino, Tampere 2010, 39, 176.

¹⁴⁶ Salmi-Niklander 2013, 396.

¹⁴⁷ Salmi-Niklander, Kirsi: *Kirjahistoriaa, mediahistoriaa, kommunikaatiohistoriaa?* Elore 1, 8. vuosikerta. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry., 2001.

¹⁴⁸ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 8.9.1907.

.. näytelmäkappaleeseen valittiin 8 näyttelijää. Näyttelylavan tekijä ja purkaja valittiin, sille palkkaa 3 mk. Päätettiin ottaa ohjelmaan varalta pukutanssi. Jollei asianomainen tule näytelmäharjoitukseen, saa yhden markan sakon.¹⁴⁹

Esitelmiä ja ”vakavampaa” ohjelmaa oli kaikkien tarkastelussa olleiden seurojen kokouksissa ja illanvietoissa. Ikaalisten nuorisoseuran pöytäkirjoissa todettiin ylevän aatteen kiinnostaneen vain muutamia, eikä esitelmiä jaksettu kuunnella. Pöytäkirjan tekijän mukaan vain huvitukset innostivat, vaikka vakavamman ohjelman pitäisi olla etusijalla.¹⁵⁰

..sanotaan Ikaalisten Nuorisoseuran tarkoituksena olevan paikkakunnan kanssa ja sen nuorisossa, etenkin herättää ja vireillä pitää kristillis-siveellistä mieltä, kansallistunnetta ja isänmaanrakkauden elähyttämää valistuksen harrastusta, mutta onkohan tämän ylevän tarkoituksen toteuttaminen tosiaankin ollut johtavana aatteena Seuran toiminnassa. Ei siltä aina ole näyttänyt. Kun kokouksissa on jotain vakavampaa ohjelmaa ollut, ei se ole aina saanut osakseen sitä harrastusta, jota toivottava olisi. Keskusteluihin ottavat ainoastaan muutamat harvat osaa ja esitelmiä pidettäessä istuu monikin välinpitämättömänä torkkuen tai omista asioistaan keskustellen, odottaen vaan että se pian loppuisi.¹⁵¹

Kirjoittaja tarkastelee toimintaa lähinnä tavoitteiden näkökulmasta. Kirjoituksessa jäsenistöä kohtaan esitetään kritiikkiä, koska jäsenet eivät osaa arvostaa ohjelmistoa riittävällä tavalla. Jos em. pöytäkirja on luettu ääneen kokouksessa, se tuskin on herättänyt positiivista vastakaikua tai lisännyt yhteisöllisyyden tunteita. Ikaalisten pöytäkirjoissa ei näy pyrkimyksiä kehittää seuran toimintaa paremmin jäsenistön tarpeisiin sopivaksi, eikä pohdintaa, miksi osallistuminen on vähäistä.

Vakavammaksi ohjelmaksi voi laskea seurojen järjestämät koevaalit vuonna 1906, joissa jäsenet saivat harjoitella äänestämistä. Ikaalisten nuorisoseuran pöytäkirjoissa todetaan, että poliittiset keskustelut häiritsivät ajoittain kokouksia. Kokoukset haluttiin rauhoittaa politiikkakeskusteluilta ja pitää puoluenäkökulmat ulkopuolella. Koevaaleja ohjelmanumeroksi harkitessaan seuran johtokunta päätti, ettei niitä järjestetä. Perusteluina oli, ”ettei meidän seurassamme kuin hyvin harva ole kypsytynyt sellaisia asioita edes ajattelemaan, saati sitten ymmärtämään”¹⁵².

¹⁴⁹ Muuramen nuorisoseuran huvitoimikunnan kokouksen pöytäkirja 4.1.1900.

¹⁵⁰ Ikaalisten nuorisoseuran vuosikertomus 1904.

¹⁵¹ Ikaalisten nuorisoseuran vuosikertomus 1904.

¹⁵² Ikaalisten nuorisoseuran johtokunnan kokouksen pöytäkirja 13.8.1906.

Pöytäkirjojen valossa ratkaisu vaikutti erikoiselta, kun jäsenistöllä vaikutti olleen tarve yhteiskunnalliseen keskusteluun. Villikkalan nuorisoseurassa järjestettiin hyväntuulisesti ”leikkivaalit”, tehtiin esitys uudesta vaalilaista ja kirjoitettiin vaalilistat. Leikkivaalien tulokset julkistettiin seuraavassa kokouksessa.¹⁵³ Näissä kommentoissa tulevat esiin erot seurojen lähestymistavoissa: Villikkalan nuorisoseurassa ei kyseenalaistettu jäsenten kykyä ymmärtää yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia. Ikaalisissa jäsenistöä tarkasteltiin ylhäältä käsin, eikä päätöstä leikkivaaleista käsitelty esimerkiksi kuukausikokouksessa.

Seuroissa järjestettiin opintotoimintaa- ja kursseja erilaisista aiheista. Keskusseura tarjosi luentokursseja tilaustyönä, ja olivat seurojen tulot huomioiden arvokkaita. Muuramen nuorisoseuran vuoden 1907 luentokurssien aiheet kuvaavat hyvin ajankohdan virtauksia: ”Kurssien luento aineiksi hyväksyttiin Raittiusasia Siveellisyysasia Velvollisuudesta ja Isänmaan rakkaudesta, Nuorisoseura aatteesta, Terveystieteistä ja Sosialismista. Luennonpitäjä Velvollisuudesta ja isänmaan rakkaudesta saadaan ehkä omasta kylästä. Kurssit päätettiin pitää aina sunnuntaina perätyönä”.¹⁵⁴

Villikkalan nuorisoseuran tärkeä osa toimintaa oli yhteisten retkien ja vierailujen järjestäminen muiden seurojen ja yhdistysten kanssa. Verkostoja laajennettiin ja pidettiin aktiivisesti yllä. Yhteistyötä tehtiin arjessa enemmänkin mutta ohi pöytäkirjojen, kaikkia toimintoja niihin ei kirjattu.

5.3 Kokoukset ja keskustelukokoukset

Kokousten määrästä ja painotuksesta voi arvioida toimintaa ja osallistamista. Kokoukset ja kaantuivat johtokunnan- ja kuukausikokouksiin, joihin jälkimmäiseen oli pääsy kaikilla jäsenillä. Kokoukset olivat osa tavoitteellista toimintaa.

”näissä kokouksissa, jotka juuri muodostavat nuorisoseuran niin sanoakseni, kotikoulun, pidetty silmällä seuran kaikkien jäsenten osanottoa ja kehittymistä. Vuoron perään on kukin seuran jäsen saanut olla milloin sanomalehden toimittajana, milloin valtiopäivätyön selostelijana, milloin näyttelijänä, milloin esitelmän pitäjänä, runonlausujana, kiertokirjeenlukijana, puheenjohtajana keskustelukysymyksissä, jne.”¹⁵⁵

¹⁵³ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 9.9.190. Leikkivaalit pidettiin 23.9.1906.

¹⁵⁴ Muuramen nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 28.8.1907.

¹⁵⁵ Villikkalan nuorisoseuran vuosikertomus vuodelta 1907.

”Silmällä pitäminen” tarkoitti positiivista tarkkailua, joka kuvaa johtokunnan aktiivisuutta osallistamisen suhteen. Kertoja viittaa nimenomaisesti kuukausikokouksiin. Villikkalan nuorisoseurassa kuukausikokouksia pidettiin 1-2 krt/kk. Ikaalisissa ja Muuramessa toiminta painottui useina vuosina lähinnä johtokunnan kokousten pitämiseen, jolloin ne olivat seuran aktiivisinta toimintaa. (kts. liite 2).

Kokousten ohjelmaa oli muiden toimien lisäksi erilaisista aiheista keskustelu. Keskusteluaiheita saatiin keskusseuralta, niitä esitettiin nuorisoseuraliikkeen Pyrkijä-lehdessä, tai niistä sovittiin yhdessä etukäteen. Pyrkijä-lehteä toimittaneen Alkion tavoitteena oli saada lukijakunta osallistumaan lehden toimittamiseen pyytämällä keskustelunaiheita jäseniltä. Pyrkijän ensimmäinen keskustelukysymys julkaistiin vuonna 1898, ja se koski naisten huivin käyttöä ja sen vaihtamista hattuun. Vastaukset käsittelivät aihetta terveystieteiden sekä luokka- ja säätykysymysten kautta. Huivin ja hatun käytöstä keskusteltiin myöhemmin sekä Muuramen että Villikkalan keskustelukokouksissa.¹⁵⁶ Keskustelukysymyksiä esitettiin seurojen kokouksissa virallisesti vuodesta 1905 alkaen. Kyseessä ei ollut pelkästään seuratoimintaan liittyvä ilmiö, sillä ajankohdan aikakauslehdissä oli yleensä osio, jossa käsiteltiin lukijoiden kysymyksiä ja vastauksia. Yksinkertaisilta kuulostavat kysymykset (liite 1) saattoivat saada aikaan monipuolista keskustelua. Oleellista tasavertaisen osallistumisen kannalta oli, että aiheet mahdollistivat eri taustoja omaavien osallistumisen. Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksessa vuonna 1903 päätettiin, että keskustelukysymyksiksi tulisi valita helppoja ja yleistajuisia kysymyksiä, joista ”jokainen voi jottaain sanoa”¹⁵⁷. Aihetta käsiteltiin kokouksessa pitkään osallistamisen näkökulmasta.

Keskustelupöytäkirjat ovat tiivistelmiä keskustelukokouksista, ja näitä löytyi ainoastaan Villikkalan nuorisoseuran arkistomateriaalista. Ikaalisten ja Muuramen nuorisoseuroissa käytyjä keskusteluja on kuvattu pöytäkirjoissa vain satunnaisesti. Villikkalan nuorisoseuran elävästi kuvatuissa keskustelupöytäkirjoissa on eri kirjoittajia. Keskustelujen oli aina sama: usein edeltä käsin valittu henkilö esitteli kuukausikokouksessa sovitun aiheen ja pohdintaa siitä. Aloitukset saattoivat olla informatiivisia, neutraaleja tai kuvailevia, tai keskustelun pohjaksi saatettiin tuoda selkeä näkökulma tai väite. Aloituksen jälkeen alkoi avoin keskustelu, johon haettiin osallistujia eri keinoin.

Villikkalan nuorisoseuran keskustelupöytäkirjoista syntyy vaikutelma kirjoittajan pyrkimyksestä objektiiviseen keskustelun kuvaukseen. Pöytäkirjoja on voitu kirjoittaa keskustelun tahtiin,

¹⁵⁶ Numminen 2007, 187-188.

¹⁵⁷ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokous 8.2.1903.

mutta kysymykseksi jää, kuinka aidosti ne vastaavat keskustelun kulkua ja sen henkeä. Mitä on mahdollisesti suodatettu muistiinpanoista ja pöytäkirjoista pois, onko ohitettu jotkut puhujat ja aiheet? Virkavallan mahdollisen tarkkailun lisäksi esteenä monipuoliselle keskustelulle on voinut olla myös se, ettei keskustelijoita ole ollut riittävästi. Villikkalan nuorisoseuran johtokunnan kokouspöytäkirjoissa tähän viitataan toistuvasti. Pöytäkirjoihin on monesti kirjattu kannustavaan sävyyn toive, että useampi osallistuisi. Tekstistä on ymmärrettävissä, että osallistamisessa ajateltiin niiden etua, jotka eivät rohjenneet osallistua keskusteluihin. Heitä haluttiin tukea esittämään mielipiteitä.

..keskustelutaitoa tulisi kehittää, niin että jokainen saisi ajatuksiaan sanottua, ja saisi itseluottamusta sen kautta. Voisi harjoittaa keskustelua niin että valittaisiin henkilöitä esittämään mielipiteensä seuroissa sattumanvarasesti.¹⁵⁸

Jotkin aiheet innostivat aktiivisempaan keskusteluun, joista esimerkkinä vuonna 1907 Villikkalan nuorisoseurassa käyty keskustelu mallassaunoissa käymisestä. Keskustelussa muun muassa todettiin, että pojilla ja tytöillä voi olla mallassaunoissa hauskaa yhdessä, mutta tapa on vanhentunut. Mallassaunoja pidettiin paheellisina paikkoina, joissa ”pojat tuppautuvat tyhjän-toimittajiksi ja siinä sivussa harjoittavat monelaista joka ei ensinkään vastaa niitä vaatimuksia joita nykyajan nuorisolta vaaditaan”¹⁵⁹. Keskustelussa esitettiin sekä myönteisiä että kielteisiä näkökantoja perustellen niitä esimerkiksi käytännön seikoilla, kuten että poikien käynti voi virkistää tyttöjä niin, etteivät nämä nukahda työnsä ääreen. Mallassaunoissa käyntiä pyrittiin paheksumisen lisäksi myös ymmärtämään nuorten näkökulmasta: ”hauska on poikienkin mennä pimeinä iltoina, kun ulkona on sateinen ja kolkko ilma. saa tyttöjen kanssa puhella ja kertoilla vanhoja satuja ja muita juttuja”¹⁶⁰

Seuraavassa keskustelukokouksessa aiheena olivat mallassauna-keskustelun innoittamana epäsideelliset miehet ja heihin langenneet naiset. Seurojen säännöissä edellytettiin sideellistä käytöstä ja hyviä tapoja. Keskustelussa nousi esiin seksuaalikasvatuksen tärkeys, ja nähtiin tarpeelliseksi palauttaa luonnollinen ajattelu sukupuoliasioista. Epäsideellisesti käyttäytyvien kohdalla todettiin ymmärryksen ja tiedon lisäämisen toimivan paremmin seurasta erottamisen sijaan. Toivottiin jopa, että kaikki epäsideelliset voitaisiin koota seuraan.¹⁶¹ Keskustelussa korostui tasavertaisuuden ja luottamuksen näkökulmat.

¹⁵⁸ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 16.12.1906.

¹⁵⁹ Villikkalan nuorisoseuran keskustelukokouksen pöytäkirja 8.9.1907.

¹⁶⁰ Villikkalan nuorisoseuran keskustelukokouksen pöytäkirja 8.9.1907.

¹⁶¹ Villikkalan nuorisoseuran keskustelukokouksen pöytäkirja 16.10. 1907.

”Epäsiveellisiä on vaikea erottaa, eivätkä siveettömämpiä ole ne, joilla seuraukset ovat parhaiten näkyvissä. Asiaa ei paranneta eikä ”heitä sillä puhtaammaksi tehdä, että he seurasta eroitetaan, ei. Päinvastoin pitäisi kaikki sellaiset henkilöt koota seuraan”¹⁶²

Muuramen nuorisoseurassa siveysasiaa käsiteltiin toisenlaisesta näkökulmasta, asiasta ei kirjattu syvällisempää keskustelua. Lyhyen keskustelun jälkeen kokous teki pönten, jonka sisältönä oli toteamus vanhempien kansalaisten velvollisuudesta ohjata nuoria hyveisiin.¹⁶³

Erilaiset yhteiskunnalliseen asemaan liittyvät aiheet olivat keskusteluissa usein esillä. Vuonna 1907 Villikkalan kuukausikokous keskusteli isäntien ja palkollisten välisistä ristiriidoista, joiden syyksi nähtiin muun muassa palkkauskäytännöt. Keskustelussa todettiin molempien osapuolten olevan tyytymättömiä tilanteeseen, koska heitä koskevat tavat ja käytännöt eivät enää toimi, eivätkä vastaa tämän päivän tarpeita. Asioita haluttiin parantaa, ”ettei palvelijoiden tarvitsisi kulkea kuin palkkahevoset”.¹⁶⁴ Sama näkemys toistui keskustelussa työttömistä, hätäaputoiden riittämättömyydestä ja tilattoman väen asemasta.¹⁶⁵ Keskusteluiden keskiössä oli yhteiskunnallinen epätasa-arvo, sen toteaminen ja siihen vaikuttavien keinojen pohtiminen.

Keskustelu miesten ja naisten töistä ja töiden arvottamisesta sukupuolen perusteella nostatti esiin sukupuolten välisen epätasa-arvon ja sen aiheuttamat tunteet Villikkalassa vuonna 1907. Keskustelussa kuvattiin sekä miesten että naisten töitä kielteisissä ja positiivisissa sävyissä. Keskustelu eteni eri sukupuolten tekemän työn kuvauksista sukupuolten ominaisuuksien selvittelyyn. Miesten puhe katsottiin asialliseksi ja tarpeelliseksi myös työaikana, kun naisten välistä keskustelua pidettiin tarpeettomana juoruiluna. Toteamus ”kyllä miehetkin hyvin pian puheessaan höyhenestä linnun tekee”¹⁶⁶ kuvaa naisten tarvetta puolustautua heitä kohtaan osoitettua kritiikkiä vastaan. Sananlaskujen ja kaskujen avulla pidettiin yllä työnjakoon liittyvää järjestelmää, sillä sukupuolten maailmat olivat erillään toisistaan sekä ideologisesti että käytännön työprosesseissa.¹⁶⁷ Tästä keskustelusta keskeiseksi nousee sukupuoliroolien tuomien odotusten, vaatimusten ja sekä niihin liittyvien ristiriitojen avoin ilmaisu. Ongelmien sanallistaminen ja avoin keskustelu on voinut lisätä ymmärrystä ja yhteisöllisyyttä.

¹⁶² Villikkalan nuorisoseuran keskustelukokouksen pöytäkirja 16.10. 1907.

¹⁶³ Muuramen nuorisoseuran keskustelukokous 10.2.1907.

¹⁶⁴ Villikkalan nuorisoseuran keskustelukokouksen pöytäkirja 22.12.1907.

¹⁶⁵ Villikkalan nuorisoseuran keskustelukokouksen pöytäkirja 1.3.1909.

¹⁶⁶ Villikkalan nuorisoseuran keskustelukokouksen pöytäkirja 22.1.1911

¹⁶⁷ Peltonen 1992, 218-219.

6. Tiedon jakaminen ja sivistuspyrkimykset

6.1 Keskusseura

Keskusseurat välittivät jäsenilleen erilaisia tietoja ja nuorisoseuraliikkeen aatetta lähettämällä säännöllisesti kirjeitä jäsenilleen, järjestämällä kiertäviä kirjastoja ja erilaista koulutusta. Seurat saivat keskusseurojen kautta tietoa myös muiden seurojen toiminnasta. Keski-Suomen Nuorisoseura toimi Muuramen ja Villikkalan keskusseurana, ja vaikutti laajalla alueella yli sadalle seuralle. Osastojen määrä johtui siitä, että seura ehti saada sääntöjen vahvistamisoikeuden ennen yhdistystoiminnan rajoittamista. Tämän takia jäseniä oli alueilta, joiden ei katsottu enää kuuluvan varsinaisesti Keski-Suomen Nuorisoseuran toimintapiiriin.¹⁶⁸

Keskusseurat järjestivät vuosikokouksia, jonne nuorisoseurat valitsivat edustajansa. Vuosikokouksiin osallistuminen ei aina ollut mahdollista varojen puutteen vuoksi. Vuosikokouksissa keskusteltiin nuorisoseurojen tavoitteista, toimintamalleista ja seuratoiminnan kehittämisestä. Kokouksissa käsiteltiin myös haaraosastojen lähettämiä kysymyksiä. Seuratoiminnan kehittämistä kuvaa esimerkiksi vuosikokouksessa vuonna 1904 tehty esitys taloudellisen kirjanpidon opettamisesta seuroissa. Esityksessä toivottiin, kauppoihin saataisiin ”kansankielisiä, maalaisoloihin sovellettuja kirjoja talouskirjanpitoa varten”. Seurat järjestäisivät kirjojen pohjalta kirjanpidon alkeiskursseja.¹⁶⁹

Keskusteluissa moraalisäännöt saatettiin toisinaan kokea sivistystavoitteita merkittävimiksi. Vuoden 1904 kokouksessa esitettiin, että jäsenistä kukaan ei saisi kuulua ”yöjuoksijain tai muuten epäsiiveellisesti eläjäin joukkoon”. Kuitenkin nähtiin tärkeäksi, että jokainen seuran jäsen ”olisi saatava käsittämään itsekasvatuksen merkitystä s.o. aloittamaan parannuksen omasta itsestään, joten antaisi hyvää esimerkkiä sivullekin”. Tässä esimerkissä korostuu ristiriita tavoitteiden ja ajankohdan normien välillä. Nuorisoseuraliikkeen tavoitteita käsiteltiin ja käsitettiin seuroissa eri tavoin. Käytännöt saattoivat poiketa liikkeen tavoitteista kumpaankin suuntaan, ja tanssi koettiin uhkaksi sivistys- että siiveellisyystavoitteille. Sana ”epäsiiveellinen” tai vastaavan sisällön omaavaa ilmaisu esiintyi kuitenkin tarkastelussa olleiden nuorisoseurojen pöytäkirjoissa vain muutamia kertoja.

Keskusseurojen vuosikokousten keskustelut ja päätökset julkaistiin vuosittain pienenä kirjaseinä, jota seurat tilasivat. Vuonna 1903 Keski-Suomen nuorisoseura lähetti kuusi kiertokirjettä.

¹⁶⁸ Keski-Suomen Nuorisoseuran vuosi- ja keskustelukokous Jyväskylässä 30.–31.1.1904, 7.

¹⁶⁹ Keski-Suomen Nuorisoseuran vuosi- ja keskustelukokous Jyväskylässä 30.–31.1.1904. Gummerus 1904, 14.

Julkaisu on voinut toimia jäsenseuroissa keskustelujen pohjana ja inspiraationa. Johtokunta on voinut löytää niistä ideoita toiminnan kehittämiseksi. Kirjasesta on mainintoja pöytäkirjoissa, mutta on vaikea päätellä, millaisen arvon ne saivat seurojen toimijoiden ja jäsenten käsittelyssä. Valtakunnallinen seura mainitaan useasti Villikkalan ja Muuramen pöytäkirjoissa.

6.2 Kirjastot, lukutuvat ja lukemisharrastus

Nuorisoseurat yleisesti toteuttivat sivistyspyrintöjään monilla tavoin. Luentokurssit, opintopiirit, lukurenkaat, ainekirjoituskilpailut, kotiseutututkimus, kansanopistojen tukeminen ja sunnuntaikoulut olivat yleisiä seurojen toimintoja, lisäksi seurat saattoivat tukea yksityisiä kouluja tai kansakoulujen varattomia oppilaita.¹⁷⁰ Keskeisintä toiminnassa ja tavoitteissa oli ylläpitää lukutupaa tai kirjastoa.

Kirjastotoiminta on ollut merkittävä osa kansansivistystyötä, keskeinen osa kansanvalistuspyrkimyksiä sekä osa joukkojärjestäytymisperiaatteen läpimurtoa.¹⁷¹ Kansankirjastoaatteen perustana oli usko ihmisen kykyyn ja haluun oppia ja kehittyä, ja sen taustalla toimi sivistyneistön, ylioppilaiden ja kansanvalistusseuran osaltaan ajama kansanvalistustyö. Kansanvalistusseuran näkemykset olivat nuorisoseuraliikkeen arvojen taustalla. Snellmanilaisen ja fennomaanien kansansivistysajattelussa ja -ohjelmassa keskeistä oli oletus potentiaalisesta lukuhaluista, ja kirjastojen käytön taso oli tärkeä lukuhalun osoitus.¹⁷² Kirjastoselvitystä 1900-luvun alussa tehnyt L. Schadewitz määritteli kansankirjaston seuraavasti: ”Kansankirjastolla tietenkin tarkoitetaan sellaista kirjastoa, josta lainataan kirjoja kansalle, s.o. joko kaikille paikkakuntalaisille tai vieläkin laajemmalle lukijakunnalle, ja se tarkoittaa etupäässä kansan alempien kerrosten s.o. varsinaisen kansan valistamista.”¹⁷³ Nuorisoseuraliikkeen syntymisen aikoihin 1880-luvulla kirjastoja oli 481 kpl.¹⁷⁴

Kansanvalistusseura oli tärkeänä vaikuttajana, kun kirjastoja perustettiin nopeassa tahdissa 1890-luvulla järjestötoiminnan vilkastumisen myötä. Kansanvalistusseuran toimintaan vaikutti amerikkalainen Public Library Movement -aate. Aatteen mukaisesti kirjaston tuli palvella kaikkia,

¹⁷⁰ Numminen 2011, 190, 207

¹⁷¹ Vatanen, Pirjo: *Sääty-yhteiskunnan kirjastosta kansalaisyhteiskunnan kirjastoksi. Yleisten kirjastojemme murroskausi 1890-luvulta 1920-luvulle*. Bibliotheca Historica 74, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2002, 12-13.

¹⁷² Mäkinen, Ilkka: ”Nödvändighet af LainaKirjasto”: modernin lukuhalun tulo Suomeen ja lukemisen instituutiot. Väitöskirja, SKS 1997. Väitöskirjan tiivistelmä. Informaatiotutkimus 16 (4), 1997, 106.

¹⁷³ Schadewitz, L: *Suomen Kansankirjastot*. Kansanvalistusseuran toimituksia 129. Helsinki 1903.

¹⁷⁴ Numminen 2011, 24-26.

ja se vaikutti siihen, miten kirjoja pidettiin esillä, kenelle niitä lainattiin sekä millaiseksi kirjaston rooli nähtiin yhteiskunnassa.¹⁷⁵

Kirjastoista yli puolet oli 1900-luvun alussa kunnan, kyläkunnan tai koulupiirin omistamia, ja seurat ja yhdistykset hallitsivat kirjastoista lähes 20 %. Suurin osa kirjastoista oli alle 300 niteisiä¹⁷⁶ ja vuonna 1912 vain viidenneksessä yleisiä kirjastoja oli yli 100 nidettä.¹⁷⁷ Kaikista kansankirjastojen omistajista ei ollut tietoa, sillä niitä oli 1850-luvulta lähtien perustettu hyvin moninaisin voimin: usein kirkollinen viranomais oli vähintään nimellisesti asiaa ajamassa. Kirjastoja perustivat erilaiset lukupiirit, ompeluseurat, pitäjän kokoukset tai yksityishenkilöt.¹⁷⁸ Pohjoismaisittain suomalaiset kirjastot olivat hyvällä tasolla kokonsa suhteen, mutta ongelmana usein oli kirjastojen hoidon taso, etäisyydet ja valikoiman vähäinen vaihtuvuus.¹⁷⁹ Kuntien tuki kirjastoille oli usein vaatimatonta, ja kirjastonhoitaja hoiti tehtävänsä palkatta ja vähäisellä koulutustaustalla. Kansanvalistusseura tuki julkaisutoiminnan ohella kirjastoja antamalla alennuksia, lahjoituksia sekä jakamalla valtion apua.¹⁸⁰

Kirjastojen ja lukutupien ylläpito oli ensimmäinen ja keskeisin nuorisoseurojen tapa lisätä sivistystä. Nuorisoseuraliikkeen ohjeistukset kirjasto- ja lukuasioiden järjestämisestä kulkivat sekä Pyrkijälehdessä että keskusseuran lähettämien kiertokirjeiden välityksellä.¹⁸¹ Keski-Suomen nuorisoseuralla oli vuodelta 1903 tilastoja noin puolesta jäsenistään, joiden lukutuissa ja kirjastoissa oli luettavissa 160 eri sanomalehteä. Raportissaan seura kehuu muutamien kirjastojen laajuutta, ja eräässä kirjastossa mainitaan olleen jopa 500 teosta.¹⁸² Nuorisoseuraliikkeessä oltiin kuitenkin havaittu, että usein maalaispaikkakunnilla sanomalehtiä ei ollut saatavilla eikä kirjastoa ollut perustettu, ja nähtiin tarpeelliseksi, että jäsenseurat panostaisivat enemmän lukutupien ja lainakirjastojen perustamiseen. Kirjallisuus nähtiin välineeksi, mikä lisäisi nuorison halua elää siveämmin ja ihanteellisemmin. Huono kirjallisuus koettiin uhkaksi siveellisyydelle ja itsekasvatukselle.¹⁸³ Nuorisoseuralehdissä ja kiertokirjeissä julkaistiinkin suosituksia sopivasta kirjallisuudesta.

¹⁷⁵ Vatanen, 2002, 12, 45.

¹⁷⁶ Mäkinen, Ilkka (toim.): *Suomen yleisten kirjastojen historia*. BTJ Finland Oy, Helsinki 2009, 192–193.

¹⁷⁷ Vatanen 2002, 176.

¹⁷⁸ Werkko, K.: *Tietoja ja mietteitä. Suomen kansa- ja lasten-kirjastoista ynnä luku-yhdistyksistä ja luennoista vuoteen 1875*. Kirjoittajan kustantama, Jyväskylä 1879.

¹⁷⁹ Mäkinen 2009, 192–198.

¹⁸⁰ Mäkinen 2009, 217.

¹⁸¹ Numminen 2011, 221.

¹⁸² Keski-Suomen Nuorisoseuran vuosi- ja keskustelukokous Jyväskylässä 30.–31.1.1904, 7.

¹⁸³ Keski-Suomen Nuorisoseuran vuosi- ja keskustelukokous Jyväskylässä 30.–31.1.1904, 17.

Keski-Suomen Nuorisoseura tuki jäseniään lukuharrastuksessa kiertävien kirjastojen avulla. Itse lukutaidon haasteista ei löydy mainintaa esimerkiksi vuoden 1904 vuosikokousaineistossa, vaikka maaseudulla sujuva lukutaito ei ollut itsestäänselvyys. Vuonna 1896 noin 40 % yli 15-vuotiaista oli luku- ja kirjoitustaitoisia. Tuolloin kansa- tai oppikoulua kävi vain vajaa viidesosa 7–16-vuotiaista. Vasta 1950-luvulla kirjalliset perustaidot olivat kaikilla oppimaan kykenevillä.¹⁸⁴

6.2.1 Ikaalisten nuorisoseuran sivistystyö

Ikaalisiin perustettiin sanomalehtien lukusali paikallisen VPK-yhdistyksen toimesta vuonna 1888. Lukusali oli auki kolmena päivänä viikossa, ja alussa luettavissa oli toistakymmentä suomenkielistä lehteä. Lukusali jouduttiin sulkemaan vuonna 1904 varojen puutteen vuoksi, mutta se avattiin uudelleen seuraavan vuonna pienemmällä lehtivalikoimalla. Luettaviksi jäivät Uusi Suometar, Aamulehti, Satakunta ja Aura. Lehtisalin toiminta ilmeisesti hiipui, koska nuorisoseura suunnitteli lukusalin avaamista vuonna 1915.¹⁸⁵ Nuorisoseuran pöytäkirjoissa ei mainita omaa lukusalia eikä lehtitilauksia, mutta seura perusti kirjaston vuonna 1903.

Ikaalisiin perustettiin yleinen lainakirjasto vuonna 1865 jota hoiti papisto. Kirjastoa pidettiin kirkon sakastin kaapissa, ja lainaus oli mahdollista sunnuntaisin kirkonmenojen jälkeen. Kuntakokous siirsi kirjojen valinnan ja kirjaston ylläpidon hoitokunnan vastuulle vuonna 1876. Kansanvalistusseuran perustamisen myötä vuoden 1874 jälkeen kirjahankintoihin vaikutti myös jokaiseen seurakuntaan seuran valittu asiamies. Kansankirjastot saivat suoria lahjoituksia asiamiehen välityksellä.¹⁸⁶ Viimeistään tässä vaiheessa voi olettaa tarjolla olleen kirjallisuuden painopisteen muuttuneen uskonnollisesta kirjallisuudesta maallisempaan, ja luettavaksi saattoi tulla laajemmin tarjolla ollutta tiede- ja kaunokirjallisuutta.

Vuosisadan vaihteessa Ikaalisten kunnan lainakirjasto toimi kirkonkylän koululla, jossa se oli Nallinmaa-Luodon mukaan ”auki jatkuvasti”¹⁸⁷. Vuonna 1905 niteitä oli 400 kpl, ja näistä kaunokirjallisuutta oli 134, uskonnollista 103 ja loput tietokirjallisuutta. Kirjojen hankintaan oli satunnaisesti saatu varoja viinaverorahoista ja kunnankassasta. Kirjaston hoito ja käyttö olivat huonolla tolalla rahoituksen puutteessa, ja vuoden 1910 lopulla Ikaalisten lainakirjastoa ei enää

¹⁸⁴ Leino-Kaukiainen, Pirkko: *Kaikki oppis lukemhan ja kriivaroimhan*. Teoksessa Heikkinen, Anja ja Leino-Kaukiainen, Pirkko (toim.): *Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2011, 348.

¹⁸⁵ Nallinmaa-Luoto 2007, 243-244.

¹⁸⁶ Nallinmaa-Luoto 2007, 221-224

¹⁸⁷ Nallinmaa-Luoto 2007, 222.

käytetty.¹⁸⁸ Nallinmaa-Luoto mainitsee nuorisoseuran kirjaston perustamisen vuonna 1904 olleen seuran tärkein kulttuuritoiminnan muoto.¹⁸⁹ Ikaalisten nuorisoseuralle oman kirjaston ylläpidosta tuli keskeinen osa toimintaa, ja odotukset olivat kirjaston osalta korkealla.

Paikkakunnan laajuuteen ja väkilukuun nähden on sitä vähänlaisesti käytetty sekä lainaajien että kirjalainojen lukumäärä on toistaiseksi varsin pieni. Löytyy kyllä innokkaitakin lukijoita, mutta heitä on vähäsen, ei ole oppimisen ja lukemisen halu vielä laajemmalle levinnyt.¹⁹⁰

Nuorisoseuran kirjasto toimi hovineuvos Wahlroosin luona, kun muilla ei ollut tarjota sopivia tiloja, eikä kansakoulua tai palokunnan taloa katsottu sopiviksi sijoituspaikoiksi. Hovineuvos suostui ylläpitämään kirjastoa sillä ehdolla, ettei hänen tarvitse kuin luovuttaa ja vastaanottaa kirjoja. Seura otti kirjoista seuran ulkopuolisilta lainaajilta lainamaksua joko 50 penniä vuodessa tai 5 (myöhemmin 10) penniä per kirja.¹⁹¹ Kirjasto oli siis muidenkin käytössä. Nuorisoseuran kirjastossa oli vuonna 1904 jo 200 nidettä, ja vuosikymmenen lopussa lähes tuhat. Myös nuorisoseuran kirjasto sai vuodesta 1908 alkaen ajoittain taloudellista tukea kunnan viinaverorahoista.¹⁹² Lainakirjaston kertomukseen viitattiin seuraavasti:

”..epäilemättä osoittanee, että seuran harrastus kirjaston perustamisen kautta koettaa edistää lukuhalua ja sivistystä paikkakunnalla, on tuottanut ilahduttavia hedelmiä. kirjojen merkitys on suuri vaikka niitä ei alussa niin käytettäisi.¹⁹³

Nuorisoseuran kirjastosta tehtiin 243 lainaa vuonna 1905, ja sidottuja kirjoja oli 241 kpl. Lainaaajaa kohti oli 5,8 lainaa ja 9,3 eri kirjaa. 29 lainaajista oli seuran jäseniä. 13 lainaajaa oli vuosimaksun maksajia eri kylistä, kun edellisenä vuonna vuosimaksun maksaneita oli seitsemän. Kirjasto sisälsi pääosin kaunokirjallisuutta, mutta sinne kaivattiin käytännöllisempää kirjallisuutta sekä lasten kirjoja. Seurassa koettiin, että ponnistukset lukuhalun ja sivistyksen edistämiseksi eivät ole olleet turhia.¹⁹⁴ Seuraavana vuonna lainaajia oli jo 59 henkilöä, ja lainoja 329 kpl. Edelleen toiveena oli, että kirjastoon saataisiin muun muassa maanviljelystä ja teollisuutta käsittelevää kirjallisuutta. Hankintoihin ei ollut varoja, mutta toivottiin kuntakokoukselta tukea kirjastolle.¹⁹⁵ Ajanjaksolla 1913–1915 nuorisoseuran kirjastosta tehtiin yli 2000

¹⁸⁸ Nallinmaa-Luoto 2007, 222.

¹⁸⁹ Nallinmaa-Luoto 2007, 248.

¹⁹⁰ Kertomus Ikaalisten nuorisoseuran toiminnasta 20.3.1904–15.1.1905.

¹⁹¹ Ikaalisen nuorisoseuran vuosikokouksen pöytäkirja 15.1.1905.

¹⁹² Nallinmaa-Luoto 2007, 248.

¹⁹³ Kertomus Ikaalisten nuorisoseuran lainakirjaston toiminnasta vuonna 1905.

¹⁹⁴ Muuramen nuorisoseuran lainakirjaston kertomus vuodelta 1905.

¹⁹⁵ Ikaalisten nuorisoseuran kirjaston vuosikertomus vuodelta 1906.

lainausta, joista suurin osa oli edelleen kaunokirjallisuutta. Kirjastoon panostamisen lisäksi nuorisoseuran kokouksissa luettiin ääneen erilaisia teoksia ja tehtiin niistä selostuksia.

Ikaalisten alueella toimi nuorisoseuran kirjaston lisäksi muutamia vaatimattomampia kyläkirjastoja, ja kansakouluihin perustettiin vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä oppilaskirjastoja kunnan varoilla. Näiden kirja- ja lainausmäärät olivat kuitenkin nuorisoseuran kirjaston määriä vähäisempiä, ja niitä hoitivat koulujen opettajat. Oppilaskirjastojen lisäksi kouluilla oli koulukirjastoja, jotka oli perustettu keräys- tai lahjoitusvaroilla. Työväenyhdistysten kirjastot laajensivat tarjolla olevan lukemisen valikoimaa, mutta niiden kirjamäärät jäivät muutamiin kymmeneen kappaleisiin. Yhdestä työväenyhdistyksen kirjastosta lainoja saivat tehdä vain jäsenet.¹⁹⁶

Nuorisoseura tarjosi kyläläisille kasvavan kirjavalikoiman ja kirjaston, jonka hoitoon ja ylläpitoon panostettiin. Seurassa toimi erillinen kirjastovaliokunta, joka huolehti kirjojen hankinnasta, niiden sitomisesta ja kirjojen luetteloisesta. Vuonna 1907 nuorisoseuran johtokunta piti tärkeänä, että kirjaston olemassaolosta ja lainaehdoista ilmoitettaisiin paremmin, laittamalla esimerkiksi ilmoituksen kauppalan portille. Tuolloin pohdittiin myös oman kiertävän kirjaston aloittamista, mutta kirjavarjoja ei katsottu siihen olevan vielä riittävästi.¹⁹⁷ Nuorisoseuran kirjaston tarjonta oli lainakirjastoa kiinnostavampaa ja monipuolisempaa lainausmäärien perusteella, eikä nuorisoseuran kirjastosta tehdyt suuremman lainausmäärät perustuneet kirjaston tavoitettavuuteen tai aukioloaikoihin. Nuorisoseura on saattanut alentaa joidenkin kynnystä astua kirjastoon, jos seura onnistui luomaan ilmapiiriä, jossa kirjasto on kaikille tarkoitettu asemasta tai lukemisen tasosta riippumatta.

6.2.2 Muuramen nuorisoseura ja lukutuvan toiminta

Lukutupa-asia otettiin keskustelun alle heti perustamisen (21.11.1897) jälkeen pidetyssä kokouksessa.¹⁹⁸ Leipuri Antin lupasi antaa huoneen lukutuvan käyttöön, jos hän saa pitää lukutuvassa olleet lehdet.¹⁹⁹ Ensimmäinen lukutupa tilattu lehti oli Keski-Suomen nuorisoseuran ja Etelä-Pohjanmaan nuorisoseuran yhdessä perustama ja kustantama lehti *Pyrkijä*. Muita lukutuvalle tilattavia sanoma- ja aikakauslehtiä varten jäsenistä koottiin erillinen toimikunta.²⁰⁰ Vuonna 1898 lukutupa tuli 18 vuosikertaa eri sanomalehteä (taulukko 4). Tilattuja lehtiä jaettiin niiden vanhennuttua seuran jäsenille ilmaiseksi tai vähäistä maksua vastaan.²⁰¹ Lehdille

¹⁹⁶ Nallinmaa-Luoto 2007, 221-224.

¹⁹⁷ Ikaalisten nuorisoseuran johtokunnan kokouksen pöytäkirja 7.1.1907.

¹⁹⁸ Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 12.12.1897

¹⁹⁹ Muuramen Nuorisoseuran vuosikertomus 1899.

²⁰⁰ Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 12.12.1897.

²⁰¹ Muuramen Nuorisoseuran vuosikertomus 1899.

oli ilmeisesti paikkakunnalla tilausta, sillä jo maaliskuussa oli tarve kieltää niiden poisvieminen lukutuvasta.²⁰² Lukutuvan ylläpitämisestä ja sinne tilattavista lehdistä päätettiin seurassa vuosittain. Vuonna 1900 luettavana oli kymmenen sanomalehteä, jonka jälkeen tilaukset vakiintuivat 9-11 lehden tilausmääriin.²⁰³

Lukutupaan liittyvää keskustelua käytiin seuran kolmen ensimmäisen vuoden aikana lähes joka kokouksessa, kunnes keskustelu hiipui vuoden 1901 aikana. Tämän jälkeen lukutupa mainittiin vain vuosittain, lukutuvan jatkoon liittyvän päätöksen teon ja lehtitilauskeskustelun yhteydessä. Tämä saattaa kertoa lukutuvan toiminnan vakiintumisesta. Pöytäkirjoissa toistui jäsenten toive samojen lehtien tilaamisesta.²⁰⁴ Vuonna 1907 lukutupaa pidettiin yhdessä työväenyhdistyksen kanssa. Vuosien 1906–1909 aikana pöytäkirja-aineistossa ei ole lainkaan mainintoja lukutuvasta. Edellä mainitulla ajanjaksolla Muuramen nuorisoseura kohtasi erilaisia haasteita rakennuttaessaan seurantaloa ja laajentaessa toimintaansa järjestämällä muun muassa luentokursseja. Arkistoaineisto loppuu vuoteen 1912, ja viimeinen maininta lukutuvasta on vuodelta 1910. Tällöin päätettiin järjestää iltamia lukutuvan hyväksi, ja toivottiin, että ”toiminta jatkuisi eikä sen puitteet enää tästä huononisi”²⁰⁵.

²⁰² Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 27.3.1898.

²⁰³ Muuramen Nuorisoseuran vuosikertomus 1900.

²⁰⁴ Muuramen Nuorisoseuran väliaikaisen kuukausikokouksen pöytäkirja 10.12.1905. Kokous pidettiin lehtien tilausta varten.

²⁰⁵ Muuramen Nuorisoseuran väliaikaisen kokouksen pöytäkirja 30.12.1910.

Taulukko 4: Muuramen Nuorisoseuran tilaamat lehdet vuosina 1898–1910

1898	1899	1901	1902	1905	1910
Aamulehti Eläinsuojelulehti Hämeen Sanomat Kansanopistolta Keski-Suomi Kyläkirjaston Kuvalehden A- ja B-sarjat Opiksi ja huviksi Matti Meikäläinen Pyrkijä Suomalainen Terveyshoitolehti Uusi Suometar Wäinämöinen Peltomies	Aamulehti Hämeen Sanomat Keski-Suomi Kuvalehdet A- ja B-sarja Lukutupa Pyrkijä Suomalainen Toinen kysymys Uusi Suometar Welikulta	Aamulehti Koti ja Yhteiskunta Kuvalehti A- ja B-sarjat Pellervo Pyrkijä Suomalainen Uusi Suometar Welikulta Wiipurin sanomat	Koti ja Yhteiskunta Kuvalehti A- ja B-sarjat Pellervo Pyrkijä Suomalainen Työmies Uusi Suometar Welikulta Wiipurin sanomat	Helsingin Kaiku Helsingin Sanomat Kansanlehti 3 päiväinen painos Keskisuomi Kyläkirjaston kuvalehti B sarja Pellervo Pyrkijä Tampereen Sanomat Tuulispää Työmies Uusi Suometar	Helsingin Kaiku Helsingin Sanomat Emäntälehti Nyyrikki Pyrkijä Päivä Terveyshoitolehti Työmies Uusi Suometar Walvoja Warpunen

Lähde: Muuramen nuorisoseuran kuukausikokousten pöytäkirjat ja vuosikertomukset 1898–1910. Lehtitilauksista päätettiin kuukausikokouksessa joko vuoden lopussa tai vuosikokouksessa vuoden alussa.

Keski-Suomi ja Suomalainen -nimiset julkaisut olivat keskeiset Jyväskylässä ilmestyneet lehdet. Lehtiä tilattiin myös Tampereelta, Helsingistä ja Viipurista asti. Lukutupaa ylläpidettiin iltamien tuomilla tuotoilla, mutta arpajaistuotot ohjattiin rakennusrahastoa varten avatulle säästötilille.²⁰⁶ Varoilla tuettiin myös kansansivistystyötä.²⁰⁷ Myös vuosijuhlan tuotto päätettiin sijoittaa ”kansanwalistuspyrkimysten edistämiseksi paikkakunnalla”²⁰⁸. Tuloilla hankittiin ”kansan kirjaisia jaettavaksi ilmaiseksi vähempi arvoisille”, sekä päätettiin tukea apurahan muodossa yhden jäsenen kansanopistossa opiskelua. Seura halusi myös tukea kotikoulua, jos se aloittaa toimintansa kylässä. Lopuilla rahoilla päätettiin kannattaa lukutupaa.²⁰⁹

Kirjaston perustamista ehdotettiin Muuramen nuorisoseurassa ensimmäisen kerran vuonna 1903. Seura ei ilmeisesti hankkinut lukutupaan kirjallisuutta vaan se toimi ainoastaan

²⁰⁶ Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 10.9.1898.

²⁰⁷ Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 18.6.1899.

²⁰⁸ Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 30.8.1899.

²⁰⁹ Muuramen Nuorisoseuran johtokunnan kokouksen pöytäkirja 24.9.1899.

lehtisalina. Kylässä oli jo lainakirjasto, joten uuden kirjaston perustamista ei nähty tarpeellisena. Muuramen nuorisoseura oli tukenut lainakirjaston toimintaa muutamia kertoja, mutta oman kirjaston ylläpitämiseen katsottiin olevan liian pienet varat.²¹⁰ Tämä voi viitata lukutuvan huoneen- vuokrakustannuksiin. Kirjastoa varten olisi saatettu tarvita isompi ja kalliimpi tila.

Kirjanpidosta voi laskea, että ensimmäisen täyden toimintavuoden aikana lehtitilauksiin ja kirjoihin käytettiin 5 % tuloista.²¹¹ Tulojen ja menojen esittäminen ei ole ilmeisesti ollut kovin tarkkaa. Kesällä 1898 pidettyjen arpajaisten tulo oli 480 mk, mutta iltamat tuottivat tuskin kymmenesosaa tästä. Arpajaisissa oli kyse iltamia paljon isommista juhlista, niissä oli monipuolisempi ohjelma sekä torvisoittokunta, ja vieraita varten varattiin höyryalus, jolla heitä kuljetettiin Jyväskylästä. Iltamia pidettiin vuoden aikana 6 kpl, joista yhden tulot annettiin Keski-Suomen kansanopiston hyväksi ja loput tuotot käytettiin lukutuvan tukemiseen. Lukutupa oli tämän perusteella arvostettua ja keskeistä toiminnalle, iltamien ollessa arpajaisten ohella lähes ainoa tulonlähde. Lukutupaa pidettiin vuokratiloissa, ja sen paikka vaihtui muutamia kertoja. Lukutuvan toiminnan suosiosta käyttäjien keskuudessa kertovat säännöt, jotka otettiin käyttöön vuonna 1905:

Päätettiin että lukutupa on pitettävä auki aamulla kahleksasta iltaan kahleksaan vaan sunnuntaina ja juhlapäivinä 9sään illalla. Lukutuvassa on pitettävä hyvä järjestys. Lehtiä kolme viimistä numeroa on pitettävä aina saatavilla. Päätettiin että kolmen kuukauten lehtet ovat pitettävät säilössä. Että lukutuvan auki ollessa on yleisön oltava hiljaa lukutuvassa ja tupakan polto on siellä myös kieletty. Että lukutuvassa on sen hoitajan pitettävä tarpeellinen valo ja lämmin sekä pöytä ja istuimet.²¹²

Vuonna 1905 lukutupa päädyttiin ”sijoittumaan Lindforssin luona siihen huoneeseen missä asuu karvari Manninen.”²¹³ Sen lisäksi että tilan vuokra oli 5 mk kuukaudessa, osoittautui lukutuvan ylläpito asuintiloissa hankalaksi. Sopivia vuokratiloja ei ilmeisesti ollut tarjolla.

Sanomalehtien lisäksi nuorisoseuran jäsenillä oli käytössään liikkeen omia julkaisuja. Nuorisoseuralehtiä luettiin kokouksessa ääneen, joten niiden voi olettaa olleen tiedonlähteitä ja vaikutteen antajia myös huonommin lukeville seuran jäsenille. Ensimmäinen nuorisoseuralehti ja aatteen äänenkannattaja oli luonnollisesti Pyrkijä, jonka yhteisöllisestä lukemisesta löytyy pöytäkirjoista toistuvasti mainintoja.²¹⁴ Sisältö oli kohdistettu maalaisnuorisolle, ja se toimi vuosisadan vaihteen sukupolvelle yhtenä mielipidevaikuttajana.

²¹⁰ Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 5.3.1903.

²¹¹ Muuramen Nuorisoseuran kirjanpito vuodelta 1898.

²¹² Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 19.11.1905.

²¹³ Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 3.12.1905.

²¹⁴ Muuramen Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 6.3.1898.

6.2.3 Villikkalan lukuasiat

Villikkalan nuorisoseuran pöytäkirjoissa on vain muutama maininta kirjastosta, lukutuvasta ei lainkaan. Villikkalan nuorisoseura perustettiin 14.2.1902, ja ensimmäisen kerran kirjasto ma-
nittiin huhtikuussa. Tällöin päätettiin käyttää osa iltamatuloista kirjojen hankkimiseen Ratulan
Willikkalan lainakirjastoon, ja kirjoja ostettiin 60 markalla. Nuorisoseura sai kirjoista 40 %:n alen-
nuksen. Kirjasto oli vapaasti kaikkien seuran jäsenten käytettävissä, eikä kirjavuokria peritty.²¹⁵
Kirjastotoimikunta mainitaan vuodesta 1908 alkaen vuosittain, ja kirjasto oli sijoitettu puheen-
johtajan kotiin. Vuonna 1906 kuukausikokouksen keskustelussa tuotiin esiin kirjallisuuden mer-
kitys itsekasvatuksessa.

„jotta lukemisesta olisi todella vastaavata hyötyä tulisi sen tapahtua harkitun ohjelman mu-
kaan. Nuorisoseurojen olisi sen tähden hankittava oma kirjasto ja järjestää se sillä tavalla, että
tottumattomankin olisi helppo saada siellä käsiinsä sellainen kirja, joka hänen lukuhaluansa
lisäisi eikä tappaisi.”²¹⁶

Kokouksissa luettiin ääneen keskusseuralta tulleita kiertokirjeitä ja seuran omaa ”nyrkkipa-
jassa” painettua lehteä (käsin kirjoitettu). Seurassa luettiin ja selostettiin ahkerasti. Teoksen
”selostaminen” voi olettaa olleen joko kirjan lukemista ääneen tai sen esittely. Vuonna 1906
seurassa päätettiin, että jäsenet vuoron perään esittäisivät ”suusanallisesti jonkun kirjan sisäl-
lön”²¹⁷. Seuran itsetehtyä lehteä julkaistiin koko tarkasteluajan. Sitä luettiin kokouksissa, ja se
todettiin tärkeäksi aatteen kannalta. Lehteen valittiin joka lehteä varten uusi toimituskunta.
Vuonna 1906 kuukausikokouksia oli yhdeksän ja niistä neljässä valittiin lehden toimittajat.
Seura pyrki matalaa kynnystä pitämällä sekä takaamaan lehden ilmestymisen että rohkaise-
maan erilaisia kirjoittajia.

Keskusteltiin sanomalehden perustamisesta seuran keskuuteen. Kyöstillä huomautti, että useim-
milla n.seuroilla jo on oma sanomalehti ja se onkin oikein, koska n.s. on kuin pieni yhteiskunta,
niin tarvitsee se oman äänenkannattajansakin ja kun seuran aatteellinen puoli usein on hyvin lai-
meaa ja yksitoikkoista, niin olisi saatava jotain uutta ja virkistävää ja siihen olisi sanomalehti omi-
ansa. Voidaan epäillä tokko siihen kirjoituksia saadaan, mutta siitä tulee jokaisen pitää huolta.. ei
tarvetta tavoitellakaan mitään suurta, pääasia on hyvä tahto ja harrastus asiaan. Kirjoitusten ei
välttämättä tarvitse olla alkuperäisiä, voidaan käyttää lainattuja kertomuksia ja mukaelmia²¹⁸.

²¹⁵ Villikkalan nuorisoseuran johtokunnan kokouksen pöytäkirja 14.4.1902.

²¹⁶ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 16.12.1906.

²¹⁷ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 9.9.1906.

²¹⁸ Villikkalan nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 12.9.1904.

Kokouksia pidettiin kahden viikon välein, jolloin ”ohjelmassa vuoroin seuran sanomalehden lukemista ja keskustelua sekä kuvaelmia kertomuksia ym.”²¹⁹. Kirjallisuuden merkitys tiedostettiin itsekasvatuksen välineenä, ja nuorisoseurojen kirjastot nähtiin merkittävinä lukemisharrastuksen ylläpitäjinä. Ei ollut kuitenkaan samantekevää mitä kirjallisuutta oli tarjolla, vaan kirjastojen aineistoissa piti olla lukemista kaikille.²²⁰ Seura ylläpiti lukemiseen liittyviä toimia ahkerasti.

6.2.4 Nuorisoseurojen kirjastojen kehitys ja muut kansankirjastot

Nuorisoseurat tekivät osaltaan merkittävää kansanvalistustyötä maaseudulla perustaessaan kirjastoja ja ohjatessaan nuorison lukuharrastusta. Nuorisoseurojen tavoitteena oli saada ihmiset kiinnostumaan itsekasvatuksesta ja sivistyksen lisäämisestä kirjallisuuden avulla. Koska koulutusta ei aina ollut saatavilla riittävästi, kiertokoulut olivat tasoltaan vaihtelevia ja opetussällöt sattumanvaraisia, oli kansanihmisten lukutaito pääasiassa kirkollista.²²¹

Kaunokirjallisuus nähtiin keinona saada jokainen kiinnostumaan lukuharrastuksesta, mutta sen sisältö haluttiin olevan opettavaa ja kasvattavaa. Historiakirjallisuus nähtiin tärkeänä sen kansallista identiteettiä muokkaavan vaikutuksen vuoksi.²²² Seurojen toiminnassa ja tarjonnassa oli kuitenkin suuria alueellisia eroja.²²³ Jotkut seurat perustivat useita lukutupia pitäjän eri puolille, joiden välillä lukutupiin tilatut lehdet kiersivät.²²⁴ Maakuntien ylioppilasosakunnat tukivat kirjastojen perustamista. Kaikissa kunnissa yhteistyötä nuorisoseurojen kanssa ei haluttu, vaikka seurojen sanomalehdet ja kirjat olivat kaikkien käytettävissä.²²⁵

Kansankirjastot eivät yleensä hankkineet työväenasiaa koskevaa kirjallisuutta. Tämä herätti tyytymättömyyttä kansakirjastojen tarjontaa kohtaan ja vaikutti välillisesti työväenkirjastojen syntyyn. Aineistosta ei näy, vastasivatko nuorisoseurat hankinnoillaan syntyneeseen tarpeeseen. Työväenkirjastojen valikoimissa korostui realistinen ja yhteiskunnallinen kaunokirjallisuus. Kunnallinen kirjastolaitos kehittyessään syrjäytti myös työväenkirjastot.²²⁶

²¹⁹ Villikkalan nuorisoseuran johtokunnan kokouksen pöytäkirja 21.9.1904.

²²⁰ Villikkalan Nuorisoseuran kuukausikokouksen pöytäkirja 16.12.1906.

²²¹ Luukkanen 2016, 40.

²²² Heikkilä-Nurmi 1991, 46.

²²³ Heikkilä-Nurmi, Tarja: *Nuorisoseuraliike kirjallisuusharrastuksen ja kirjastoasian edistäjänä 1881–1917*. Informaatiotutkimus, 10(2), 43–51, 1991, 43.

²²⁴ Numminen 2011, 190, 207.

²²⁵ Hästesko 1931, 114, 117–118.

²²⁶ Mäkinen 2009, 208.

Pyrkijä-lehden välityksellä nuorisoseurat saivat tietoa suositeltavasta kirjallisuudesta, ja kirjautuuksista oli säännöllisesti esittelyjä. Esittelyissä painotettiin kaunokirjallisuuden osalta hauskuutta ja jännittävyttä, ja tietokirjallisuuden osalta helppotajuisuutta ja yleissivistävyyttä. Kirjojen piti herättää kiinnostusta niin, että esimerkiksi historiallisen romaanin kautta heräisi kiinnostus tutustua historiaan. Lukupiirit tukivat kirjallisuuteen tutustumista varsinkin niille, joille oma-aloitteinen lukemaan ryhtyminen ei sujunut. Lukupiirit madalsivat lukemisen kynnystä.²²⁷ Muuramessa, Villikkalassa ja Ikaalisissa varsinaisista lukupiireistä ei ole mainintaa, vaikka seuroissa selostettiin ja luettiin kirjallisuutta yhteisöllisesti.

Vuosisadan vaihteessa nuorisoseurojen kirjastoja oli 132, joissa niteitä oli 19 373. Seurojen määrä oli 247 joissa Jäseniä oli yhteensä 17 071. Kirjastojen määrä lisääntyi seurojen kasvun myötä niin, että vuonna 1905 seuroja oli 526 kpl, joissa jäseniä lähes 40 tuhatta, ja kirjastoja oli 390. Niteitä näissä oli jo 43 937 kpl.²²⁸ Viimeisenä tilastoituna vuotena vuonna 1914 kirjastoja oli 541, joissa oli yli 100 000 kirjaa. Keskimääräinen nideluku oli 130 kpl.²²⁹ Kansankirjastoihin on laskettu kuuluvaksi erilaisten seurojen ja yhdistysten kirjastot, myös nuorisoseurojen. Vuonna 1916 kirjastoja oli 63 %:lla työväenyhdistyksistä. Jäseniä yhdistyksissä oli tuolloin ja kirjastojen nidemäärä oli 96 702.²³⁰ Nuorisoseurat perustivat kirjastoja melko tasaisesti, huipukausi oli vuosina 1897–1900, kun työväenkirjastoja perustettiin kiivaimmin vuonna 1906–1908 (taulukko 5).

Taulukko 5: Kirjastojen määrällinen kehitys 1900-luvun alkupuolella

vuosi	nuorisoseurat	työväenyhdistykset	kansankirjastot
1899–1900	132	27	
1905	390	89	yhteensä n. 2000
1907	288	470	
1911	414	-	
1914	541	1017	
1919	-	395	

231

Nuorisoseurojen kirjastot olivat paremmin tilastoituja kuin raittiusseurojen, vapaapalokuntien ja työväenyhdistysten. Nuorisoseuroissa toimijat usein perustivat myös kyläkirjastoja, joiden määrä

²²⁷ Heikkilä-Nurmi, 1991, 46.

²²⁸ Hästesko 1931, 147.

²²⁹ Heikkilä-Nurmi, 1991, 50.

²³⁰ Mäkinen 2009, 209

²³¹ Mäkinen 2009, 192, 205-209, Heikkilä-Nurmi, 1991.

kasvoi 1900-luvun alkuvuosina. Työväenliikkeen kasvaessa niiden kirjastot lisääntyivät, mutta kasvu laantui vuoteen 1912 mennessä.²³² Nuorisoseuraliikkeen tavoitteena oli saada joka seuralle oma kirjasto korvaamaan huonosti hoidettuja ja rahoitettuja kunnan kirjastoja. Vuosisadan vaihteessa maaseudun kirjastoissa yli puolessa oli korkeintaan 200 nidettä. Kirjojen vähyys jo olemassa olevissa kirjastoissa on saattanut olla tärkeä syy seurojen kirjastojen perustamiselle.²³³ Oleellista oli, että nuorisoseurojen kirjastot ja lukutuvat olivat avoinna kaikille halukaille. Ikaalisten nuorisoseuran kirjaston lainausmaksut lienevät olleet poikkeus, ja voi olettaa niiden tuoton kuitenkin menneen kirjaston ylläpitoon.

Vuosisadan vaihteen kirjastokenttä oli hajanainen, ja Kansanvalistusseura oli vaatinut jo 1800-luvun lopulta lähtien kunnallisia kirjastoja. Valistuseurojen ja yhdistysten kirjastotyö takasi kirjallisuuden saamisen niissä kunnissa, joissa kunta ei kirjastosta huolehtinut. Kunnissa saatettiin suhtautua kirjaston aiheuttamiin kustannuksiin nihkeästi.²³⁴ Nuorisoseuraliikkeessä keskusteltiin 1910-luvun alkuvuosina, olisiko syytä pyrkiä saada kunnat vastaamaan kirjastoista, jolloin seurat luovuttaisivat omat kirjastonsa kuntien käyttöön. Oma kirjastotoimi nähtiin hyvin kehittyvänä ja edistyvänä osana seurojen valistustyötä. Kirjastojen kehittämisen kannalta nähtiin tarpeelliseksi saada koulutusta seurojen kirjastojen hoitajille.

Kansanvalistusseura tuki nuorisoseurojen sivistystyötä, mutta seurat toteuttivat itse paikallisesti kirjojen valintaa ja kirjastojen ylläpitoa. Paikallisen kirjaston synty ja kehitys saattoi olla yhden toimijan varassa.²³⁵ Kunnallinen kirjastolaitos alkoi kehittyä 1920 luvulla, jolloin nuorisoseurojen ja yhdistysten ylläpitämät kirjastot kävivät tarpeettomiksi. Seurojen yhteisöissään tekemä sivistystyö on hyvä esimerkki sosiaalisen pääoman mahdollistamisesta ja jakamisesta.

²³² Mäkinen 2009, 202-216.

²³³ Heikkilä-Nurmi 1991, 48.

²³⁴ Heikkilä-Nurmi 1991, 49.

²³⁵ Kotilainen 2016, 165.

7. Tulokset ja pohdinta

Tutkielmassani olen tarkastellut, miten nuorisoseurat loivat sosiaalista pääomaa 1900-luvun alussa. Aineistona oli kolmen seuran pöytäkirjat seurojen ensimmäisiltä toimintavuosilta.

Tutkin aineistoa teoreettisesti informoidun lähiluvun avulla. Lähiluku on tekstin prosessoinnin tekniikka, jossa tekstiä tarkastellaan sekä kokonaisuutena että osissa. Syvällinen paneutuminen useiden lukukertojen myötä nosti tulkittavaksi tekstin keskeisiä piirteitä, joita tarkaselin sosiaalisen pääoman näkökulman kautta. Omassa tulkinnassani liitin sosiaalista pääomaa mahdollistaviksi ja luoviksi elementeiksi teksteistä nousseet huomiot, jotka liittyivät positiivisella tavalla nuorisoseurojen arvoihin ja tavoitteisiin, yhteisöllisyyttä, tasavertaisuutta ja osallistumista kannustaviin lauseisiin ja kokonaisuuksiin, sekä siihen, miten oppimista, sivistystä ja tiedon saantia nuorisoseuroissa tuettiin. Oleellista oli myös tarkastella, miten nuorisoseurojen toiminta tuki edellä mainittuja elementtejä.

Vapaaehtoisjärjestöjen toimintaa on tutkittu ja tulkittu sosiaalisen pääoman näkökulmasta runsaasti. Yhdistystoiminnassa yhdistyvät monet sosiaalisen pääoman elementit, kuten luottamus, verkostot ja kommunikaatio. Sosiaalisen pääoman voi määritellä vuorovaikutusverkostossa sijaitseviksi resursseiksi, jotka ovat hyödynnettävissä luottamuksen ja vastavuoroisuuden avulla. Yksi sosiaalisen pääoman elementeistä on sosiaalinen osallistuminen. Sosiaalisen pääoman lähteinä ryhmässä tai verkostossa toimivat normit ja ryhmäidentiteetti. Se miten ryhmä luo ja ylläpitää sosiaalisen pääomaan liittyviä elementtejä, voi kertoa myös ryhmän sosiaalisesta pääomasta. Myös luottamus sekä osoittaa sosiaalista pääomaa että mahdollistaa sitä. Luottamus voi heijastua toiminnan sujuvuutena.

Erilaiset sosiaaliset rakenteet tukevat luottamuksen ja kommunikaation muodostumista. Sosiaalisen pääoman kognitiivinen ulottuvuus kuvaa jaettuja merkityksiä, ajatusmalleja ja tavoitteita. Sosiaalisen pääoman rakennetta ovat erilaiset sosiaaliset tapahtumat ja sosiaalisen osallistumisen määrä, kuten talkooaktiivisuus. Talkoohenki on yksi esimerkki sosiaalisen pääoman kognitiivisesta ulottuvuudesta.

Tarkastelen seuraavaksi, miten sosiaalinen pääoma heijastui seurojen eri toiminnoissa. Olen jakanut pöytäkirjoista tehdyt huomiot eri osioihin, joissa käsittelen yhdistysten toimintoja ja talojen merkitystä, keskustelujen sävyjä ja sisältöjä, yhdistyksissä opittuja taitoja ja kirjastojen roolia seurojen toiminnassa.

Talot ja toiminta: Nuorisoseurojen toiminta koostui pääasiassa kokouksista ja iltamista. Tilaisuuksien ohjelmistona olivat erilaiset viihdenumerot, puheet ja keskustelut. Kokouksissa ja iltamissa luettiin ääneen erilaisia teoksia ja tehtiin niistä selostuksia, väiteltiin, keskusteltiin ja esitettiin runoja, näytelmiä, käsinkirjoitettuja lehtiä ja satuja. Villikkalan ja Muuramen seurat järjestivät opintokursseja, mutta lkaalisten aineistossa niitä ei mainita. Lisäksi seurat järjestivät yhteisiä tilaisuuksia muiden nuorisoseurojen ja yhdistysten kanssa.

Seurojen toiminnassa korostui vuorovaikutus ja ilmaisutaitojen kehittäminen eri tavoin. Seuroissa kirjoitettiin itse näytelmiä, puheita ja toimitettiin seuran omaa lehteä. Näytelmien ja käsinkirjoitettujen lehtien teko olivat tärkeitä kollektiivisen ilmaisun muotoja, joiden avulla ilmaistiin mielipiteitä ja harjoitettiin itseilmaisua. Nimimerkillä kirjoittaminen mahdollisti yhteisön jänitteiden tai arkojen asioiden käsittelyä ja yksilöllistä ajatusten julkituontia, ja lehdet kiersivätkin jäsenten välityksellä kädestä käteen. Seurojen lehdet luettiin kokouksissa ääneen, joten tekijät saivat niistä välittömästi palautta. Villikkalan nuorisoseurassa huomioitiin, ettei palautteiden sävy saisi olla loukkaavaa, vaan rohkaisevaa, ja tekemiseen ja osallistumiseen kannustettiin toistuvasti. Lehdet olivat vuorovaikutuskertomuksia, jotka mahdollistivat identiteettien kokeilua ja kehittivät yhteisöllistä tietoisuutta.

Seurojen toimintaan kuului myös erilaisten toimintaryhmien perustaminen toiminnan tarpeiden ja jäsenten toiveiden pohjalta. Näitä olivat esimerkiksi käsityö- ja voimisteluryhmät, kuorot ja huvitoimikunnat. Erilaisiin ryhmiin saatettiin osallistua esimerkiksi ajanvietollisista syistä, vaikka seuratoiminta ei muuten olisi kiinnostanut. Kyläläiset saattoivat osallistua seuran talonrakennusprojektiin talkoolaisena tai lahjoittamalla tarvikkeita. Muun muassa tällaisten erimuotoisten seuran liepeillä toimivien tilaisuuksien ja tapaamisten kautta seuroissa kertyneet kokemukset ihmisten välisen luottamuksen kehittymisestä ja yhteistyöstä ovat voineet välittyä myös ympäröivään yhteisöön.²³⁶

Monipuolinen toiminta tarjosi mahdollisuuksia oppia erilaisia taitoja ja toimia ryhmässä tavoitteellisesti. Sosiaalisten ja käden taitojen lisäksi seuroissa opittiin kokoustekniikkaa ja kansalaisuustaitoja. Kansalaisuustaitojen kehittymisen ja yhteisöllisyyden edistymisen kautta yhdistysten verkostoon voi tulkita kertyneen sosiaalista pääomaa. Uusien taitojen oppiminen on voinut kasvattaa sosiaalista pääomaa yksilötasolla, mikä mahdollisti vuorovaikutusverkoston resursien hyödyntämistä. Kirjoittamis- ja ilmaisutaitojen kehittyminen on esimerkiksi voinut avata

²³⁶ Stolle 2004, 25.

uusia työmahdollisuuksia. Kansalaisuustaitojen kehittyminen on voinut auttaa ymmärtämään yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia sekä osallistumaan niihin.

Seurat kehittivät verkostoja muun muassa olemalla yhteydessä keskusseuraan ja toisiin nuorisoseuroihin. Keskusseuran julkaisujen ja Pyrkijä-lehtien välityksellä liikkui tietoa muista seuroista ympäri maan, joten epäsuora verkosto oli valtakunnallinen. Seurat tukivat toisia nuorisoseuroja muun muassa tukemalla niiden rakennusrahoja.

Seurojen toiminnassa oli toiminnan samankaltaisuudesta huolimatta keskeisiä eroja tilaisuuksien ja tapahtumien toistuvuudessa, tiheydessä ja sisällöissä. Tapahtumat olen koonnut liitteeseen 2. Villikkalassa tapahtumia oli säännöllisesti 1-2 krt kuukaudessa, kun Muuramessa esimerkiksi johtokunta ei kokoontunut lainkaan vuosina 1904-1905. Tarkastelussa olleiden nuorisoseurojen kohdalla tiheys ja toistuvuus ennakoivat toiminnan menestyksellisyyttä ja jatkuvuutta.

Seurantalon rakentaminen saattoi olla keskeistä seuran toiminnan kannalta, sillä kylissä ei välttämättä ollut yhteisöllisiä tiloja, tai niitä ei haluttu antaa nuorisoseurojen käyttöön. Seurantalojen rakentamisprosessit ja niiden vaikutukset olivat erilaisia Muuramessa ja Villikkalassa. Villikkalassa talo rakentui nopeasti seuran toiminnan alettua, ja seura kykeni hyödyntämään taloa toiminnan kehittämisessä. Muuramessa prosessi kesti pitkään, ja vaati paljon työtä erilaisten ongelmien myötä yhteisön tuesta huolimatta. Lisäksi rakennusprojekti haavoitti seuran mainetta. Ikaalisissa ja Muuramessa talon puute heijastui ajoittain toiminnan hajanaisuutena, lisäksi Ikaalisten nuorisoseurassa jätettiin hyödyntämättä talon mahdollisuuksia seuran toiminnan kehittämisessä. Villikkalassa seurantalo on voinut lisätä toiminnan vakautta, ainakin se mahdollisti seuran talouden kehittämistä ja helpotti toiminnan järjestämistä. Oma talo on voinut lisätä yhteisöllisyyttä toimijoiden parissa luomalla me-henkeä. Lisäksi seurantalot hyödyttivät yhteisöjään tarjoamalla toimintamahdollisuuksia muille toimijoille ja tapahtumille.

Keskustelu: Sosiaalisen pääoman kognitiivinen ulottuvuus hahmottuu pöytäkirjoihin vietyjen kommenttien ja keskustelujen välityksellä. Keskusteluilla luotiin ilmapiiriä, muodostettiin normeja ja ilmaistiin arvoja. Erilaisia ryhmäkeskusteluja järjestettiin varsinkin Villikkalan nuorisoseurassa säännöllisesti. Toiminnan toistuvuus ja tiheys on mahdollistanut laajan osallistumisen, jolloin keskustelutilanteista on tullut jäsenille tuttua toimintaa. Tällöin kynnys osallistumiseen on voinut olla matalampi kuin niissä seuroissa, joissa keskustelutilaisuudet olivat sattumanvaraisempaa toimintaa. Keskustelukokoukset suunniteltiin etukäteen, ja Villikkalan nuorisoseurassa

pyrittiin siihen, että aiheita olisi valitsemassa mahdollisimman moni. Aiheen valinta saattoi olla haaste joillekin, jos odotuksena oli, että esittäjä myös pohjustaa aiheen.

Villikkalassa keskustelun aloittaja yleensä loi pohjan keskustelulle tekemällä aiheesta lyhyen tiedollisen tiivistelmän, joka antoi keskustelulle raamit. Nämä raamit olivat kuitenkin avarat, eikä niiden kautta pyritty rajaamaan keskustelun sisältöä turhan tarkasti. Keskustelua saatettiin vauhdittaa, varsinkin johtokunnan jäsenten taholta, esittämällä provosoivia tai jyrkkiä mielipiteitä.

Keskusteluun osallistuminen ei edellyttänyt erityistä tietämystä. Tietoa välittyi keskustelun kuluessa, kun osallistujat esittivät aktiivisesti eri näkökulmia ja mielipiteitä, eikä sen saaminen riipunut luku- tai kirjoitustaidoista tai yhteiskunnallisesta asemasta. Keskustelunaiheita olivat erilaiset yhteisössä toimimista, moraalia, arvoja, sääntöjä ja sivistystä käsittelevät aiheet. Yhteiskunnallista osallisuutta lisättiin keskusteluilla kansalaisuudesta, demokratiasta, vaaleista, eduskunnasta ja osuustoiminnasta. Keskusteluaiheista heijastuu (liite 1) yhteiskunnassa liikkuneet muutosvirrat. Keskustelujen määrä ja aiheiden kehittyminen voivat kuvastaa myös seuran jäsenten kehittymistä ja yhteiskunnallisen tiedon lisääntymistä.

Villikkalan nuorisoseurassa keskustelut olivat välillä kiivaita ja niissä esitettiin teräviä kommentteja. Näin kävi varsinkin silloin, kun aiheena oli miesten ja naisten erilaiset roolit, työtehtävät ja tavat. Aihetta saatettiin saman keskustelun aikana käsitellä monella tasolla, hyvin yksityiskohtaisesta yleiseen ja käytännöllisyydestä filosofiseen. Keskustelut ja tilaisuudet päätettiin sovinnollisessa hengessä. Samoihin aiheisiin ei yleensä palattu.

Keskustelupöytäkirjoista välittyy vaikutelma, että keskustelua käytiin vakavin mielin ja läsnäolijoille tärkeistä aiheista. Keskusteluissa huomioitiin ihmisten erilaisia elämäntilanteita ja rooleja yhteisössä. Kokonaisuudessaan niissä korostuu yhteisöllisyyden rakentaminen huomioimalla ymmärtävästi erilaisten sosiaalisten ryhmien asemaa yhteiskunnassa.

Kun Villikkalan nuorisoseurassa keskusteltiin mitä tehdä epäsideellisten jäsenten suhteen, keskustelussa pohdittiin lähinnä, miten epäsideellisyys todennettaisiin. Keskustelun lopputulemana päätettiin, että epäsideellisyydestä epäiltäviä henkilöitä ei rajata pois toiminnan piiristä. Seuran sivistystavoitteet ja tasa-arvoinen kohtelu koettiin siis Villikkalassa tärkeämmäksi kuin nuorisoseuraliikkeen vaatimus sideellisyydestä. ”Epäonnisten” pitäminen toiminnassa mukana on voinut lisätä heidän vakuuttavuuttaan yhteisössä, jolloin jäsenyys on voinut toimia yksilötasolla sosiaalisen pääoman lähteenä.

Ongelmien sanallistaminen ja yhteisöllinen avoin keskustelu on voinut lisätä keskinäistä ymmärrystä, ja vaikuttaa yhteisöllisyyttä kehittävänä elementtinä. Merkitystä on sillä, mikä on ollut keskusteluiden tyyli ja sävy: onko niissä osallistuttu tasapuolisesti, kuka on johtanut keskustelua, ja millä tavalla asioita on käsitelty. Käsiteltävät asiat on voitu kohdata inhimillisesti ja oikeudenmukaisesti, kuten Villikkalassa toimittiin. Tämä on voinut lisätä ”me-henkeä”, joka liittyy sosiaalisen pääoman kognitiiviseen ulottuvuuteen. Villikkalan nuorisoseurassa ei esiinny jakoa erilaisten ryhmien välillä, eikä tekstien pohjalta voinut tulkita seuran tuottaneen sitovaa sosiaalista pääomaa. Villikkalan nuorisoseuran voi tulkita pyrkineen luomaan positiivista yhteisöllisyyttä kehittäviä normeja. Villikkalan ja Muuramenkin pöytäkirjoissa puhutaan yhteisöstä ja toiminnoista positiiviseen ja kannustavaan sävyyn, mutta Villikkalan pöytäkirjoissa piirre on erityisen vahva. Positiivisuuden ja kannustavuuden merkitystä lisää se, että pöytäkirjat luettiin aina ääneen seuraavan kokouksen yhteydessä. Villikkalan pöytäkirjoihin kirjatut asiat olivat pääsääntöisesti jäseniä osallistavia ja tukevia. Ikaalisten pöytäkirjoissa osallistujista puhuttiin positiiviseen sävyyn vain muutamia kertoja, ja eri tilanteiden kuvauksia yhdistää lähinnä kirjoittajien tyytymättömyys seuran jäsenten toimintaan.

Kirjastot ja tiedonsaanti:

Kirjallistumista käsittelevässä tutkimuksessa on havaittu, että nuorisoseurojen ja muiden kansankirjastojen roolia ja merkitystä on tutkittu vähäisesti.²³⁷ Havaitsin myös tämän perehtyessäni nuorisoseurojen sivistystoimintaan. Olen käsitellyt työssäni suhteellisen laajasti kirjastojen historiaa sekä seurojen kirjastoja. Historiasta käy ilmi, että seurojen kirjastot ja lukutuvat lisäsivät merkittävästi tiedon pariin pääsyä aikana, jolloin julkisten kirjastojen määrä oli vähäinen, ja niiden valikoimat olivat hyvin rajallisia.

Nuorisoseurojen kirjavaliikoimaa kasvatettiin sekä nuorisoseuraliiton että jäsenten toiveiden pohjalta. Jos kirjaston tarjonta ei ollut kiinnostavaa, sitä käytettiin vähemmän, jolloin myös tiedollista pääomaa syntyi harvemmille. Nuorisoseuroissa havaittiin tarpeet lisätä tiedollista kirjallisuutta yhteisöjen saataville.

Kaikki tarkastelussa olleet nuorisoseurat investoivat lukemisharrastukseen ja kirjallisuuteen. Iltaamatuloista käytettiin merkittävä osan kirjaston tai lukutuvan tukemiseen. Jos seuralla ei ollut omaa kirjastoa, tuettiin paikkakunnalla ollutta kirjastoa tai muuta kansansivistystyötä esimerkiksi hankkimalla kirjoja koululaisille. Lukutuvat toivat suuren määrän ajankohtaista tietoa

²³⁷ Luukkanen 2016, 466.

yleensä kaikkien ulottuville. Lehtivalikoima saattoi olla laaja, ja seurojen arvot heijastuivat niihin: Muurameen tilatut julkaisut edustivat laajasti eri poliittisten suuntien lehtiä, kun Ikaalisten lehtivalinnat edustivat pelkästään vanhasuomalaisia lehtiä. Ikaalisten nuorisoseurassa kirjaston ylläpidosta tuli toiminnan keskeinen osa. Ikaalisissa kirjaston toiminta ja ylläpito oli seuran menestyksellisintä toimintaa lainausmäärien kasvun näkökulmasta.

Kirjaston käyttö ei kysynyt asemaa tai varallisuutta. Nuorisoseuran kirjasto on voinut alentaa kynnystä kirjaston käyttöön, jos seura onnistui luomaan ilmapiiriä, jossa kirjasto oli aidosti kaikille tarkoitettu asemasta tai lukemisen tasosta riippumatta. Kirjastojen tuottamaan sosiaaliin pääomaan liittyy niiden ominaisuus vaalia yhtäläistä pääsyä palveluiden käyttöön sekä oikeudenmukaisuutta yhteisöissään.²³⁸

Pohdinta

Seurat loivat sosiaalista pääomaa tuomalla rakenteita, mahdollistamalla verkostoja ja tukemalla yhteisöjä. Tarkastelussa olleiden nuorisoseurojen pöytäkirjoista välittyvät erilaiset ilmapiirit ja tavat keskustella. Villikkalassa kommunikaatiossa korostuu yhteisöllisyyden, tasavertaisuuden ja positiivisen kannustamisen elementit. Yhteisölliset onnistumisen kokemukset ja osallisuus voivat kerryttää verkoston sosiaalista pääomaa ja vahvistaa sidoksia.

Tiedon saanti ja kommunikaatio ovat yksi sosiaalista pääomaa luovista elementeistä. Seurojen kirjastotoiminnan todellista ulottuvuutta on mahdotonta päätellä muuten kuin yleisellä tasolla.

Pöytäkirjoista heijastuvat asenteet, arvot ja ilmapiirit ovat voineet olla yksi tekijä seurojen menestymisen taustalla, jos sitä arvioi toiminnan jatkuvuuden näkökulmasta. Ikaalisten nuorisoseuran vaikutusmahdollisuudet taantuivat työväenyhdistysten kasvun myötä. Muuramen ja Villikkalan nuorisoseurat ovat huolella huollettujen talojensa kanssa selvinneet haasteista vuosikymmenestä toiseen, ja ovat edelleen vireitä vaikuttaja yhteisöissään.

²³⁸ Vårheim, Andreas, Steinmo, Sven ja Ide, Eisaku: *Do libraries matter? Public libraries and the creation of social capital*. Journal of Documentation. Vol 64, No. 6/2008, 881. www.emeraldinsight.com/0022-0418.htm. Viitattu 7.7.2020.

Lähteet ja kirjallisuus

Alkuperäislähteet: arkistolähteet

Hämeenlinnan maakunta-arkisto, Hämeenlinna

Villikkalan nuorisoseura ry:n (Artjärvi) arkisto. Sarja: C PÖYTÄKIRJAT

Yleiskokousten pöytäkirjat (1902–1912)

Keskustelupöytäkirjat (1907–1912)

Johtokunnan pöytäkirjat (1902–1912)

Vuosikertomukset (1902–1912)

Jäsenluettelot (1902–1914)

Tiliasiakirjat, kassakirja 1904–1912

Ikaalisten nuorisoseura ry:n arkisto. Sijainti 4B 45/4

Kuukausikokousten pöytäkirjat (1905–1907)

Johtokunnan kokousten pöytäkirjat (1905–1907)

Vuosikokousten pöytäkirjat (1905–1907)

muut pöytäkirjat vuodelta 1905

Jyväskylän maakunta-arkisto, Jyväskylä

Muuramen nuorisoseura ry:n arkisto

Huvitoimikunnan kokousten pöytäkirjat (1899–1907)

Jäsenluettelot (1897–1909)

Johtokunnan kokousten pöytäkirjat (1898–1912)

Vuosikokousten pöytäkirjat (1899–1912)

Painetut lähteet

Keski-Suomen Nuorisoseuran vuosi- ja keskustelukokous Jyväskylässä 30.–31.1.1904. Gummerus, 1904.

Kirjallisuus

Alapuro, Risto ja Stenius, Henrik: *Kansanliikkeet loivat kansakunnan*. Teoksessa Alapuro, Risto, Liikanen, Ilkka, Smeds, Kerstin ja Stenius, Henrik (toim.): *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Vaasa 1987.

Antin, Antero: *Luonnollisesti Artjärvi*. Pitäjäkirja. Artjärven kunta, Jyväskylä 1997.

Guillen, Laura; Coromina, Lluís ja Saris, Willem. E.: *Measurement of Social Participation and its Place in Social Capital Theory*. Social Indicators Research 100: 331–350, 2011.
DOI 10.1007/s11205-010-9631-6.

Haapala, Pertti: *Nuorisoseuraliike*. Teoksessa Aapola, Sirkka ja Kaarninen, Mervi (toim.): *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2003.

Haatanen, Pekka: *Suomen maalausköyhälistö*. Näköispainos vuonna 1968 ilmestyneestä teoksesta (WSOY). Into Kustannus, Riika 2017.

Halme, Anna-Maija ja Pakkala, Leni: *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Euroopan rakennusperintöpäivät, Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:18, Suomen Kotiseutuliitto, Helsinki 2008.

Harisalo, Risto ja Miettinen, Ensio: *Luottamus. Pääomien pääoma*. Tampereen Yliopistopaino, Tampere 2010.

Heikkilä, Markku ja Seppo, Juha: *Uskonnollinen liike, esivalta ja "maailma"*. Teoksessa Alapuro, Risto, Liikanen, Ilkka, Smeds, Kerstin ja Stenius, Henrik (toim.): *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Helsinki 1987.

Heikkilä-Nurmi, Tarja: *Nuorisoseuraliike kirjallisuusharrastuksen ja kirjastoasian edistäjänä 1881-1917*. Informaatiotutkimus, 10(2), 43–51, 1991. <https://journal.fi/inf/article/view/1409>. Haettu 29.7.2020.

Holmberg, Sören ja Rothstein, Bo: *Social Trust – the Nordic gold?* QoG Working Paper 1. University of Gothenburg, April 2020. https://www.gu.se/sites/default/files/2020-05/2020_1_Holmberg_Rothstein.pdf. Haettu 6.7.2020.

Holopainen, Tuure: *Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Santeri Alkion maailmankatsomus hänen tuotantonsa ilmentämänä*. Acta universitatis ouluensis, B Humaniora 171. Väitöskirja, Oulun Yliopisto, Oulu 2019.
<http://urn.fi/urn:isbn:9789526222219>. Haettu 31.7.2020.

Hooghe, Marc ja Stolle, Dietling: *Introduction: Generating social capital*. Teoksessa Hooghe, Marc ja Stolle, Dietling (toim.): *Generating Social Capital. Civil society and institutions in comparative perspective*. Palgrave Macmillan, 2003.

Hujanen Erkki: *Muuramelainen yhteiskunta*. Teoksessa Ruuskanen, Pekka (toim.): *Muuramen kirja*. JYY:n kotiseututarja n:o 27. Muuramen kunta, Jyväskylä 1989.

Hyypä, Markku T.: *Elinvoimaa yhteisöstä*. Tieteessä tapahtuu, 29 (8), 2011. <https://journal.fi/tt/article/view/4639>.

Häkkinen, Antti: *Elämänsä eläminen yhteiskunnassa 1700–1900*. Teoksessa Pertti Haapala (toim.): *Suomen rakenneshistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen 1400–2000*. Vastapaino. Tampere 2018.

Hästesko, F. A: *Suomen nuorisoseuraliikkeen historia*. Werner Söderström Oy, Helsinki 1931.

Ilmonen, Kaj: *Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus*. Teoksessa Ilmonen, Kaj (toim.): *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi, Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä 2000.

Ilmonen, Kaj (toim.): *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi, Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä 2000.

Kemppainen, Juha ja Ruuskanen, Pekka: *Käsityö ja teollisuus*. Teoksessa Ruuskanen, Pekka (toim.): *Muuramen kirja*. JYY:n kotiseututarja n:o 27. Muuramen kunta, Jyväskylä 1989.

Keränen, Leena ja Mehtola, Viljo: *Yhdistystoiminta*. Teoksessa Ruuskanen, Pekka: *Muuramen kirja*. JYY:n kotiseututarja n:o 27. Muuramen kunta, Jyväskylä 1989.

Keskinen, Jarkko ja Teräs, Kari: *Sosiaalinen pääoma ja luottamus – miten tehdä näkymätön voimavara näkyväksi?* Teoksessa Jarkko Keskinen & Kari Teräs (toim.): *Luottamus, sosiaalinen pääoma, historia*. Historia mirabilis 5, Turun Historiallinen yhdistys ry. Jyväskylä 2008.

Koskelo, Jaakko: *Ikaalisten kauppala vuosisatamme alussa*. Ikaalinen-Seura ry, 1985.

Kotilainen, Sofia: *Literacy Skills as Local Intangible Capital. The History of a Rural Lending Library c. 1860–1920*. *Studia Fennica Historica* 21, Finnish Literature Society, 2016.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21435/sfh.21>. Haettu 31.7.2020.

Laitinen, Lea: *Näyttämölle kirjoitettu dialogi*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati (toim.): *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1370. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2013.

Laitinen, Lea: *Teatteriesitykset – näytelmän yhteisö*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati (toim.): *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1370. Suomalainen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2013.

Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati: *Mielen ja kielen muutoksia*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati (toim.): *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1370, Helsinki 2013.

Lehtonen, Eeva-Liisa: *Säätyläishuveista kansanhuveiksi, kansanhuveista kansalaishuveiksi. Maaseudun yleishyödyllinen huvitoiminta 1800-luvun alusta 1870-luvun loppuun*. Historiallisia tutkimuksia 184, Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1994.

Leino-Kaukiainen, Pirkko: *Kaikki oppis lukemhan ja kriivaroimhan*. Teoksessa Heikkinen, Anja ja Leino-Kaukiainen, Pirkko (toim.): *Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2011.

Liikanen, Ilkka: *Fennomania ja kansa. Joukkojärjestäytymisen läpimurto ja Suomalaisen puolueen synty. Historiallisia tutkimuksia 191*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1995.

Lin, Nan: *Social Capital. A Theory of Social Structure and action*. Structural analysis in the social sciences 19. Cambridge University Press, 2001.

Luukkanen, Tarja-Liisa: *Mitä maalaiskansa luki. Kirjasto, kirjat ja kirjoja lukeva yhteisö Karstulassa 1861-1918*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2016.

Lång, Reija: *Kirjailijuus välitilassa. Mäkitupalaisen tytär 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kirjallisella kentällä*. Teoksessa Salmi-Niklander, Kirsti, Suodenjoki, Sami ja Uusitalo, Taina (toim.): *Lukeva ja kirjoittava työläinen*. Väki voimakas no 23. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Jyväskylä 2010.

Maximova, Svetlana, Noyanzina, Oksana, Omelchenko, Daria ja Maximova, Margarita: *The trust as a social capital of sivil society in contemporary Russia*. MATEC Web of Conferences 212, ICRE 2018. DOI: [10.1051/matec-conf/201821210004](https://doi.org/10.1051/matec-conf/201821210004). Haettu 7.5.2020.

Mäkelä, Hannu (toim.): *Ajan kans` sano Askela. Villikkalan kyläkirja. Artjärven Villikkalan Nuorisoseuran historiikki 1902–2002 sekä muuta totta ja vähän taruakin kylästä ja kyläläisistä*. Villikkalan Nuorisoseura, Mustasaari 2012.

Mäkinen, Ilkka: *"Nödvändighet af LainaKirjasto": modernin lukuhalun tulo Suomeen ja lukemisen instituutiot*. Väitöskirja, SKS 1997. Väitöskirjan tiivistelmä. Informaatiotutkimus 16 (4), 1997.

Mäkinen, Ilkka (toim.): *Suomen yleisten kirjastojen historia*. BTJ Finland Oy, Helsinki 2009.

Nallimaa-Luoto, Terhi: *Ikaalisten entisen emäpitäjän historia IV. Nälkämaasta kylpyläkaupungiksi 1853–2000*. Ikaalisten kaupunki, Ikaalinen 2007.

Newton, Kenneth: *Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy*. International Political Science review vol 22. No 2. International Political Science Association. SAGE Publications, London, Thousand Oaks, CA ja New Delhi 2011, 201–214. <https://www.jstor.org/stable/1601186>.

Numminen, Jaakko: *Yhteisön voima 1. Synty ja kasvu. Nuorisoseuraliikkeen historia 1881–1905*. Suomen Nuorisoseurojen Liitto ry, Helsinki 2011.

Numminen, Jaakko: *Yhteisön voima 2. Järjestö. Nuorisoseuraliikkeen historia 1906 – 1944*. Suomen Nuorisoseurojen Liitto ry, Helsinki 2011.

Peltonen, Matti: *Talolliset ja torpparit. Vuosisadan vaihteen maatalouskysymys Suomessa*. Historiallisia Tutkimuksia 164, Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1992.

Pirttilä, Ilkka, Janhonen, Minna, Johanson, Jan-Erik ja Nikkilä, Riku: *Sujuuko yhteistyö? Sosiaalinen pääoma ja organisaation toimivuus*. Työelämän tutkimus – Arbetslivforskning 1/2009.

Pulkkinen, Tuija: *Kansalaisyhteiskunta ja valtio*. Teoksessa Alapuro, Risto, Liikanen, Ilkka, Smeds, Kerstin ja Steinius, Henrik (toim.): *Kansa liikkeessä*. Kirjayhtymä, Vaasa 1987.

Poikela, Esa: *Vapaa sivistystyö sosiaalisen pääoman rakentajana*. Aikuiskasvatus 4, 2012.

Pöysä, Jyrki: *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Vantaa 2015.

Pöysä, Jyrki: *Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina*. Teoksessa Pöysä, Jyrki Järviluoma, Helmiä ja Vakimo, Sinikka (toim.): *Vaeltavat metodit*. Kultaneito VIII. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu 2010.

Rajavuori, Anna: *Esityksen politiikka. Sosialistinen agitaatio keskisuomalaisella maaseudulla 1906–1908*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Turenki 2017.

Richardson, John: *Musiikin ekologinen lähiluku digitaalisessa kulttuurissa: pohdintoja musiikin kokemuspohjaisen kulttuurianalyysin lähtökohdista*. Etnomusikologian Vuosikirja 29, 1-33, 2017. <https://doi.org/10.23985/evk.60949>. Viitattu 1.10.2021.

Ruuskanen, Pekka (toim.): *Muuramen kirja*. JYY:n kotiseutusarja n:o 27. Muuramen kunta, Jyväskylä 1989.

Ruuskanen, Petri: *Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntauksia ja mekanismit*. VATT-tutkimuksia 81. Valtion Taloudellinen Tutkimuskeskus, Helsinki 2001.

Salmi-Niklander, Kirsi: *Kirjahistoriaa, mediahistoriaa, kommunikaatiohistoriaa?* Elore 1, 8. vuosikerta. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry., 2001. <https://doi.org/10.30666/elore.78306>. Haettu 8.7.2020.

Salmi-Niklander, Kirsti: *Käsinkirjoitetut lehdet. Yhteisöllisen kirjoittamisen ensiaskeleita*. Teoksessa Laitinen, Lea ja Mikkola, Kati: *Kynällä kyntäjät. Kansan kirjallistuminen 1800-luvun Suomessa*. Suomalaisen kirjallisuuden Seuran toimituksia 1370. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Vantaa 2013.

Salmi-Niklander, Kirsti: *Lennart ja Fanny Lemmenlaaksossa. Tekstien mikrohistoriaa*. Teoksessa Rahikainen, Marjatta (toim.): *Matkoja moderniin: lähikuvia suomalaisten elämästä*. Historiallinen arkisto 107. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1996.

Salmi-Niklander, Kirsti: *Pienet kertomukset, suuret merkitykset. Kerronta, identiteetti ja vuorovaikutus käsinkirjoitetuissa lehdissä*. Kasvatus & Aika 1 (3) 2009, 7-23.

Schadewitz, L: *Suomen Kansankirjastot*. Kansanvalistusseuran toimituksia 129. Helsinki 1903.

Siisiäinen, Martti: *Nuorisjärjestöt itsenäisessä Suomessa*. Jyväskylän Yliopiston sosiologian laitoksen julkaisu nro 43/1988.

Siisiäinen, Martti: *Seurantalo – katoavaa yhdistysperinnettä?* Teoksessa *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. Euroopan rakennusperintöpäivät, Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:18, Suomen Kotiseutuliitto, Helsinki 2008.

Stolle, Dietling: *The Sources of Social Capital*. Teoksessa Hooghe, Marc ja Stolle, Dietling (toim.): *Generating Social Capital. Civil society and Institutions in Comparative Perspective*. Palmgrave Macmillan, 2003.

Tanskanen, Antti O. ja Danielsbacka, Mirkka: *Ovatko vapaaehtoistyö ja hyväntekeväisyys yhteydessä onnellisuu- teen?* Yhteiskuntapolitiikka 80;5. 2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015102215029>. Haettu 4.4.2020.

Tocqueville, Alexis Clérel de: *Demokratia Amerikassa (De la démocratie en Amérique I–II, 1835/1840.)* Helsinki. Gaudeamus, 2006.

Uusheimo, Tuomas: *Seurantallolla. Tuomas Uusheimon valokuvia*. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:36, Suomen Kotiseutuliitto, Helsinki 2017.

Vatanen, Pirjo: *Sääty-yhteiskunnan kirjastosta kansalaisyhteiskunnan kirjastoksi. Yleisten kirjastojemme murros- kausi 1890-luvulta 1920-luvulle*. Bibliotheca Historica 74, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2002.

Vårheim, Andreas: *Trust in Libraries and Trust in Most People: Social Capital Creation in the Public Library*. Library Quarterly: Information, Community, Policy. vol. 84, no. 3. 2014, 258–277, 2014. DOI: 10.1086/676487. Haettu 15.7.2020.

Vårheim, Andreas, Steinmo, Sven ja Ide, Eisaku: *Do libraries matter? Public libraries and the creation of social capital*. Journal of Documentation. Vol 64, No. 6/2008, 881. www.emeraldinsight.com/0022-0418.htm

Werkko, K.: *Tietoja ja mietteitä. Suomen kansa- ja lasten-kirjastoista ynnä luku-yhdistyksistä ja luennoista vuoteen 1875*. Kirjoittajan kustantama, Jyväskylä 1879.

Verkojulkaisut:

Kankainen, Tomi: *Toqueville, Alexis de*. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Jyväskylän Yliopisto. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/tocqueville-alexis-de>. Haettu 3.5.2020.

Ruuskanen, Petri: *Sosiaalinen pääoma*. Jyväskylän Yliopisto, Sanat-kansio. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-paaoma>. Haettu 23.4.2019.

Liite 1. Villikkalan nuorisoseuran keskustelukokousten aiheet vuosina 1902 – 1911

1902:

- onko nuorisoleikit paikallaan nuorisoseuran kokouksien ohjelmassa

1903:

- millä tavoin saataisiin seuran jäsenet kokouksissa ottamaan lukuisammin keskusteluihin osaa
- tupakan poltosta
- omena vai päärynä
- huivi vai hattu
- urheilu

1904:

- karjanhoito
- raittius- ja rakkaus
- mistä syystä nuoriso siirtyy pois kotiseudultaan ilman pakottavaa syytä
- voiko nainen edistää raittiutta ja miten
- kohtuus vaiko ehdoton raittius

1905:

- tohtori alkoholi oikeuden edessä

1906:

- työväen asia
- itsekasvatus

1907:

- asevelvollisuus
- kirkon ja valtion erottaminen
- kumpi on edullisempi suur- vai pienviljelys
- nuorisoseurat yhteiskunnallisen sivistyksen edistäjinä (alustuksena Alkion ponnet)
- mallassaunoissa käynti
- nuorisoseuran suhde epäsiiveellisiin miehiin ja heihin langenneisiin naisiin
- siiveellisyyskysymys
- miten saataisiin nuorisoseuran kokouksen vilkkaammiksi
- vastaako Villikkalan nuorisoseura tarkoitustaan
- palkolliskysymys

1908:

- kunnallinen äänioikeus
- minkä tähden tanssi vetää nuorisoa puoleensa
- mitä on turhamaisuus.
- keskustelua eduskunnan viime istuntokauden töistä ja valtiopäivätyöstä
- materialistinen ja uskonnollinen maailmankatsomus
- onko sivistyksen ja valistuksen välillä eroja, ja jos, niin mitä?

- juomalakon perustaminen
- voimistelun merkitys
- osuustoiminta
- uskonnon vapaus

1909:

- Viron oloista
- maareformi
- siviiliavioliitto
- kirkko vai seurahuone
- kieltolain kohtalo

1910:

- nuorisoseurat ja politiikka
- nuorisoseurat ja raittius
- kohteliaisuus ja lakittelu
- kotiopinnot
- miesten ja naisten kotitoimet
- vietti, rakastuminen ja rakkaus
- lakittelu

1911:

- metsänhoito
- totuuden kertominen vai sen kiertäminen
- kehittääkö puolue-elämä ihmistä
- hauskin vuodenaika
- karjanhoito

Liite 2. Kolmen nuorisoseuran toimintaa vuosittain sekä kokousten määrät

selitykset: tk - toimikunta

1898

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	6, yksi kansanopiston hyväksi, ja yksi lainakirjaston hyväksi	5	6: esitelmää, vuorokeskusteluja, kuvaelmia, puheita, ”keskusteltiin ahkerasti”	rekiretkiä, venematkoja, näytelmiä	arpajaiset talon hyväksi huvitk 1–2 krt./kk	60, 6 erosi

1899

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	1: puheita, lauluja, näytelmiä, tanssia, runonlausuntoa, satu tai kertomus, ilveily, kuvaelma, tanssit, arpajaiset	2	4: vuorokeskusteluja, esitelmää jne.	hiihtokilpailut, kilpa-ampumiset	huvitk 3, arpajaistk 2, hiihtokilp. tk 1. paloruiskun hankinta kylään, neulomaseura	51

1900

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	3: esitelmää, kertomuksia runonlausuntaa, kuvaelmia ja pienempiä näytelmiä-kappaleita, piirileikkiä ja tanssia	3	4: keskusteltu seuran asioista, luettu kertomuksia, lausuttu runoja ja leikkitty piiri ym. leikkiä		oma lehti Wuritys alkoi ilmestyä huvitk 1. Lukutuvassa 10 lehteä.	47

1901

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	3: yhdestä puolet kilpa-ajon hyväksi. Kilpailuja, laulua, puhe, kanteleen soittoa, esitelmä, kuvaelma, näytöskappale, karkeloa. lukutuvan hyväksi 1	4, joista 2 väliaikaista kokousta	5: väliaik. kok., runonlausuntoa, kertomus, Wurityksen lukemista, kilpaky-symyksiä	rekiretki, suksiretki, hiihto- ja mäenlaskukilpailut	Rekiretki ja suksiretki, hiihto-, polkupyörä- ja mäenlaskukilpailu	50

					Yhden iltaman sis.pääsymaksut jaetaan polkupyöräkilpailun palkintona.	
--	--	--	--	--	---	--

1902

seura	iltamat	johtokunta.	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	4: Laulua, puheita, esitelmiä, tanssia Runonlausuntaa, vuorokeskusteluja, kuvaelmia, näytöskappaleita, piirileikkiä		7: keskusteltu seuran asioista, luettu kertomuksia, lausuttu runoja, laulettu ja leikitty piiri ym. leikkiä 1 väliaikainen kokous	hiihto ja kävelyretki rekiretkiä	seuran lehteen alettiin panostaa, luettu kokouksissa vuokrattu huone seuran käyttöön	50
Villikkala	6		6: 5 keskustelukysymystä, 8 näytelmää, runonlausuntaa, luettu kertomuksia. 11 puhetta ja esitelmää		oma talo	96

1903

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	5: laulua, kuvaelmia, näytöskappaleita, lukemista, soittoa, urheilua, yhteislaulua, runonlausuntaa, kertomusta, monologi, karkeloa. Lisäksi 2 perheiltamaa, ja rusetti-iltama	2	10	hiihto, kävely ja rekiretket sekä hiihtokilpailu kävelyretkellä yhteislaulu, runonlausunta, satu, kertomus, huviposti	huvitoimikunta x 4 voimistelu sekä ompeluseura perustettiin luentokursseja	73
Villikkala	7 ja vuosijuhla	9	8: joissa 4 puhetta, esitelmää, 7 näytelmää, kuvaelmia, vuorokeskusteluja, kertomuksia, runoja, laulua, 5 yleistä kysymystä	rekiretki		56

1904

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Ikaalinen		6	5	1	11:sta toimintavuosi, lainakirjaston perustaminen	46

Muurame	4: laulua, sekakööri, näytöskappale iltamista tulot kansakouluoppilaille ja osa lehtituvalle	-	4: kokouksia jää pitämättä osallistujien vähyyden vuoksi	hiihtokilpailu, rekiretki	lehtituvalle vuokratiin tila	
Villikkala	7, joista 3 vapaailtamaa Runebergin- ja vuosijuhlat	17	11: 4 esitelmää ja puhetta, 6 näytelmää, 4 vuorokeskustelua, 6 kuvaelmaa, runoja, kertomuksia	hiihto- ja kävelyretki	perustettu ompeluseura raittiosasto sekä sanomalehti nuorukainen. Harjoiteltu laulua	56

1905

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Ikaalinen	2: laulua, satu, kertomus, esitelmä siirtolaisuudesta, näytelmäkappale, yleinen tanssi. 1 kirjastoa varten. Soitto- ja laulunumeroita, esitelmä	6: ratkaistu kiireellisimpiä juoksevia asioita	5: keskustelua seuran asioista, sekaäänistä laulua, joskus esitelmä, lukemista, lausuntaa, kertomuksia, yksi kuvaelma, leikkiä	1	laulukunta	
Muurame	1	-	4		hiihtokilpailu, kävelyretki, keskustelutoimikunta, lehtitilaustoitomikunta	
Villikkala	5 ja vuosijuhla	12	joka toinen pyhä: keskusteltu juoksevista asioista, joka toiseen kokouseen nuorukainen		huviretkiä kävellen ja ajaen mm. naapurikylässä, raittiusseuran vierailu	48

1906

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous.	huvimatka	muuta	
Ikaalinen	2: esitelmä itsekasvatuksesta, kvartettilaulu, luku täsmällisyydestä, juhlaruno, laulua, monologi, näytelmäkappale, tanssia	5	3: esitelmä luonteenlaadusta, sivistyshistoriasta Lordi Byronista, Beethovenin valssi soitettiin. Kilpailukysymykset: mies ja naisihanne		näytelmätoimikunta, kvartetin ja nuorten pirtin perustaminen	22 jäsentä erosi
Muurame	arpajaiset, iltamat	3	1	rekiretki, kävelyretki	huvitoimikunta x 3	
Villikkala	5: kiertokoulun harmoonin, kansakoulun ompelukoneen ja kahdesti lainakirjaston hyväksi		joka toinen sunnuntai kesää lukuun ottamatta: kertomuksia, runoja, kuvaelmia, näytelmäkappaleita, esitetty	rekiretki	esitelmän tilaus professorilta	57

			kirjan sisältöä, leikkivaali, runonlausunta- ja kertomuskilpailu			
--	--	--	--	--	--	--

1907

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	4: laulua, puheita, esitelmää, runonlausuntaa, kuvaelmia, yksinpuhelua, näytöskappaleita, piirileikkiä ja tanssia, iltamat rakennusrahaston hyväksi	7	3: luettu kertomuksia, keskustelukysymyksiä joiden johdosta on ollut keskustelua		rakennustoimik. x 1 ompeluseura aloitti taas luentokurssit kokouksia ja iltamat työväenyhdistyksen kanssa	57
Villikkala	4, vapaailtamia 2. Yhden tulot kansakoulun hyväksi	8	14	kävely työväenyhdistyksen kanssa		

1908

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous.	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	2 kpl, 1 arpajaiset ja 1 puheiltama	5 + 2 rakennustoimikunta	3		4 x huvitk, arpajaiset, hiihtokilpailu rakennusurakkahuutokaupat x 4 kokouksia yht. 23 + huutokaupat	63
Villikkala	6, joista 2 arpajaisiltamaa	11	13: laulettu, luettu, pidetty puheita, esitelmää, runoja, selostettu kirjoja, 7 näytelmää, kuvaelmia, kansallistanssia, vuorokeskustelua		vappujuhla työväenyhdistyksen kanssa, vuosijuhla. Luentosarjat, kävelyretki, hiihtokilpailu, plus kertomus ym. kilpailuja Lauluseuran perustaminen	

1909

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	1: arpajaiset-vihkiäiset-iltamat. Torvisoitto, tervehdyssanat, laulua, juhlapuhe, juhlaruno, pianon soittoa, näytelmä	10	7: arpajaistk, väliaikainen kokous		hiihtokilpailu rakennustoimikunta x 5	

Villikkala	6, joista 1 vapaa ja 1 toveri, sekä vuosijuhla, arpajaiset talon sekä kirjaston hyväksi	11	10: keskusteluja, selostuksia, kertomuksia, vuorokeskusteluja, sanomalehtikirjoituksia ym.		Luennoitsijoina M. Eklund ja Hästesko	50
-------------------	---	----	--	--	---------------------------------------	----

1910

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame	1 arpajaiset-iltamat: näytelmä, torvisoittoa, laulua, puhe, wiisu, näytös-kappale, kansallistanssia. Arpajaisten räppiäiset: köörilaulua, runonlausunta, tervehdyssanat, näytelmä, kansallislaulu, vuosijuhla	12	6, ja yksi väliaikainen kokous		arpajaistoimikunta. x 3	111
Villikkala	6, joista 2 vapaa, ja toveri-iltamia 2	12	12: keskustelukysymyksiä, työohjelman mukaan menty kuten ed. vuosina	kävelyretkiä, hiihtoretkiä ja urheilukilpailuja, arpajaiset	sanomalehti ilmestyi 6 kertaa	52

1911

seura	iltamat	johtokunta	kuukausikokous.	huvimatka	muuta	jäsenet
Muurame		8 + 1 ylim.	2 ja 2 väliaikaista kokousta			101
Villikkala	5, ja 2 perheiltamaa, vuosijuhla	11	talvella 2, ja kesällä 1	hiihtoretki kirjastoseuran vieraiksi, kävelyretki uusien viljelijöiden luokse	Nuorukainen 8 nroa. opintopiirin perustaminen (rait-tiuskurssin suorittaminen)	52